

Emine Işınsu'nun Romanlarında Mekân-İnsan İlişkisi

Nevber İstillozlu

Lisansüstü Eğitim, Öğretim ve Araştırma Enstitüsüne Türk Dili ve
Edebiyatı dalında Yüksek Lisans Tezi olarak
sunulmuştur.

Doğu Akdeniz Üniversitesi
Eylül 2016
Gazimağusa, Kuzey Kıbrıs

Lisansüstü Eğitim, Öğretim ve Araştırma Enstitüsü onayı

Prof. Dr. Mustafa Tümer
L.E.Ö.A. Enstitüsü Müdür Vekili

Bu tezin Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Yüksek Lisans derecesinin gerekleri doğrultusunda hazırlandığını onaylarım.

Yrd. Doç. Dr. Gülseren Tor
Türk Dili ve Edebiyatı Bölüm Başkanı

Bu tezi okuyup değerlendirdiğimizi, tezin nitelik bakımından Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Yüksek Lisans derecesinin gerekleri doğrultusunda hazırlandığını onaylarız.

Yrd. Doç. Dr. Ertuğrul Aydın
Tez Danışmanı

Değerlendirme Komitesi

1. Prof. Dr. Oğuz Karakartal

2. Yrd. Doç. Dr. Ertuğrul Aydın

3. Yrd. Doç. Dr. Mihrican Aylanç

ABSTRACT

Emine Isinsu is known as a Republic period writer and is famous for her poems, stories, games and novels. The study aims to examine the relationship between venues and human in Emine Isinsu's novels. While examining the relationship between venue and human, the aim is to show the effects of venues on human psychology and vice versa. Various studies have been conducted on Emine Isinsu's works; however, nothing has been carried out to examine the relationship between venues and human. The aim of this study is not only to examine Emine Isinsu's works but also to provide a basis for further studies.

Keywords: Emine Isinsu, venue, human, Geography, Turkey.

ÖZ

Cumhuriyet dönemi yazarlarından olan Emine Işinsu, şiir, deneme, hikâye, oyun ve özellikle roman türlerinde eserler vermiştir. Çalışmamızda, Emine Işinsu'nun romanlarında mekân ve insan ilişkisini ele aldık. Emine Işinsu'nun romanlarında bulunan mekânların, insanlar üzerindeki etkilerini ve bunun tam tersi insanların buldukları mekâna etkilerini incelemeye çalıştık. Emine Işinsu'nun romanlarıyla ilgili çeşitli çalışmalar yapılmıştır. Ancak onun romanlarında mekân ve insan ilişkisi üzerine daha önce herhangi bir tez çalışması yapılmamıştır. Bu çalışmamızda amacımız, sadece Emine Işinsu'nun romanları üzerine yapılan çalışmalara değil, genel olarak mekân ve insan ilişkisi üzerine yapılacak olan başka çalışmalara da zemin hazırlamaktır.

Anahtar Sözcükler: Emine Işinsu, mekân, insan, coğrafya, Türkiye.

TEŞEKKÜR

Zorlu fakat bir o kadar zevkli geçen süreçte, bana destek olan danıŐmanım Yrd. Doç. Dr. Ertuğrul Aydın'a ve Yrd. Doç. Dr. Gülseren Tor'a, kaynak bulmakta yardımını benden esirgemeyen Yrd. Doç. Dr. Jevanshir Shiqliyev, Dr. İlkey İstillozlu, Öğretim Görevlisi Emin OnuŐ'a, maddi-manevi bana destek olan aileme ve özellikle eŐim Hasan İstillozlu'ya teŐekkürü bir borç bilirim.

ÖNSÖZ

Çalışmamızda, Emine Işınsu'nun romanlarında mekân-insan ilişkisini incelemeyen önce genel olarak mekân-insan ilişkisi üzerine teorik bilgiler, roman türü ile mekân-insan ilişkisinin nasıl ele alındığı ve Türk romanında özellikle, mekân/coğrafyayı konu edinmiş yazarlar hakkında bilgi verilmiştir. Çeşitli kaynaklar araştırılarak, özellikle makale ve kitaplardan yararlanılmıştır. Halen hayatta olan Emine Işınsu'nun on altı romanı mekân-insan incelemesine tabi tutulmuştur.

Emine Işınsu'nun romanlarındaki mekân-insan ilişkisini incelerken, mekânın insanların psikolojilerine etkilerini, insanların psikolojilerinin de mekâna etkilerini göstermeye çalıştık. Bunu yaparken de, Emine Işınsu'nun hayat tecrübeleri, edebiyat coğrafyası, hayat coğrafyası, siyasî düşünceleri, İslam ve tasavvufa karşı olan ilgisi ile birlikte inceleyerek; eserlerini nasıl ortaya koyduğunu meydana çıkarmaya çalıştık. Ayrıca milliyetçi görüşlerinin hissedildiği romanları, tasavvufa karşı olan ilgisinin görüldüğü romanları, tarihî romanları, kendi hayat tecrübeleriyle yazdığı romanları katagorize ederek mekân ile birlikte göstermeye çalıştık.

İÇİNDEKİLER

ABSTRACT	iii
ÖZ	iv
TEŞEKKÜR	v
ÖNSÖZ	vi
KISALTMALAR	x
1 GİRİŞ	1
1.1 Mekân-İnsan İlişkisi	2
1.2 Roman Türü ve Mekân-İnsan İlişkisi	3
1.3 Türk Romanında Mekân-İnsan İlişkisi	6
2 EMİNE İŞINSU'NUN HAYATI	13
2.1 Ailesi ve Çocukluğu	13
2.2 Öğrencilik Yılları ve Yazarlık-Yayıncılık Hayatı	14
2.3 Sanat Anlayışı ve Siyasî Düşünceleri	17
2.4 Eserleri	21
3 EMİNE İŞINSU'NUN ROMANLARININ ÖZETLERİ	23
4 EMİNE İŞINSU'NUN ROMANLARINDAKİ KONU-İÇERİKLER	63
5 EMİNE İŞINSU'NUN ROMANLARINDA MEKÂN-İNSAN İLİŞKİSİ	72
5.1 Açık-Geniş-Dış Mekânlar	72
5.1.1 Göl-Nehir-Irmak-Denizler	72
5.1.2. Dağlar-Ormanlar	75
5.1.3 Ülkeler-Şehirler	76
5.1.4 Kasabalar-Köyler	91
5.1.5 Semtler-Mahalleler-Sokaklar	96

5.1.6 Bahçeler	99
5.2 Kapalı-Dar-İç Mekânlar	100
5.2.1 Evler	100
5.2.2 Apartmanlar	112
5.2.3 Dükkânlar	114
5.2.4 Köşkler-Konaklar-Saraylar	115
5.2.5 Karakollar	118
5.2.6 Fabrikalar	119
5.3 Özel Mekânlar	120
5.3.1 Odalar	120
5.3.2 Çekmeceler	121
5.3.3 Köşeler	122
5.4 Genel Mekânlar	123
5.4.1 Tekkeler-Dergâhlar	123
5.4.2 Camiler	126
5.4.3 Türbeler-Mezarlıklar	128
5.4.4 Okullar-Üniversiteler	129
5.4.5 Lokantalar-Restoranlar	132
5.4.6 Hamamlar-Çeşmeler	134
5.4.7 Ocaklar-Partiler-Kuruluşlar	135
5.4.8 Hastaneler	138
5.4.9 Alışveriş Merkezleri-Çarşılar-Parklar	139
5.4.10 Oteller-Hanlar	139
5.4.11 Meydanlar	141
5.4.12 Kahvehaneler	142

6 SONUÇ	143
KAYNAKÇA	147

KISALTMALAR

A.T.R	Ak Topraklar
a.g.e	Adı geçen eser
a.g.d	Adı geçen dergi
a.g.m	Adı geçen makale
A.T	Azap Toprakları
B.A	Bir Aile
B.B.V.B.B.İ	Bir Ben Vardır Bende Benden İçeri
B	Bukağı
C.T	Cumhuriyet Türküsü
C	Canbaz
.B	iekler Büyür
H.B	Hacı Bayram
H.B.V	Hacı Bektaş
H	Havva
K.D.A	Kaf Dağının Ardında
K.D	Küçük Dünya
N.Y	Nisan Yağmuru
S	Sancı
T	Tutsak

Bölüm 1

GİRİŞ

Bugüne kadar mekân-insan ilişkisi üzerine birçok araştırmacının ortaya koyduğu kanıtlanmış bilgiler ışığında yapılmış çalışmalar, bu konunun konjektörü bakımından önem arz eder. Mekân ve insan arasındaki ilişki, araştırmacılar tarafından farklı açılardan, değişik şekillerde ele alınmıştır. Genel olarak, çeşitli yönlerden iki kavramında birbirlerini etkilediği kabul görmüştür. Birbirinden ayrı düşünülemeyen bu iki kavram, yazarlar tarafından edebî türler üzerinde de uygulanmış ve farklı şekillerde ele alınmıştır. Edebî türlerden roman üzerinde, mekân ile ilgili geniş inceleme yapma imkânımızın bulunması, ele aldığımız konunun derinlemesine incelenmesine katkı sağlayacaktır.

Mekân-insan ilişkisi konusunu, Emine Işınsu'nun romanlarından hareketle, yazarın hangi açılardan, nelerden ve nasıl etkilenerek eserlerinde mekân anlatımı yaptığını inceleyeceğiz. Bu konuyu ele almamızdaki sebep, Emine Işınsu'nun romanlarında mekân ve insan ilişkisi üzerine daha önce ayrıntılı bir çalışma yapılmamasıdır. Çeşitli kaynaklar incelenerek yaptığımız çalışmamızda amacımız, Emine Işınsu'nun romanları üzerine yapılan çalışmalara, daha önce yapılmamış bir çalışmayla katkı sağlamak, ayrıca genel olarak mekân ve insan ilişkisi üzerine yapılmış çalışmalara yenisini eklemektir.

1.1 Mekân-İnsan İlişkisi

Mekân, Arapça “kevn” kökünden gelir ve oturulan yer, ev ve yer anlamını taşır. Bu anlamların yanında içerdiği “çevre, dünya, kâinat” anlamları da bulunur.¹ Mekân, dünyanın en önemli öğelerinden biri olup, içinde madde barındıran bir özelliğe sahiptir. Mekân içinde var olan ve varlığını sürdürmeye devam eden madde, bir cisim olabileceği gibi, bir insan da olabilir.

İnsan sadece beden olarak değil, hisleri ve düşünceleri ile de mekâna bağlıdır. Hem maddî hem de ruhsal olarak bağımlılığını sürdürür. Bu yüzden, insanlar ve onların problemleri mekânı etkilerken; mekân da insanların üzerinde büyük bir etki bırakmaktadır.

Mekân, insanoğlunun asla kopmayacak bir parçasıdır. Bu bağlamda, insan ve mekân bir bütün halini alır. Mekân, insanın varlığını şekillendirdiği için anlamlıdır. Bu düşünceden hareketle, mekânın birinci anlamı insanın var olma sebebidir. Bu durum, mekâna aynı zamanda, ikinci bir anlam daha yüklenmektedir. Bu anlam ise, günümüzde yerini yoğun olarak işlevselliğe bırakan simgeselliştir.²

Mekân incelemesinin en geniş olan coğrafya ise, insanın hisleri ve düşüncelerini etkilemesinin yanı sıra, kaderlerini de etkilemektedir. Nitekim Ahmet Hamdi Tanpınar’ın “coğrafya bir kaderdir” sözü insan-mekân ilişkisinde coğrafyanın rolünü açığa çıkarmaktadır. Öte yandan coğrafya, gerek yüzey şekilleri, gerekse dolaylı yoldan insanların üzerinde etkisini sürdürür. Bu yüzden “coğrafya mekânın bilimi”dir.³

Bütün bu düşüncelerden hareketle, bir yazarın romanında mekân, vak’a, zaman ve kişi unsurlarıyla birlikte yer alır. Bu unsurlar birbirlerine bağımlı olarak

¹ Şengül, M.B. (2010), *Romanda Mekân Kavramı*, Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, 3(11), s. 528.

² Tümer, G. (1984), *İnsan-Mekân İlişkileri ve Kafka*, İstanbul: Sanat-Koop. Yayınları, s. 5-6.

³ Kefeli, E. (2006), *Edebiyat Coğrafyasında Akdeniz*, İstanbul: 3F Yayınevi, s.7.

romanın çatısını şekillendirir. Bu noktada, çalışmamızda ele aldığımız Emine Işınsoy'un romanlarında mekân anlatımını yaparken siyasî görüşleri, tecrübeleri, gezip gördüğü yerlerden yararlanarak; milli mücadele, dış Türkler ve tasavvuf konulu eserleriyle kendine güçlü bir kimlik kazandırdığını görürüz. Bu çalışmamızda, Emine Işınsoy'un romanlarındaki mekân çeşitliliği ve bu mekânların roman kahramanları üzerindeki etkilerini ortaya çıkarmak istiyoruz.

1.2 Roman Türü ve Mekân-İnsan İlişkisi

Bir milletin sosyal hayatını, tarihini belirleyen coğrafya, toplumun dünya görüşünü etkiler. Aynı zamanda, iklim şartları, buna bağlı olarak da toprağın verdiği olanaklar, insanların geleceğini yönlendirir. Mehmet Kaplan, aynı şekilde, bir toplumun yaşayış biçiminin coğrafî şartlara bağlı olduğunu söylemektedir.

La Bruyere mekânları, hayranlık duyulan ve insanların duygusal olarak etkilenip, orada yaşama isteği gelişen mekânlar olarak ayırır. İnsanların, zevkleri, istek ve duyguları doğrultusunda farklı izlenimlere sahip olacakları düşüncesini de belirtir. Bu düşünceye bağlı olarak diyebiliriz ki, mekân/coğrafya insanların yaşayış biçimlerini yönlendirir.⁴

İnsanların, kültürlerini, gelenek ve göreneklerini, dinî inançlarını, iklim ve bitki örtüsünü, ekonomisini kısacası bir bütün olarak mekân içinde ele aldığımız toplumların yaşayışlarını anlatan edebî türlerden biri de romandır.

Roman geniş kitlelere hitap eden etkili bir edebî türdür. Roman insanların birbirlerine keyif vermek için duygu ve düşüncelerini anlattıkları sanat dalıdır. Romanın içerik bakımından konusu, insan, insanın yaşadığı mekân ve yaşadığı zamandır. Bu kavramlardan biri değiştiğinde, romanın konusu da buna paralel olarak değişmektedir. Romanın diğer edebî türlerden farkı, deneysel, yenilikçi olması ve

⁴ Kefeli, E. (2006), *Edebiyat Coğrafyasında Akdeniz*, İstanbul: 3F Yayınevi, s. 43-44.

birçok edebî türü içinde barındırabilmesidir. Bu yüzden de, romanın sınırları belli değildir. Hayatın bütün sorunlarını, sorgulamadan kolayca işleyebilen, esnek bir türdür.⁵

Roman, olay örgüsü içinde bir kahramanın, kötüye ya da iyiye doğru gidişini anlatır. Büyük romanlarda insanlar doğar, büyür, ölür ve aynı zamanda değişip, gelişebilir. Anlatılan olayın tarihi kesin değil, uydurma bir tarihtir. Ayrıca romandaki mekân, kimi zaman gerçek kimi zamanda hayalidir.⁶

Mekân, kimi zaman şahısları engelleyici, kimi zaman ise yardım edici bir görev alır. Hatta bazen yol gösterici, yönlendirici de olabilir. Her yazarın bakış açısına göre mekânın önem derecesi değişebilir.⁷

Çevre/mekân insanın kaderini etkilerken, olayın geçtiği yer, fizikî ve sosyal bir etken olarak da yerini alır. Böylelikle mekân, bir karakter olarak şekillenebilir. Modern tarzdaki romanlarda, mekânın şahıslaşmasını daha sık görürüz.⁸

Bir yazarın mekânı ele alırken, nasıl ele aldığı ve ne şekilde kurguladığı, mimesis'e bağlı yapma ve yaratma tarzı ya da "tedric" esasına bağlı metinler arasındaki ayrım çok önemlidir.⁹

Bir romanın en önemli unsurlarından olan mekân, olay örgüsünde anlatılan hadiselerin sahnesi durumundadır. Mekân tasvirleri, bir filmin başlamadan önceki müziğine benzer niteliktedir. Mekân tasvirleri, romandaki bazı kahramanların

⁵ Antakyalıoğlu, Z. (2013), *Roman Kuramına Giriş*, İstanbul: Sanat ve Kuram Dizisi: 36, s. 19-33.

⁶ Wellek, R. ve Warren, A. (1983), *Edebiyat Biliminin Temelleri*, Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, s. 293-295.

⁷ Narlı, M. (2002), *Romanda Zaman ve Mekân Kavramları*, Sosyal Bilimler Dergisi, 5(7), s.99, 101.

⁸ Narlı, M. *a.g.m.*, s.104.

⁹ "İtibari mekân, haricî âlemi aksettirme endişesiyle tanıtılıyor ve tasvir ediliyorsa mimesise bağlı yapma ve yaratma tarzına uygun bir esere vücut veriliyor demektir. Tedric esaslı çerçevesinde kaleme alınan metinlerde ise, mekâna ait hususiyetler, bir intibayı sezdirecek tarzda dikkatlere sunulur. Birincisinin resmini yapmak mümkündür, ikincisinde ise resim yerini minyatüre bırakır." Karaca, İ. (2006), *Tarihi Romanlarda Mekân ve Coğrafya*, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi, 34(34), s. 72.

özelliklerini anlatırken, bazen de olayın konusu ve şahısların psikolojisini gözler önüne serer.¹⁰

“Romanda sahne, olaylar dizisini ve karakteri etkilediği ölçüde bütünün bir parçasıdır”.¹¹ Bu görüş, bir romanın tasvirle ilişkisinin ne kadar büyük ve önemli olduğunun göstergesidir. Bu görüşle bağlantılı olarak mekânı, edebiyat-coğrafya merkezli “geo-litteraire” inceleme ile ele almak, yazarın hayat coğrafyasını, edebiyat coğrafyasını bilmek, yazarın eserinde işlediği konular ve motifler hakkında bize önemli bir yol gösterici olur.¹²

Bugüne kadar yazılan birçok eserde, coğrafya olarak Akdeniz, büyük bir önem taşımaktadır. Akdeniz bir kısmı dağlık, bir kısmı deniz ve bir kısmı çöldür. Yazları sıcak, sonbaharları okyanusu kabartan şiddetli rüzgâr ve kışın aşırı yağmurlu olan bir iklime sahiptir. En temel besinleri şarap, buğday ekmeği ve zeytinyağıdır. Coğrafya, Akdeniz insanını, sürekli azla yetinmeye zorlar ve geçim sıkıntısı ömür boyu sürer. Kıtılıktan sonra gelen hastalıklar da mutlak ve kaçınılmaz sonudur. “Kıt kanaat geçim, azla yetinme Akdeniz’in gerçek tarihine egemen olmuştur”.¹³

Birçok yazar Akdeniz coğrafyasını mekân olarak ele almıştır. Fakat Akdeniz coğrafyasının dışında da ele alınan mekânlar olmuştur. Türk romanında yazarların farklı açılardan ele aldıkları mekânlar, örnek teşkil eden eserler olmuştur. Türk romanında mekân-insan ilişkisi bölümünde, yazarların romanlarında kullandıkları mekânlar hakkında kısmen bilgi verilmeye çalışılmıştır.

¹⁰ Aktaş, Ş. (2000), *Roman Sanatı ve Roman İncelemesine Giriş*, Ankara: Akçağ BasımYayımları, s.128-130.

¹¹ Stevick, P. (2010), *Roman Teorisi*, Ankara: Akçağ Yayınları, s. 275.

¹² Kefeli, E. (2006), *Edebiyat Coğrafyasında Akdeniz*, İstanbul: 3F Yayınevi, s.16.

¹³ Braudel, F. (2013), *Akdeniz Tarih, Mekân, İnsanlar ve Miras*, İstanbul: Metis Yayınları, s. 15-33.

1.3 Türk Romanında Mekân-İnsan İlişkisi

XV. yüzyıl mesnevilerinden olan Tacizâde Cafer Çelebi'nin eseri *Hevesnâme* (1494) ilk romanlar arasında kabul edilmektedir. Bir aşk hikâyesinin anlatıldığı bu mesnevi, İstanbul'a özgü geniş mekân tasvirleriyle ele alınmıştır. Eser *Muhabbetnâme* olarak da bilinmektedir.¹⁴

Fénelon'un Telemak (Télémaque) isimli eseri, Yusuf Kâmil Paşa (1806-1876), sonrasında ise, Ahmet Vefik Paşa (1813-1823?-1891) tarafından Türkçeye çevrilmiştir. *Telemak* eseri, Odise'nin oğlu Telemak'ın maceralarının, serüvenlerinin anlatıldığı ayrıca eğitim işlevi yönüyle de bilinen bir eserdir.¹⁵

Ahmet Mithat Efendi'ye göre coğrafya, ülkelerin yönetim biçimini, kültür düzeyini ve stratejik açıdan önemli olan bölgelerin belirlenmesi gibi konularda önem taşır. Ayrıca tarih ve coğrafya alanlarının birbirini tamamladığı ve coğrafyanın seyahat gibi, dünyayı tanıma aracı olduğu görüşündedir.¹⁶

Ahmet Mithat Efendi'nin *Felâatun Bey ile Rakım Efendi* romanında (1875) mekân olarak Paris şehri işlenerek; Fransızlarla Osmanlılar arasında karşılaştırmalara yer verilir. Ahmet Mithat Efendi'nin, batı değerlerinin tümünün değil bir kısmının alınmasından yana olduğu düşüncesi belirir. Ayrıca Beyoğlu'nun Türk gençleri üzerinde kötü etkileri de ele alınır.

Ahmet Mithat Efendi'nin kısa roman niteliğini taşıyan *Dürdane Hanım* isimli eseri, kendi içinde dört kısa hikâye bulundurur. Bu hikâyelerde mekân olarak her ev, ayrı bir hikâyenin mekânı olma özelliğini taşır. Ayrıca Galata ve Beyoğlu'nda

¹⁴ Enginün, İ. (2012), *Yeni Türk Edebiyatı Tanzimat'tan Cumhuriyet'e (1839-1923)*, İstanbul: Dergâh Yayınları, s. 166.

¹⁵ Enginün, İ. a.g.e., s. 177.

¹⁶ Kefeli, E. (2006), *Edebiyat Coğrafyasında Akdeniz*, İstanbul: 3F Yayınevi, s. 136.

bulunan eğlence yerlerinin en çok anlatılan mekânlar olduğu anlatılır. Şehrin eskiyle şimdiki hali arasında karşılaştırmalı anlatıma başvurulur.¹⁷

Ahmet Mithat Efendi'nin *Hasan Mellah* (1874), *Hüseyin Fellâh* (1875), *Ahmet Metin ve Şirzâd* (1892) isimli macera romanları, geniş coğrafya anlatımlarıyla dikkat çekicidir.¹⁸ Bir belgeseli andıran ve seyahat romanı özelliği taşıyan *Ahmet Metin ve Şirzâd*, Ahmet Mithat Efendi'nin Selçuklu Şehzadesi Şirzad'dan etkilenecek, roman kahramanını Akdeniz gezisine çıkmasıyla oluşturulur.¹⁹

Ahmet Mithat Efendi'nin *Hayret* isimli romanı, geniş bir coğrafyayı içine alan polisiye bir roman olmasıyla önem arz eder. Macera romanları, Ahmet Mithat Efendi'ye mekân ve zaman içinde uzaklara giderek siyasî ve sosyal konularda olan fikirlerini daha serbest açıklamasına fırsat vermektedir.²⁰

Ahmet Mithat Efendi'nin yazdığı romanlardan *Açayib-i Âlem* (1882), seyahat romanı olma özelliğini taşır. Roman, İstanbul'dan başlayarak kuzeye doğru seyahati anlatır. Bir polisiye romanı özelliği taşıyan *Esrar-ı Cinayât*, Boğaz'ın girişindeki öreke taşı denilen mekânın uzun tasvirleriyle doludur. Romanın bir bölümü, bu kayanın ve kayanın bulunduğu coğrafyanın tasvirlerine ayrılmıştır.²¹

¹⁷ Kefeli, E. (2006), *Edebiyat Coğrafyasında Akdeniz*, İstanbul: 3F Yayınevi, s. 208-209.

¹⁸ "Macera romanlarının masalları andıran geniş coğrafyası ve dinleyicisini ürperten ve şaşırtan unsurları ile bu ilk dönemde yazarları etkilemesi kaçınılmazdır. Kaldı ki romantik edebiyatın yaygınlaştığı tarihî macera romanları insanların hem masal hem de tarih zevklerini okşamaktadır. Teodor Kasap'ın çevirisiyle Alexandre Dumas'ın Monte-Cristo'su da, bu tür eserlere iyi bir örnek olmuştur. Ahmet Mithat da *Hasan Mellah* (1874), *Hüseyin Fellâh* (1875), *Ahmet Metin ve Şirzâd* (1892) adlı macera romanlarını yazar." Enginün, İ. (2012), *Yeni Türk Edebiyatı Tanzimat'tan Cumhuriyet'e (1839-1923)*, İstanbul: Dergâh Yayınları, s. 218.

¹⁹ Kefeli, E. (2006), *Edebiyat Coğrafyasında Akdeniz*, İstanbul: 3F Yayınevi, s. 137.

²⁰ "Hayret Hindistan'dan Singapur, Avrupa ülkeleri, Amerika ve İstanbul'da konusu geçen uzun, bir suçluyu takip romanı oluşuyla polisiye eserler arasına da sokabilir. Sürekli olarak kıyafet ve kimlik değiştiren fakir bir lordun çevresine verdiği zararlar, İstanbul'da Ada'da bir Hintli ailenin evindeki hırsızlık olayı ile başlar ve geçmişe gidip gelişlerle coğrafyada da genişleyerek devam eder." Enginün, İ. (2012), *Yeni Türk Edebiyatı Tanzimat'tan Cumhuriyet'e (1839-1923)*, İstanbul: Dergâh Yayınları, s. 218-219.

²¹ Enginün, İ. *a.g.e.*, s. 219, 223.

Ahmet Mithat Efendi'nin *Arnavutlar-Solyotlar* isimli romanında, mekânın insan üzerindeki etkisi anlatılır.²²

Namık Kemal *İntibah* romanında, mekân olarak Çamlıca'yı kullanır. İstanbul'un Çamlıca'dan görülen mekânlarını da isimleriyle belirtir. Ayrıca yazar, bahar tasvirlerini de ekleyerek, İstanbul'un seyre doyulmayacak güzelliğini anlatır.²³

Halide Edip Adivar'ın romanlarında "hayat coğrafyası", yazarın bakış açısının şekillenmesinde büyük rol oynar. Üzerinde yaşadığı coğrafyayı ve bu coğrafyada yaşayan insanları yakından tanımayı başaran Halide Edip Adivar'ın romanlarında, Batı Akdeniz ve Doğu Akdeniz yazar açısından eşit ağırlığa sahiptir.²⁴

Biyografi özelliği olan *Mor Salkımlı Ev* romanında, mekân canlı tasvirlerle anlatılır. Biyografik romanlarda, mekân tasvirleri anlatımı güçlendirirken aynı zamanda o dönemde yaşanan yer ve olaylar hakkında ipuçları verir.²⁵

Recaizâde Mahmut Ekrem'in "Araba Sevdası" romanı, İstanbul'daki Çamlıca, Göksu Feriköy, Üsküdar semtleri gibi dönemin eğlence mekânlarını ele almaktadır. Mekân tasvirleri ilk romanlarında çok başarılı olmayan yazarın zıddı

²² "Arnavutlar Solyotlar" romanında coğrafya-iklim-insan arasında ilişki kurulur. Sarp geçitleri ve engebeli yapısıyla Solyotlara mekân olan dağlık arazi kahramanların ruh yapısına da etki eder. Dağlık bölgenin yarı vahşi, cesur, güçlü, gururlu ve kahraman insanlar yaratabileceği gösterilir." Karaca, İ. (2006), *Tarihi Romanlarda Mekân ve Coğrafya, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*, 34(34), s. 79

²³ Enginün, İ. (2012), *Yeni Türk Edebiyatı Tanzimat'tan Cumhuriyet'e (1839-1923)*, İstanbul: Dergâh Yayınları, s. 223.

²⁴ Kefeli, E. (2006), *Edebiyat Coğrafyasında Akdeniz*, İstanbul: 3F Yayınevi, s. 153.

²⁵ "Halide Edip ve Halide Edip'in mekân algısına gelince, Funda Şenol-Cantek'e göre, "Halide Edip'in mekân algısı, her duyarlı insanda rastlanabileceği üzere, düşünce ve duygu dünyasını besler." Diğer bir deyişle, "ev onun için barınaktan, sokak bir zarfın üzerindeki adresin parçası olmaktan ibaret değildir, şehrin ise neredeyse canı vardır." Halide Edip için mekân önemli bir olgudur ve Halide Edip'in mekâna yüklediği anlamlar eserlerini daha güçlü kılmaktadır. Yazarın betimlemeleri de, böylelikle, canlıdır ve okuyucuya o mekânın ruhu olduğunu hissettirir. "Bunu anılarını, romanlarını ve diğer metinlerini izleyerek görebiliriz." Örnek vermek gerekirse, "çocukluk anıları Mor Salkımlı Ev'in çağrıştırdıklarıyla hatıra gelir." Kısacası, "roman ve hikâyelerin yanı sıra, biyografi ve otobiyografiler de kadınlar arası bilgi aktarım süreçlerinin takip edilebileceği verimli alanlardır." Bu sebeple, otobiyografik anılar, mekân ve yaşanan dönem ile ilgili çarpıcı bilgiler sunmaktadır." Harnuboğlu, M. (2014), *Mekân ve mekânın algılanış biçimleri: Halide Edip Adivar'ın otobiyografisi Mor Salkımlı Ev üzerine bir inceleme*, Fe Dergi, s. 28.

olarak, başarılı mekân tasvirleriyle kahramanların ruh hallerini bütünleştirerek veren Halit Ziya Uşaklıgil, eserlerinin genelinde Beyoğlu ve çevresini tasvir eder.²⁶

Refik Halid Karay'ın *Yezidin Kızı* isimli romanı, farklı dünyalar tanımak isteyen roman kahramanının, coğrafya değiştirmek için kullandığı vapurla yaptığı deniz yolculuğunun anlatılmasıyla başlar. Deniz, çöl ve dağlara sıkça rastlanan romanda, Marsilya'dan Orta Doğu'ya giden vapur, Batı Akdeniz'den Doğu Akdeniz'e geçiş de önem arz eder.²⁷

Refik Halid Karay'ın *Çete* isimli romanında, çete reisi olan Nezhin hayatı dağlar ve ovalar da geçmektedir. Bu yüzden romanda mekân olarak coğrafya geniş yer alır. Beyrut'un iklim özelliklerinin detaylı anlatıldığı ve İstanbul'a olan özlem duygusunun hissedildiği romanda, Refik Halid Karay'ın sürgün yıllarını geçirdiği mekân olmasının etkisi büyüktür. Yine, Refik Halid Karay'ın, ikinci sürgün yıllarındaki anı ve gözlemlerini konu edinen *Sürgün* romanında, çevre ile ilgili olan coğrafik tespitler, roman şahsı olan Hilmi Efendi'nin düşüncelerinde belirgindir. Söz konusu mekân Beyrut ve Halep'tir.²⁸

Cevat Şakir Kabaağaçlı (Halikarnas Balıkcısı), denize olan sevdası ile tanınan ve eserlerinde deniz coğrafyasına yer veren, Yunanistan'ın doğusundan Ege kıyılarına kadar işleyen ayrıca Akdeniz'i bir roman kahramanı olarak gösteren yazardır. *Aganta Burina Burinata* isimli eserinde, insan-deniz ilişkisi, Bodrum ve çevresinde işlenir.²⁹

Yaşar Kemal'in eserlerinde yer alan Toroslar ve Çukurova bölgesi, birçok romanının mekânı olarak kendini gösterir. Bu romanlar, *İnce Memed* (1947-1986), *Teneke* (1955), *Yılanı Öldürseler* (1976), *Dağın Öte Yüzü Üçlemesi; Ortadirek*

²⁶ Karaca, İ. (2006), *Tarihi Romanlarda Mekân ve Coğrafya*, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi, 34(34), s. 78.

²⁷ Kefeli, E. (2006), *Edebiyat Coğrafyasında Akdeniz*, İstanbul: 3F Yayınevi, s. 165-166.

²⁸ Emel Kefeli, *a.g.e.*, s. 170-171

²⁹ Emel Kefeli, *a.g.e.*, s. 183-186.

(1960), *Yer Demir Gök Bakır* (1963), *Ölmez Otu* (1968), *Bin Boğalar Efsanesi* (1971), *Demirciler Çarşısı Cinayeti* (1973), *Yusufoçuk Yusuf* (1975) romanlarıdır. Ayrıca Doğu Akdeniz'i merkez alan, *Bir Ada Hikâyesi: Fırat Suyu Kan Akıyor Baksana* (1998) romanı ayrıntılı tabiat tasvirleriyle anlatılır. Yaşar Kemal'in eserlerinde, Akdeniz coğrafyasının gelenekleri ve etnik yapısı önemlidir. Ayrıca *Karınca'nın Su İçtiği* isimli, *Bir Ada Hikâyesi*'nin ikinci cildi olan romanda "Karınca Adası" orada yaşayan insanlar için dünyanın cenneti gibidir.³⁰

Mustafa Necati Sepetçioğlu'nun *Kilit* romanı, 1071 malazgirt zaferi öncesi olayları konu edinme ve Türklerin Anadolu'yu yurt edinme yıllarını anlatan, coğrafyanın önem taşıdığı bir eserdir. Eser, Ceyhun, Merv ve çevresinden, Bizans'a kadar geniş bir coğrafyayı içine almaktadır.³¹ Bu bakımlardan, Emine Işınsoy'un tarihi romanlarından biri olan *Ak Topraklar* eseriyle yakınlık göstermektedir.

Genel olarak baktığımız zaman, tarihî romanlarda, maceraların çokluğu ve devrin özellikleri, savaşlar ya da seferlerden dolayı, mekân-coğrafya geniş bir yer kaplar. Bu da genellikle yazarların, mekân ve şahıs arasındaki ilişkiyi yeterince aktaramamasına sebebiyet verir. Bu durum modern roman için bir eksikliktir. Ayrıca tarihî bir roman oluşturan yazarın, millî coğrafya şuurunda olması gerekliliği de, önem vermesi gereken konulardandır.³²

Millet, aynı topraklar üzerinde yaşayıp, aynı kültürü benimseyen insan topluluğudur. Bu düşünceye göre "toprak" yani coğrafya, insanoğlunun içtimaî, ruhî, iktisadî hayatlarını etkileyerek, hayatlarında büyük bir öneme sahip olur. Coğrafya

³⁰ Kefeli, E. (2006), *Edebiyat Coğrafyasında Akdeniz*, İstanbul: 3F Yayınevi, s. 198-206.

³¹ Karaca, İ. (2006), *Tarihi Romanlarda Mekân ve Coğrafya*, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi, 34(34), s. 8.

³² Karaca, İ. a.g.m., s. 76.

aynı zamanda iklim şartlarından dolayı milletlerin psikolojilerini ve fizyolojilerini de etkiler.³³

Coğrafyanın milletler üzerindeki etkisi kabul edilmiş bir gerçeklik olup, yeni milliyetçilik anlayışıyla eserlerini meydana getiren yazarlarımızda, genellikle Türkiye coğrafyasını ele alıp işlemeleri en büyük kaynaklarından biri haline gelmiştir. Bu bağlamda, bu topraklar üzerinde Türklerin dil, edebiyat, güzel sanatlar, din, örf ve adetleri yani kültür bütünlüğü, coğrafyaya bağlı olarak diğer bir kaynak olarak belirmiştir. Özellikle, dinin coğrafi şartlara uyarlanmasıyla, millî kültürümüzün temiz ahlâkını temsil eden velilerin, tarikatların tekrardan ele alındığını görürüz. Bunun yanında, Türkiye tarihinin yani, millî tarihin başlangıcı olarak kabul edilen Malazgirt Zaferi (1071) de yeni milliyetçiliğin kaynaklarından bir diğeri olarak belirmiştir.³⁴

Mehmet Kaplan, realist bir millet anlayışına göre coğrafyanın asla unutulmayacağı sözlerini vurgularken, bu düşüncesinin önemini şu şekilde belirtir: “Zira o bir kader gibi bize yapışıktır.” Mehmet Kaplan, coğrafya üzerinde din unsurunun önemli olduğunu belirtir. Batı medeniyeti Hıristiyanlığın temsilcisi olarak kiliseyi, doğu medeniyeti ise, İslâm’ın temsilcisi olarak camiye vurgular. Bu bağlamda, Mehmet Kaplan Türkiye’de bulunan din hayatını şu şekilde özetler:

“Mevlanasız, Yunus Emresiz, Eşrefoğlusuz, İbrahim Hakkısız, Hacı Bayram Veli’den Niyazî’den ve daha yüzlerce dindar, yüksek kültürlü, edip şahsiyetlerden mahrum bir Türk milleti tasavvur etmek, bu topraklar üstünde bizim edebî mühürlerimiz olan camileri ortadan kaldırmaya benzer. Yeni milliyetçilik, Türkiye’de yaşanmış olan din hayatına ve Türk milletinin din duygusuna esaslı bir kuvvet nazarı ile bakıyor.”³⁵

XIII. yüzyılın sonlarında, Konya ve Eskişehir’de olan iki kahraman Mevlânâ ve Yunus Emre, yüksek tabaka ve halk tabakasında, yıllar süren manevi bir kalıcılık

³³ Kaplan, M. (2012), *Nesillerin Ruhu*, İstanbul: Dergâh Yayınları, s. 148.

³⁴ Kaplan, M. *a.g.e.*, s. 34-36.

³⁵ Kaplan, M. *a.g.e.*, s. 36.

yaratırlar. Bu sebeptendir ki, Emine Işınsu eserlerinde bu iki kahraman hakkında bilgilere ve şiirlerine çokça yer verir: “Yunus’tan mısralar, Mevlâna sevgim, Kur’an bilgilerim hep annemden...”³⁶

Bütün bu düşüncelerden hareketle diyebiliriz ki, Emine Işınsu, yeni milliyetçilik anlayışını benimsemiş, eserlerini oluştururken; yeni milliyetçilik anlayışının konu edindiği kaynaklardan beslenmiştir. Özellikle, *Ak Topraklar*, *Hacı Bayram*, *Bukağı*, *Hacı Bektaş*, *Bir Ben Vardır Bende Benden İçeri* romanları bu düşünceyi destekleyen en önemli eserleridir.

³⁶ Işınsu, E. (2013), *Nisan Yağmuru*, İstanbul: Bilge Kültür Sanat Yayınevi, s. 39.

Bölüm 2

EMİNE İŞINSU'NUN HAYATI

2.1 Ailesi ve Çocukluğu

Emine İşinsu, 17 Mayıs 1938'de Kars'ta doğmuştur. Annesi Fedakaran-ı Millet Cemiyeti başkanı, Avnullah Kazimi'nin kızı, tanınmış yazar ve şairler arasında bulunan Halide Nusret Zorlutuna'dır. Babası ise, Bulgaristan Türklerine mensup emekli tümgeneral olan Aziz Vecihi Zorlutuna'dır. Emine İşinsu'nun akrabası olan tanınmış yazar İsmet Kür ise teyzesidir. Günümüz romancılarından Pınar Kür de kuzenidir. Emine İşinsu, anne ve babasının memur olmasından dolayı Türkiye'nin çeşitli bölgelerinde yaşamıştır.³⁷

Emine İşinsu'nun annesinin ailesi, Erzurum'un köklü ailelerinden biri olup, önemli şairler ve bilim insanları yetiştirmiştir. Nitekim Emine İşinsu'nun annesi Halide Nusret Zorlutuna'nın edebiyat tarihimizin önemli isimlerinden biri olması bunun bir kanıtıdır. Emine İşinsu'nun kültürlü ve sosyal bağları iyi olan bir ailede yetiştirilmiş olması, okuma ve yazmaya olan ilgisi ilkököl çağında bile kendini göstermiştir.³⁸

Emine İşinsu'nun babasının ve babaannesinin Bulgaristan Türklerine mensup olması, Batı Trakya Türkleri'nin çektikleri acıları dinleyerek büyümesine ve Batı Trakya Türklerine karşı büyük bir ilgi beslemesine sebep olmuştur.

³⁷ *Tanzimat'tan Bugüne Edebiyatçılar Ansiklopedisi*, (2010), İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, s. 527.

³⁸ Şükrü Alnaçık, (2012), Emine İşinsu Hayatı, Şahsiyeti, Edebî Faaliyetleri, *Fikir Sanat ve Edebiyatta Töre*, 1(1), s. 45-46.

2.2 Öğrencilik Yılları ve Yazarlık-Yayıncılık Hayatı

Emine Işınsu, İlköğretimine Urfa’da başlamış, Sarıkamış’ta devam etmiş ve Ankara Alparslan İlkokulu’nda bitirmiştir. Ortaokulu Ankara’da okumuş ve o dönemde *Minko’nun Hatıraları* adlı bir roman yazmıştır. Lisede TED Ankara Kolejinde öğrenciyken, hikâye ve şiirler yazmış ve ilk şiirini “İnsanlarla Eğitim” dergisinde çıkarmıştır. Orta öğreniminin son yıllarında *İki Nokta* (1956) isimli ilk şiir kitabı ile edebiyat dünyasındaki şairlerimiz arasına adım atar. Yazdığı şiirler ve hikâyeler aynı dergide yayınlanmaya devam eder. Dergi idaresinden sorumlu olan şahıs, Emine Işınsu’ya derginin birçok sorumluluğunu yüklemiştir. Bu sayede dergicilik hayatına adım atmıştır.³⁹

Yükseköğrenimine, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi İngiliz Dili ve Edebiyatı Bölümü’nde başlamış ardından “Sosyal Hizmetli; Sosyal Akademi Uzmanı” kurslarına katılmak üzere Amerika’ya gitmiştir. Türkiye’ye geri döndükten sonra Orta Doğu Teknik Üniversitesi’nin İşletmecilik Bölümü’ne yazılmıştır. İlk evliliğiyle birlikte okul hayatını yürütememiş ve tekrardan Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi’nin Felsefe Bölümü’ne girmiştir. 1959 yılında ilk eşi Mimar Erdoğan Cemil Okçu ile evlenir. Evlilikle gelen sorumluluktan dolayı, yükseköğrenimini tamamlayamamıştır.

Emine Işınsu’nun okul hayatını tamamlayamaması, bundan sonraki hayatını dergi, gazete, tiyatro ve roman yazarlığı yaparak geçirmesinde etkili olmuştur. İlk romanı olan *Küçük Dünya’yı* 1966 yılında yazmış ve Turizm ve Tanıtma Bakanlığı Sanat Armağanı almıştır. 1967 yılında Yeni İstanbul gazetesinde tefrika edilmiştir. Aynı zamanda, roman ve fıkra denemeleriyle yazı hayatını zenginleştirdi. Siyasî konulu fıkralarını, Yeni İstanbul gazetesinde, Dedikodu sütununda takma adı

³⁹ *Tanzimat’tan Bugüne Edebiyatçılar Ansiklopedisi*, (2010), İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, .s. 527; Kökdemir, A. (2015), *Emine Işınsu Hayatı – Şahsiyeti – Sanatı – Fikirleri – Eserleri*. (<http://www.biyografi.net/kisiyrinti.asp?kisiid=219>), (02.04.2016).

Mehlika Arda ile yazar. Sabah gazetesinde 1963-1965 yılları arasında fıkra yazarlığı yapar. Hisar dergisinde, 1964 yılında *Yeşil Fasulyeler* ve diğer birkaç tane farklı hikâyelerle kadın konularına temas eder. Emine Işınsu, Hisar dergisinin tekrardan açılması süresince geçen ölü dönemde, bazı hikâyeler yazmış ve bunları *Dost* dergisinde yayımlamıştır. Daha sonraları bu konuyu çıkardığı *Kaf Dağının Ardında* romanında ele almıştır.⁴⁰

Yine Tiyatroya olan ilgisini bu yıllarda gözler önüne sermiştir. 1966 yılında *Bir Yürek Satıldı* isimli oyunu yazmıştır. Oyun, TRT Radyo oyunları yarışmasında birincilik almıştır. Bu tiyatro ile Türk topluluğunda aydın geçinen insanları, kadın ve erkekleri, cahilleri hiciv etmiştir.⁴¹ 1967 yılında *Bir Milyon İğne*, 1969'da *Ne Mutlu Türküm Diyene*, 1975'te *Adsız Kahramanlar* adlı oyunlarını yazmıştır. İlk romanı olan *Küçük Dünya*'nın ardından 1971 yılında yazım süreci eşinden ayrıldığı döneme denk gelen *Ak Topraklar* romanını kaleme alır. Bu romanla Türk Edebiyat Vakfı'nın düzenlediği yarışmaya katılır ve Türk Edebiyat Cemiyeti roman ödülünü kazanır.

Emine Işınsu, annesi ile birlikte “*Ayşe*” isimli kadın dergisini çıkarmıştır. Bu dergideki yazılarını “*Zeynep Tan*”, “*Nur İleri*”, “*Işık*” takma adlarıyla, 28 sayı boyunca yayımlar. İki yıl boyunca (1969-1971) yılları arasında “*Devlet*” dergisinde yazar. Bir süre sonra *Ayşe* isimli dergiyi “*Töre*” dergisine dönüştürür ve 1971 yılının Mayıs-Haziran aylarından itibaren bu şekilde yürütmeye devam eder.

Töre dergisinin ilk ismi *Ayşe*'dir. Kurucusu Halide Nusret Zorlutuna'dır. *Töre* dergisine dönüştürüldüğü zaman derginin bütün sorumluluğunu Emine Işınsu

⁴⁰ Alınacak, Ş. (Ed.), (2012), *Emine Işınsu Hayatı, Şahsiyeti, Edebî Faaliyetleri*, Fikir Sanat ve Edebiyatta *Töre*, 1(1), s. 44-45.

⁴¹ “-Aslında ben bu oyunla, cemiyeti hicvetmek istedim. İçinde yaşadığımız cemiyetin aydınını, cahilini, kadını, erkeğini, hicvin ince süzgecinden geçirmeye çalıştım. Cemiyetimizde aydın bilinen bazı kimselerin, cahillerin, erkeklerin, kadınların çeşitli olaylar karşısında, değer hükümlerinden yoksun oldukları için, sağlam bir kültürden uzak kaldıkları için çıkmazlara girdiklerini ortaya koymak istedim.” Alınacak, Ş. (Ed.), (2012), *Emine Işınsu Hayatı, Şahsiyeti, Edebî Faaliyetleri*, Fikir Sanat ve Edebiyatta *Töre*, s. 69.

üstlenmiştir. *Ayşe* dergisi milliyetçi kadın dergisiyken, *Töre* dergisi Türk milliyetçiliğinin sesi olarak yayınlanır ve bu doğrultuda yayınlanmaya devam eder. Bir fikir dergisi olan *Töre*, bünyesinde ağırlıklı olarak milliyetçi yazıları yayınlar. Bu bağlamda, yazılarının genelinde konu olarak Osmanlıyı, dini, dış Türkleri ve 1970’li yıllardaki milliyetçi düşüncüyü yazmıştır. 1975 yılından sonra *Töre* dergisi sanat ağırlıklı yazılarından dolayı, fikir ve sanat dergisine dönüştürülür.⁴²

Prof. Dr. İskender Öksüz ile 1972 yılında evlenir ve yazı hayatına ara vermez. 1973 - 1974 yıllarında, Diyanet gazetesinde “Emine Abla” ismi ile kadın sayfası hazırlarken aynı yılların içinde hem Bozkurt dergisinde, “Gençlerle Hasbihal” köşesinde yazılar yayımlar hem de Türk Edebiyatı dergisinde çeşitli yazılar kaleme alır.

1969 yılında, *Azap Toprakları* romanını yazmıştır. Yazar bu romanı ile dış Türkler meselesi ve Batı Trakya’da bulunan Türklerin çektikleri acılara, esir hayatına değinmiştir. Yazar 1975 yılında yazdığı ve tekrar dış Türkler meselesine temas ettiği *Tutsak* romanında, Kerkük Türklerinin çektikleri eziyetleri ve acıları anlatmıştır. Aynı yıl içinde, romanda Türk aydınlarının önemsemedikleri ideolojik çatışmalarda, gençlerin ölüme sürüklenmesini anlatan *Sancı* romanını yazmıştır ve Türkiye Milli Kültür Vakfı ödülünü almıştır. 1979 yılında, dış Türkler meselesini üçüncü kez *Çiçekler Büyür* isimli romanda ortaya koymuştur. 1982 yılında, sendikaların mücadelesini ve aynı zamanda ideolojik çatışmaları anlatan *Canbaz* romanını yazmıştır ve Türkiye Yazarlar Birliği roman ödülünü almıştır. 1985 yılında, *Kaf Dağının Ardında* isimli romanını yazmıştır. 1990 yılında, TRT için *Athkarınca* isimli bir senaryo yazmıştır. 1991 yılında, hikâyelerini *Bir Gece Yıldızlarla* isimli eserinde toplamıştır. 1993 yılında, Milli Mücadele’yi, *Cumhuriyet Türküsü* isimli eserinde

⁴² Almaçık, Ş. (Ed.), (2012), *Emine Işınsoy Hayatı, Şahsiyeti, Edebî Faaliyetleri*, Fikir Sanat ve Edebiyatta *Töre*, s. 6-9.

dile getirmiştir. 1995 yılında ise, *Dost Diye Diye* isimli eserinde, dostun sözleri ışığında, dinî ayetleri anlatmıştır.⁴³ *Nisan Yağmuru* (1997) ve *Havva* (1999) isimli romanlarda, tasavvufa karşı duyduğu ilgiliyi gözlemleriz. Bu iki eserinin ardından çıkardığı, *Bir Ben Vardır Bende Benden İçeri* (2002), *Bukağı* (2004), *Hacı Bayram* (2005), *Hacı Bektaş Veli* (2008) romanlarının tamamı tasavvuf konulu eserler olup, son eserlerinin şekil aldığı konu haline gelmiştir. Son romanı olan *Bir Aile* (2013) yılında basılmıştır.

Emine Işinsu, Türk Ocakları Hamdullah Suphi Tanrıöver Armağanı, İLESAM (Türkiye İlim ve Edebiyat Eseri Sahipleri Meslek Birliği) Şeref Ödülü ve Karaman Türk Dili Ödülleri “Türkçeyi Doğru ve Güzel Kullanan Yazar Ödülü”nü almıştır. Ankara’da yaşamakta olan Emine Işinsu’nun iki oğlan (Yağmur, Murathan) bir kız (Elif), üç çocuğu vardır.⁴⁴

2.3 Sanat Anlayışı ve Siyasî Düşünceleri

Emine Işinsu’nun düşünce dünyasına, aldığı eğitimin, kişiliğinin ve yeteneklerinin yanı sıra yetiştiği çevre ve bu çevrenin kültürünün büyük bir etkisi vardır. Başta kültürlü bir aileden gelmesi ve özellikle annesinin şair ve yazar olmasının etkisiyle; küçük yaşta yazı hayatına şiirle giriş yapar. TED kolejinde arkadaşları tarafından şair olarak nitelendirilir. İlk şiir kitabındaki şiirleri, 16-18 yaş arasında, karamsarlıkla yazılmış şiirler olarak kabul eder.⁴⁵

⁴³ Kökdemir, A. (2015), *Emine Işinsu Hayatı – Şahsiyeti – Sanatı – Fikirleri - Eserleri*, (<http://www.biyografi.net/kisiyrinti.asp?kisiid=219>), (02.04.2016); Alnaçık, Ş. (2012), *Emine Işinsu Hayatı, Şahsiyeti, Edebî Faaliyetleri*, Fikir Sanat ve Edebiyatta Töre, s. 6-9; Enginün, İ. (2012), *Yeni Türk Edebiyatı Tanzimat’tan Cumhuriyet’e (1839-1923)*, İstanbul: Dergâh Yayınları, s. 398-399; Necatiğil, B. (1988), *Edebiyatımızda İsimler Sözlüğü*, İstanbul: Varlık Yayınları.

⁴⁴ Alnaçık, Ş. (Ed.), (2012), *Emine Işinsu Hayatı, Şahsiyeti, Edebî Faaliyetleri*, Fikir Sanat ve Edebiyatta Töre, s. 44-46.

⁴⁵ “Onlar şiir falan değil. 16, 18 yaş döneminin duyguları, kendi çapında çırpınışları ve felsefesi... Geçenlerde hepsini yeniden okudum, pek bir şey değişmiş değil. Ancak o zamanlar kadere kayıtsız şartsız bir teslimiyet ve karamsarlık varmış, sonra bu “İstersen, çalışırsan, mücadele edersen değiştirebilirsin” olmuş. Karamsarlık vs. devam ediyor, belki biraz azalmış. İşte o kadar.” Alnaçık, Ş. (2012), *Emine Işinsu Hayatı, Şahsiyeti, Edebî Faaliyetleri*, Fikir Sanat ve Edebiyatta Töre, s. 44-45.

Babası Aziz Vecihi Zorlutuna ve babaannesi, Bulgaristan'da bulunan Eskicuma'dan göç ettikleri için Balkanlarda yaşanmış olaylara yakından tanık olmuşlardır. Emine Işınsu'nun Türklerin çektikleri acıları dinleyerek büyümesi, yazı hayatında Balkan Türklerine ve dış Türklere karşı ayrı bir ihtimam göstermesine yol açmıştır. Bu romanlar, konu olarak Balkan Türklerini ele aldığı *Çiçekler Büyür* ve *Azap Toprakları* ile Kerkük Türklerini ele aldığı *Tutsak* isimli romanlarıdır.⁴⁶

Türk milletinin aşığı olan Emine Işınsu, her seferinde Türk milliyetçisi olduğunu ve daimi milliyetçi kalacağını, ailesinin de Türk milliyetçisi olduğunu ve yetiştirilme tarzının bu yönde devam ettiğini, bu şekilde yetiştirilmenin de büyük ölçüde düşüncelerinde etkili olduğunu söyler. Ayrıca, yine ailesi ile bağlantılı olarak, annesi tarafından tutucu bir biçimde büyütülmesi, bu yüzden de gençlik dönemlerinde yaptığı yanlış seçimler, *Küçük Dünya*, *Tutsak* ve *Kaf Dağının Ardında* ki kadın kahramanlarla bütünleşerek romanda işlenmiş ve okuyucuya sunulmuştur.⁴⁷ Ayrıca Emine Işınsu'nun *Küçük Dünya*, *Kaf Dağının Ardında* ve *Havva* isimli romanlarında kadın tiplerinde, “yalnızlık”, “mutsuzluk” ve “güvensizlik” kavramlarının çokça yer aldığını görürüz. Beş romanında başkahramanların kadın olduğunu ve bu kadınların ciddi, kültürlü ve zeki olduklarını anlarız. Ele aldığı kadınların aşkları kimi zaman “kısıtlayıcı” kimi zamanda “erkekler sayesinde sevmeyi öğrenici” durumdadır. Romanlarında anne tipini yaratırken, her eserinde anneleri farklı yönleriyle ele almıştır.⁴⁸

⁴⁶ Koçal, A. (2010), *Emine Işınsu'nun "Azap Toprakları" ve "Çiçekler Büyür" Adlı Romanlarında Balkan Türklerinin Trajedisi*, Süleyman Demirel Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi, (22), s. 140.

⁴⁷ “...Tabii çevre çok mühim, aile çevresi çok mühim. Milliyetçi ve Müslüman bir ailede yetiştim. Babam askerdi, evimizde daima Müslüman ve Milliyetçi bir hava hâkimdi. Ben bu duygularla büyüdüm.” Alnaçık, Ş. (Ed.), (2012), *Emine Işınsu Hayatı, Şahsiyeti, Edebî Faaliyetleri*, Fikir Sanat ve Edebiyatta Töre, s. 46.

⁴⁸ Alnaçık, Ş. (Ed.), (2012), *Emine Işınsu Hayatı, Şahsiyeti, Edebî Faaliyetleri*, Fikir Sanat ve Edebiyatta Töre, s. 109-116.

Emine Işınsu'nun eserlerinin büyük bir kısmında, İslam inancına yer verdiğini görürüz. Her insanın hata yapabileceğini, onlara hoşgörü ve sevgiyle doğru yolun gösterebileceğini söyleyerek, kendi inancının da bu yönde olduğunu aktarır.

Emine Işınsu eserlerini meydana getirmeden önce kullandığı yöntem, onun eserlerini gerçek hayatta yaşananlarla bağlantılı olarak sunmasında etkili olur. Yazar, bir yıl boyunca yazacağı konu ile ilgili bilgi edinir. Edinilen bilgiler ışığında karakterler gün yüzüne çıkar ve ana örgü oluşturulur. Önce olaylar küçük parçalar halinde kayıt edilir, en uyumlu parçalar seçilir, değiştirilir ve sonrasında yazıya dökülür. Yazmayı hayatının amacı haline dönüştürmüş olan Emine Işınsu, roman türünde devam etmeye karar verir ve yazın hayatını bu doğrultuda devam ettirir.⁴⁹

Emine Işınsu, romanlarını kahramanlarıyla bütünleşerek meydana getirir. Karakterleri oluştururken, kadın başkahramanlar da kendisi, ikinci ya da üçüncü derece şahıslarda akrabalarının olduğunu söyler. Mizacında “hürriyet” ve “tutsaklık” iki önemli kavramdır. Yaşanan tutsaklıkların özgürlüğe ulaşmadaki çözümü yazar için çok önemlidir.⁵⁰

Emine Işınsu yakın arkadaşı Yağmur Tunalı tarafından, kimseye yukarıdan bakmayan, alçakgönüllü, hoşgörülü, her şeye ve herkese sevgi ile yaklaşan bir karakter olarak anlatırken, psikolojiye olan büyük merakından da bahsetmiştir.⁵¹ Buradan hareketle yazar Emine Işınsu, bu merakını birçok romanında kadınlar üzerinde okuyucuya aksettirir. *Canbaz* romanında, Sevim Hanım'ın psikolojiye olan tutkunluğu, *Tutsak* romanında Ceren'in ve *Canbaz* romanında Gülnaz'ın uyku ilacı

⁴⁹ “Ben umumiyetle yazarken bir sene boyunca, yazacağım roman hakkında araştırma yaparım. Bilgiler edinir ve bilgilerimi bir deftere kaydedirim. Bilgiler çoğaldıkça karakterlerim ve olaylar doğmaya başlar. Onları da defterime kaydedirim. Aldığım bilgilere göre küçük küçük sahneler yazmaya başlar ve bunları da not ederim. Bir sene gibi bir süre geçtikten sonra bir gün gönlüm, artık yazman lazım, der. Daha fazla duramam. Allah'ın izniyle başlarım. Arada değil belki, ama büyük bir kısmını romana geçiririm, tabi biraz değiştirerek...” Alnaçık, Ş. (Ed.), *a.g.d.*, s. 46.

⁵⁰ Alnaçık, Ş. (Ed.), *a.g.d.*, s. 90.

⁵¹ Alnaçık, Ş. (Ed.), *a.g.d.*, s. 6-11.

almadan uyuyamaması, *Kaf Dağının Ardında* romanında Mevsim'in psikiyatrise gönderilmesi, bu bilginin doğruluğunu kanıtlamaktadır.

Ahmet Bican Ercilasun, Türk romanında ayrı bir yeri olan yazarı, teknik açıdan kompozisyonu mükemmel bir "gerilim romancısı" olarak nitelendirilmektedir. Türk romanının büyüklerinden biri olan Emine Işinsu'nun tek eksik tarafı dış tasvirleridir. Tabiat, insan ve eşyaların görünüşleri, Ahmet Bican Ercilasun'a göre daha ayrıntılı şekilde verilmelidir.⁵²

Emine Işinsu "sanat sanat içindir" görüşünü reddeder. "Sanat ideoloji, amaç ya da parti içindir" diyerek, kendi görüşünün en büyük delilini gözler önüne serer ve bu görüşü "tezli" roman örneği olan *Sancı*'da verir.⁵³

Emine Işinsu, memleketine ve kendi insanına karşı taşıdığı sorumluluğun bilincinde eserler vermiştir. Halkına ve halkının problemlerini yansıtmaya yönelmiş, birçok kadın yazarlar içinde kendi kültürüne yabancılaşmadan Türk halkını temsil eden bir sanatçı olmuştur.⁵⁴

⁵² Almaçık, Ş. (Ed.), (2012), *Emine Işinsu Hayatı, Şahsiyeti, Edebî Faaliyetleri*, Fikir Sanat ve Edebiyatta Töre, s. 76-77.

⁵³ Almaçık, Ş. (Ed.), *a.g.d.*, s. 19.

⁵⁴ Almaçık, Ş. (Ed.), *a.g.d.*, s. 74.

2.4 Eserleri

- **Şiir:**

İki Nokta (1956)

- **Hikâye:**

Bir Gece Yıldızlarla (1997)

- **Tiyatro:**

Bir Yürek Satıldı (1966)

Bir Milyon İğne (1967)

Ne Mutlu Türküm Diyene (1969)

Adsız Kahramanlar (1975)

- **Deneme:**

Dost Diye Diye (1988)

- **Roman:**

Küçük Dünya (1966)

Azap Toprakları (1969)

Ak Topraklar (1971)

Sancı (1975)

Tutsak (1975)

Çiçekler Büyür (1979)

Canbaz (1982)

Kaf Dağının Ardında (1988)

Alpaslan (1990)

Atlıkarınca (1990)

Un coeur aux encheres (1991)

Cumhuriyet Türküsü (1993)

Nisan Yağmuru (1997)

Havva (1999)

Bir Ben Vardır Bende Benden İçeri (2002)

Bukağı (2005)

Hacı Bayram (2005)

Hacı Bektaş (2008)

Bir Aile (2013)

Bölüm 3

EMİNE İŞINSU'NUN ROMANLARININ ÖZETLERİ

Bu bölümde Emine İşinsu'nun romanlarının özetleri, kitapların yazılış kronolojisine göre verilmiştir.

- **Küçük Dünya**

Roman kahramanı Nur, kimyager, genç ve güzel bir kızdır. Hayatını iyi bir yöne sürüklemek için Ferit adlı genç bir delikanlı ile evlenir. Nur, aldığı kararın doğruluğu ya da yanlışlığını bilemeyecek kadar gençtir. İstanbul'da büyüyüp yetişen Nur, Ferit'in tayininin çıkması üzerine Urfa'ya yerleşir. Urfa'nın insanları birbirlerinden meraklı, Urfa gelenek ve göreneklerine, maddi ve manevi olarak son derece bağlıdır. Nur, zamanla insanları ile kaynaşır, mekânlarını gezer ve Urfa'nın kendi içinde gizemli bir yer olduğunu keşfeder. Fakat ne kadar güzel bir şehir olsa da, Nur kendini mutsuzluğuna hapseder. Urfa'da bir buhran içine girer ve sevdiği kocası Ferit'ten bile soğumaya başlar. Erken yaşta ölen bir baba, baskıcı bir anneden kurtulmak için evlenip, sonra da yaşadığı pişmanlık ve bir de hamile oluşunun verdiği karışıklık Nur'u günden güne hem Urfa'dan hem de Ferit'ten uzaklaştırır.

Nur bir gün, Ferit'in yakın arkadaşı olan, çok sık görüşemediği Murat ile tanışır. İlk görüşte ondan hoşlanmaz fakat zaman geçtikçe, Murat'ın ziyaretleri çoğaldıkça, anlayamadığı duygular içerisine girer. Nur hiçbir zaman kendi istediği gibi hareket edememiş, ya annesinin ya da Ferit'in isteklerini yerine getirmek için çabalamıştı. Fakat şimdi, hiç kimseyi değil, sadece kendini ve Murat'ı düşünüyordu. Murat da aynı hisleri Nur'a karşı duyuyor, zaman zaman da yaptığıнын yanlışlığına

vararak kendini uzak tutmaya çalışıyordu. İkisi de içten içe bu durumu kendilerine yakıştırmıyor fakat hislerine engel olamıyorlardı.

Zaman geçtikçe buna engel olamadan, daha sık görüşmeye başladılar. Birbirlerini görmeye alışmış, bundan vazgeçemez hale gelmişler. Murat bir üniversitede tezini yazıyor ve bu yüzden Urfa'da araştırma yapıyordu. Nur ile Murat, Murat'ın araştırmasına dâhil olacak yerleri geziyorlar ve saatlerce güzel sohbetler ediyorlardı. Murat, Nur'a, çocukluğunun Sarıkamış'ta geçtiğini, anne ve babasının öğretmen olduğunu, önce babasının öldüğünü, annesinin hatalı bir evlilik yaptığını ve sonra da hastalanıp onunda öldüğünü anlatır. Hayatlarını birbirlerine hiç çekinmeden, detaya girerek anlatacak kadar yakındılar. Nur, daha da çıkmaza girmişti. Bütün sorunlarının üzerine bir de Murat eklenmişti. Bazen Ferit'i terk etmeyi bile aklından geçiriyor, sonra yeni bir hayat korkusundan cesaret edemiyordu. Ferit bir gün işi icabı Siverek'e çağrılır. Orada kaza geçirir ve ameliyata alınır. Nur bu olayın üzerine, Ferit'i kaybetme korkusu yaşar ve Ferit'e bunları yaşatmaması gerektiğini anlar. Ferit'in iyileşme sürecinde, Murat ve Nur arasına soğukluk ve daha sonra mesafe girer. Murat tezini bitirmek için Ankara'ya geri döner ve Nur'u unutmamanın tek çözüm yolunun bu olduğunu anlar. Nur ise, kaderini zorlamayıp, annesinin baskıcı eğitimi yüzünden, yaptığı hatayı bebeği için devam ettirme kararı alır. İkisi de bu aşkın sonunun hüsrana olduğunu anlayıp, birbirlerinden vazgeçerler.

- **Azap Toprakları**

Bu romanda, Batı Trakya'ya Yunanlıların hâkim olması ile bu topraklarda yaşayan Türk halkının çektiği eziyetler anlatılır. Mahmut Ağa'nın kızı Muhsine'nin Niko tarafından öldürülmesi ile roman başlar.

Selim Muhsine'ye âşıktır ve ölünce yasını tutar. Muhsine'nin ölümü üzerine, küçük kardeşi Hüseyin aklını kaçıtır. Babaları Mahmut Ağa intikam alma peşindedir.

Her şey Mahmut Ağa'nın toprağını Yunanlılara vermemesi üzerine yaşanmıştır. Yunanlı jandarma Niko'dan izinsiz hiçbir Türk köyden çıkamıyor, hastanelerde bile bakınamıyordu. Fakat Bekir, Hüseyin'i gizlice köyden kaçıtır ve arkadaşı Hristo sayesinde, sahte evrak düzenleyerek Gümölcine'de hastaneye yatırır.

Hristo İzmir'e hayran ve Türkleri seven bir Yunanlıdır. Niko köyde Bekir'i bulamayınca sinirlenir ve ceza vermek için can atar. Jandarmaların çoğu Bekir'den korkmaktadır. Çünkü Bekir yürekli, Türklüğü sonuna kadar savunan bir delikanlıdır. Bir gün Mahmut Ağa Niko'yu sarhoş bulup, öldürür. Ertesi gün Jandarmalar Mahmut Ağa'yı döverek öldürür. Niko'nun yerine Teğmen Yuannis getirilir. Köyde her şey yasaklanır. "Türk Okulu" yazan tabela yerine "Müslüman Okulu", kırmızı beyaz değil, mavi beyaz renklerle yazılır. Aydın hoca görevden atılır yerine Yunanlılardan rüşvet yiyen, Hasan alınır. Türk çocuklarına okullarda, Yunanistan'ın anneleri olduğu öğretilir. Hasan'ın karısı Hatice ise, Bekir'e sevdalıdır. Bekir'i kıskandığından başına çok işler açar fakat Bekir hiçbir zaman onun tarafına bakmaz.

Sakine Türkiye'ye yerleşme hayalleri olan bir kadındır ve kocası Mehmet'te Bekir'in yakın arkadaşıdır. Ak Hoca köydeki caminin hocalığını yapmakta, Türklere güzel nasihatler, akıllar vermekte ve okuyarak, öğrenerek kendilerini geliştirmelerini söylemektedir. Bu yüzden, Yunanlılar tarafından akıllı bulunan Ak Hoca, Türkleri kışkırtmaması için görevinden alınır, yerine cahil olan Kazım Hoca'yı getirilir. Kazım Hoca'ya, o fark etmeden istedikleri her şeyi yaptırırlar. Hiçbir şeye hakları olmayan Türkler, işkence ve dayaklara maruz kalabiliyor, bütün gün tarlalarda, inşaatlarda işletiliyordular. Bekir, Hristo'nun ona verdiği sigaralar ve içki şişeleri ile geri döner. Akıllı davranıp onları Jandarmaya verir. Nerden bulduğuna anlam veremeyen Yuannis, Bekir'i SİP'in adamı sanır ve ona dokunmaktan korkar. Böylece, Bekir daha rahat ve korkusuz şekilde planlar yapmaya başlar.

Yunanlılar Türk halkının Türklüğü unutmayacağını anlayınca, bazı girişimlerde bulunurlar. Önce köye kilise yaptırıp, sonrada Rum aileleri getirtip, Türklerin arasına yerleştirirler. İki toplumlu olarak yaşamaya zorlarlar. Bekir bunları gördükçe, gizlice Türk gençleri topluyor ve bilinçlenmeleri için okumalarını söylüyordu. Türklerin ancak benliklerini kaybetmeden ayakta durabileceklerini nasihat ediyordu. Topraklarını vermek istemeyen Türklerin elinden, mallarını zorla alıyorlardı. Türkler gelecek nesilleri ayakta tutabilmek için topraklarını korumak zorundadırlar. Bu yüzden içten içe ayaklanma planı yapmaktadırlar. Bu arada, gelen Yunan ailelerinden bir tanesinin kızı Eleni, Selim'e aşiktir. Onun için din değiştirmeyi bile düşünmektedir. Fakat bunu öğrenen Yuannis, Eleni'yi karakola çeker ve ona zorla sahip olur. Kendi vatandaşına bunu yapmaktan çekinmeyen Yuannis, kızın hamile kalması durumunda suçu Selim'in üzerine atacaktır. Selim ise Eleni'yi hiçbir zaman istememiştir. Bekir'in tek sevdiği vardır, o da Nazlı'dır. Nazlı'da Bekir'i seviyor, fakat birbirlerine itiraf edemiyordular. Bekir'in yaptığı bir hata üzerine, Nazlı Sadık ile evlendirilir. Nazlı sevmediği bir oğlanla, mutsuz bir evliliğe hapsedilir. Bekir ise yaptığı hatayı, bütün hayatı boyunca mutsuz olarak ödeyecektir. Sakine kocası Mehmet ile birlikte, Bekir'in de onayı ile, Hristo ile Türkiye'ye kaçarlar. Sakine hayran olduğu Türkiye'sine, Hristo ise hayranlık duyduğu İzmir'ine kavuşur. Bekir için ise mutsuz olduğu, belirsiz bir son yazılır. Bekir ve geriye kalan bütün Türkler, akıbetlerini bilmeden, Azap Toprakları'nda yaşamaya devam ederler.

- **Ak Topraklar**

Roman kahramanlarından olan Bayındır, Alparslan Yabgu'nun Türkmenlerindendir. Bayındır gençken, Karahanlıların hükümdarı Kadir Han, Oğuzlardan korktuğu için Sultan Mahmud'un kanına girer ve Selçukluları Horasan'a

sürüp, Alparslan ve adamlarını tutsak eder. O günden sonra Türkmenler, Yabgulular diye çağrılırlar. Yurtları olmayan ve sürekli at üzerinde olan Türkmenler, Alparslan Yabgu'nun has beylerinden olan Emîr Yağmur'un idaresinde kalırlar. Bayındır karısı Selcen'den doğan ilk oğlunun ismini Yamtar, ikinci oğlunun ismini Ayaz, üçüncü oğlunun ismini Kazan, Emîr Yağmur'a olan hayranlığından dolayı, son doğan oğlunun adını Yağmur koyar.

Bayındır, Selçuklu'nun torunları olan Tuğrul ve Çağrı Beylerin Horasan'a ulaştıklarını öğrenir ve Türkmenler için umut etmeye başlar. En yakın dostu olan Yamtar ile görüş ayrılığı olan Bayındır, dostu, köylüsü ile vedalaşarak karısı ve iki oğlu ile yollara düşer. Bayındır Çağrı Bey'in yanına ulaştığı zaman, Erdem Bey tarafından ilk anda sevilme de, Tuğrul ve Çağrı Bey tarafından sevilir ve onların arasına katılır. Ailesini bırakıp, Tuğrul Bey ve Çağrı Beylerle sefere katılır. Bayındır sürekli seferlerde olması yüzünden Selcen ile ayrı kalır. Tuğrul Bey, Nişabur yöresinde, Rey dolaylarına konacak Türkmenlere yurt arıyor, onları Ak Topraklara yerleştirmek istiyordu. Bu sefere Bayındır'ın oğulları da katılır. Büyük oğlunun ölüm haberi alan Bayındır, derin üzüntüyle bir süre seferlerden uzak kalır. Uzun süre sonra sefere tekrar katılan Bayındır, öcünü almak için ailesinden uzakta ve kimlik değiştirmiş bir şekilde, düşmanın içinde yaşar. Eski dostu Yamtar ile Bir Rum meyhanesi olan, Naki'nin yerinde karşılaşır. Yamtar Bayındır'ı tanımaz. Kendini Ağar ismiyle tanıtan Bayındır, Yamtar ile iyi bir dostluk kurar, sonraları Yamtar tarafından tanınır. Bu arada Bayındır gizli bir şekilde ailesiyle ilgili haberler de alır. Bütün bunlar yaşanırken, Yağmur ve Selcen tanrı misafiri olarak evlerine Yorgi isimli bir Rum çocuğu alırlar. Ona güvenirlir fakat bu çocuk gizli görev için gönderilen bir düşmandır. Erdem Bey, bu çocuğa hiç güvenmiyor fakat Selcen ve Yağmur'un umutlarını kırmak istemediği için bunu dile getiremiyordu. Yorgi gizlice

aldığı haberleri imparator ve yardımcılara bildirmekle görevli olduğu için bir an önce zamanın geçmesi, soydaşlarının arasına katılma düşüncesindedir.

Zamanla, Çağrı Başbuğ'un ölümünden sonra başa geçen Alparslan Yabgu'nun, Bizans imparatorluğunun hükümdarı olan Diyojen ile aralarında olaylar devam eder. Alparslan Yabgu Ak topraklara seferler düzenler. Anadolu Ak Topraklardır ve her iki tarafta bu topraklara sahip olmak istemektedir. Fakat Roma imparatoru Diyojen, seferlerle ilgili bilgisi olmayan, ordusunu paralı yabancı askerlerle güçlendiren biridir ve Alparslan Yabgu'dan korkmaktadır.

Erdem Bey, artık yavaş yavaş Bayındırın oğlu Yağmur'u da seferlere hazırlar. Selçuklunun Konya'yı alması üzerine, Diyojen bazı köyleri basarak Türkmenleri haince öldürdü. İmparator Diyojen, yardımcısı Manuel'den akıl alıyor ve diğer yardımcılarının Türkmenlerden korktuğunu anlayıp, onlara güvenmiyordu.

Bu olaylar olurken Bayındır, her zaman gittiği Rum meyhanesinde, Rum kızı olan Eliza ile tanışır ve aralarında olan ilişki, Selcen'in yokluğuyla evliliğe döner. Eliza'da Rumlarla işbirliği yapan bir kızdır. Fakat Bayındır'a âşık olması, bütün düşüncelerini değiştirir. Aynı zamanda Bayındır'ın oğlu Yağmur'da Aybala adlı bir Türkmen kıza âşıktır. İkisi de birbirleriyle inat halinde olmasına rağmen sonunda uzlaşmaya varıp, nişanlanmışlardı. Yağmur, Alp Aslan Başbuğ'a tutkundur ve onunla birlikte er meydanında savaşmaya gider. Arkasında da nişanlısı Aybala'yı bırakır.

Bayındır, Rum kılığında Diyojen'in yanına kadar girmeyi ve adamlarından biri olmayı başarır. Bayındır, Diyojen'in amacının Selçukluyu yenip Rum topraklarından kovmak olmadığını, Türkmenleri bu topraklarda köle etmek olduğunu öğrenir. Doğu ve Batı'nın sultanı olan Alparslan, Bizansın hâkim olduğu topraklar üzerinde seferdedir. Bu seferde imparator Diyojen'e anlaşma teklifi sunar. Diyojen

tarafından kabul edilmeyen tekliften sonra, Alparslan'ın Rum imparatorluğunda olan adamları, kendi ordularına geri dönerler. Ak Toprakların, Türk'ün eline geçecek olan akının başlangıcı yapılır. Ak Topraklar artık Türk'ün elinde olacaktır.

- **Tutsak**

Ceren ve Orhan evli bir çifttir. Orhan bir müteahhittir. Ceren ise ressamdır. Orhan kendisi çalışmış ve zengin olmuştur. İki çocukları vardır. Kızı Alev ve küçük oğlu Selim. Ceren ve Orhan'ın bir sürü arkadaşları (Selma, Osman, Gül, Suna, Ercan, Nedim, Haldun) vardır. Zenginliklerini gösteren davetler, gezmeler, yemekler düzenlemekte ve dışarıya karşı mutlu bir aile tablosu çizmektedirler. Altın Hanım'da yardımcılarıdır.

Bu dönemde Demokrat Parti (Menderes) iktidardadır. Fakat Halk Partisi iktidar için savaş vermektedir. Sağ ve sol meseleleri oldukça uç noktalarda sürmektedir. Diğer yandan da, Orhan'ın amcası ve oğlu Tarık, Irak'ta bulunan Kerkük'te yaşamaktadır. Tarık, Anadolu'ya düşkün, Türkiye'yi çok seven, fakat Irak'ta olan azınlık Türk'lerin tutsaklığını, bir şekilde ortadan kaldırmayı hedefleyen bir gençtir. Tarık, Orhan ve Orhan'ın arkadaşlarından yardım istemişti. Onlar Demokrat Partili olarak daha kolay yardım edebilme gücüne sahiptiler. Tarık Kerkük'te Türkler için bir dernek kurmak istiyordu ve yardım olarak derneği kurdu.

Bir süre sonra Irak'ta çıkan hadiseler, katliamlar oldu. Bu katliamları Komünist Kürtler ile Komünist Araplar yapmıştı. Bir gece Tarık'ı evinden alıp, başına vurmuş, yerde sürükleyip, demir sopalarla vurup, vücudunu parçalamışlar ve cesedini elektrik direğine asmışlardı. Bu olaylar olmadan önce Tarık, Türkiye'deyken, sürekli Ceren'in yanındaydı. Ceren'in psikolojisi sağlıklı değildi. Her şeyi kafasına takan bir yapıya sahipti. Çocuklarının sorumluluğu tamamen onun üstündeydi. Kocasını eve geç saatlerde geliyordu, üstüne üstelik sürekli içki içip

karısını aldatıyordu. Ceren'in bu konuda kesin bir delili yoktu fakat hissedebiliyordu. Orhan'ın son gözdesi Fatma adında genç bir ressamdı. Hatta bu kız Ceren'in derneğine bile üyeydi. Kız nişanlı olduğu için Ceren'in böyle bir ihtimal olması aklının ucundan bile geçmiyordu, arkadaşı Selma Ceren'in gözünü açana kadar. Selma Ceren'in en yakın arkadaşı idi ve duldu. Orhan sürekli Selma'ya da sulanmakta, hatta sarhoş olduğu zamanlarda, bunu Ceren'in önünde bile yapabilmekteydi. Ceren, Selma'yı ara sıra kıskanır bazen de içindeki bu duyguyu bastırmayı bilirdi. Ceren bu dönemlerinde yalnızlık, tutsaklık, mutsuzluğu bir arada yaşadığı için Şaban adlı (Orhan'ın arkadaşı) psikiyatri doktorundan ilaç almış ve kullanmaya başlamıştı. Bu ilaçlar uyumasına yardımcı oluyordu. Uyku problemi vardı. Akşamları geç yatıyor, sabahları da çok geç kalkıyordu. Daha önceleri Tarık hep yanında olmuş, çocuklarla oynamış, Ceren ile güzel sohbetler etmiş, yalnızlığına bir ışık gibi doğmuştu. Tarık'ın ölümü ile her şey eskisinden de beter olmuştu. Artık delirmek üzereydi. Her sıkıldığında Selma'ya gidiyor ve onunla sohbet edip rahatlamaya çalışıyordu. Ceren bir ressamdı ve Tarık öldüğünden beridir resim çizemiyordu. Tarık'ın portresini çizerken ölüm haberini aldığı için portre bile yarım kalmış tamamlanamamıştı.

Ceren, bu evliliğin içinde tutsaktı. Gelenek ve göreneklerimiz getirdiği evliliğe saygı, evli kadına saygı gibi değerler yüzünden ayrılamıyordu. Ceren, bu yalancı hayatının içinde düşünceleriyle boğulurken, Orhan, kadınlarla eğlenmeye devam ediyordu. Bir gün Orhan çiçek alır ve Ceren'in arkadaşı Selma'ya gider. Selma'ya karşı hislerini belli etmeye başlar fakat Selma onu reddeder ve arkadaşına sadık kalmayı seçer. Orhan'a dul kadınlara farklı gözle baktıklarını, amaçlarının hep aynı şey olduğunu yüzüne vurur ve kapı dışarı eder. Orhan'ın bu davranışını Ceren'e anlatmaz. Zaten, Ceren yeterince mutsuzdur. Fakat Orhan Ceren'e Selma'nın

kendisine askıntı olduğunu anlatır. Ceren ise, kocasını tanıdığı için bu yalana inanmaz. Ceren, yaşadığı hayattan nefret ediyor ve Orhan'dan boşanabilmek için kesin bir kanıt arıyordu. Orhan'ın Fatma ile olan ilişkisi hemen hemen herkes tarafından duyulmuştu.

Ülkede Demokrat Parti, Halk Partisi olayları hızlı bir şekilde devam ederken, asker darbe yapar ve partilerin halka daha fazla zarar vermelerini, halkın özgürlüğü için engeller. Tarık'ın ölümünden sonra hatıraları ile yaşayan Ceren, en sonunda aldığı büyük bir karar ile Tarık'ın yarım kalan resmini tamamlar. Bu sayede de, büyük bir huzura erer. Çocukları ile mutlu bir hayat yaşamaya, bu olan yeniliğin halka huzur ve mutluluk vermesini temenni ederek; kendisini de özgür bırakma kararı alır. Bu karar kendisini defalarca aldatan kocasını mahkemeye verip, boşanmaktır. Artık özgür ve mutlu bir kadın olacaktır.

- **Sancı**

Roman, ülkücüler ve solcular arasında geçen mücadeleyi ele alırken, ortada kalan, tarafsız insanları da ele almayı ihmal etmemiştir. Milliyetçiler ve solculardan, özellikle üniversitelerde ayaklanan gençler büyük çatışmalara sebebiyet veriyor, solcular devrim uğruna, sağcılar ise olan düzeni koruma adına mücadele ediyordular. Solcuların genellikle, büyük şehirlerin burjuvasından gelen gençler olduğu, ülkücülerin ise Anadolu'nun kasaba ve köy kültürlerinden gelen, töreler ve kurallarla yetişmiş, fakir kesim gençleri olduğu bilinmekteydi. Milliyetçi ve solcular arasında ilk vurulan ülkücü Süleyman Özmen olmuştu. Arkasından da nice gençler öldürülmüştü. Çıkan olaylarda ülkücü ve solcu gençlerden esirler alınıyor sonrada takas yapılıyordu.

O dönemlerde, ülkücü gençler azınlık, solcu gençler çoğunlukta idi. Ülkücü gençlerin birçoğu dövülüyor ve tehdit altında kalıyorlardı. Üniversitelerdeki hocalar

bile onlara yardım elini uzatmaya çekiniyorlardı. Roman kahramanı olan Ertuğrul Dursun Önkuzu, Zile köyündendir.

Dursun çocukken ağaçtan düşer ve kasığına aldığı yara ile hastaneye kaldırılır. Orada Nurten, hemşire ile tanışır. Nurten hemşire ile arkadaş olur. Fakat üniversite yıllarında ondan pek haber almaz. Dursun'un annesi ise Çal köyündendi. Dursun çocukluğunda ismini sevmediği için, değiştirmek ister fakat öğretmenin tavsiyesi üzerine Ertuğrul ismini adına ekleme yapar. Dursun'un büyüyünce hep doktor olma hayalleri vardır. Zaman hızla geçer ve Dursun üniversiteyi okumaya Ankara'ya gelir. Burada birçok arkadaş edinir. Bu arkadaşlarından biri de Ali adında küçük bir delikanlıdır. Dursun milliyetçi görüşlüydü ve Ali'de kendine Dursun'u örnek almaktadır. Ali'nin annesi Sabiha Hanım, süs, püs meraklısı bir kadındır. Babası Saadettin Bey ise iki tarafa da karışmayan, tarafsız, üniversitede bir profesördür. Ablası ise solcu, Leyla adında bir kızdır. Leyla'nın erkek arkadaşı, gene solcu delikanlılardan Turgut'tur. Turgut, Leyla ve arkadaşları Seyhan, bu ve bunlar gibi bütün solcuların amaçları, ihtilali bir an önce gerçekleştirmek, kurulu düzeni yıkmak ve işçi sınıfını her şeyin üstünde tutmaktır. Bunun gibi konuların üzerine, sürekli toplanıp tartışmalar yapıyorken, bir gün Seyhan onları oyuna getirir. Seyhan, aralarında kıdemli olduğu için Turgut'a sınıra gitme görevini verir ve onu evden gönderir. Silah zoru ile Leyla'ya zorla tecavüz eder. Leyla'ya bundan sonra kendisiyle Adnan Parmaksız'ın teması geçeceğini, ikisinin birebir temas halinde olmayacağını ve ancak Seyhan isterse Leyla ile görüşeceğini söyleyip, evden ayrılır. Leyla çok korkmuştu ve içi acı doluydu. Leyla eve döndü ve iki gün boyunca yataktan çıkmadı. Ev halkı Leyla'nın kendisinden geçmiş olduğunu ve titrediğini görünce telaşlandılar. Aile dostları olan Doktor Enver Bey'i çağırdılar. Koyduğu teşhis sinir krizi idi. Üniversitedeki olaylardan etkilenmiş olabileceğini düşünüp, çok

fazla üstüne gitmediler. Sadece Ali ablasının üzerine gitmişti. Çünkü ablasının sayıklamalarını dinlerken korkutulduğunu anlamıştı. Fakat hangi tarafın korkuttuğunu bilemiyordu. Bu yüzden sorgulamak için ayılmasını bekliyordu. Diğer taraftan da ülkücüler kızlara saygılıdır, asla böyle bir şey yapmazlar diye aklından geçiriyordu. Ablası uyanınca, sırf Ali'nin örgütlerden uzak durup başına bir şey gelmemesi için kendisini ülkücülerin ve Dursun Ağabeyinin korkuttuğunu söyler. Ali yaptığı araştırmalar sonucu ablasının yalan söylediğini öğrenir ve tuttuğu tarafın doğruluğunu bir daha netleştirmiş olur. Bu arada Dursun ülkücü olduğu için sürekli solcular tarafından ölümle tehdit ediliyordu. Bazen işlerini halletmek için Zile'ye gidip, Ankara'ya geri dönüyordu. Ülkücüler, kendi aralarında yaptıkları toplantılarda, solcuların derse girmelerini engellediklerini, hatta okula bile girmelerine izin vermediklerini anlatıyorlardı. Bu yüzden, kimi ülkücü onlarında sert davranmaları, dişe diş kana kan görüşünü benimserken, Dursun solcuların ne istediklerini anlayıp, işin köküne inip, bazı şeylere çözüm üretme fikrindeydi. Ülkücüler de, solcularda kendi içinde bazen tartışmalar yaşıyorlardı. Bu arada Leyla içinde taşıdığı kinden dolayı, sol taraftan soğumaya başlamıştır. Bir gün Adnan Parmaksız yanına gelir ve onunla konuşmak istediğini söyler. Beraber Kavaklıdere'de bir pastaneye giderler. Leyla Adnan'ın yaptığı konuşmalardan sınındığını anlar. İyice tuttuğu taraftan soğur. Leyla Dursun'u tanıdığı zaman Dursun'dan etkilenir ve solcuların Dursun'u öldürme kararı aldığını, kardeşi Ali ile Dursun'a iletir. Dursun, zaman içinde Nurten hemşireyi de ziyaret eder ve onun hemşireliği bırakıp, erkek solculara farklı şekillerde hizmet ettiğini öğrenir. Nurten hemşire için çok üzülür.

Leyla'nın annesi ve babası okullarda yaşanan olaylardan dolayı ve babalarının bir çalışma yapması gerektiğinden, Amerika'ya gitme kararı alırlar, bu

düşüncelerini de Leyla'ya açıklarlar. Leyla ise örgütün kendisini bırakmayacakları korkusu ile haber vermeden gitmeye karar verir. Örgüt üyeleri kendi başlarına kolaylıkla karar alamazdılar. Sol örgüt bütün kararlarının içindeydi. Bu yüzden Leyla bu kararı gizledi. Ali ise önce gitmek istemedi, Dursun Ağabeyi ile burada kalıp, milliyetçilikle uğraşmak istese de, ailesi buna izin vermedi.

Bu arada Dursun tekrar Zile'ye gitmiş ve Ankara'ya dönmüştür. Ali'nin ailesine canı sıkılmış, çok üzölmüştür. Dursun Ağabeyinden ayrılmak istemiyordu. Ablası onu teselli ediyordu. Seyhan onların Amerika'ya gideceğini bir şekilde öğrenmiş, Leyla'yı aramış ve Leyla ile görüşmek istemişti. Bunu yaparken de onu Ali ile tehdit etmişti. Leyla Seyhan'a gidiş günü ve saati ile ilgili yalan söylemişti. Yani, görüşme saatine kadar, onlar çoktan uçağa binmiş ve havada olacaktılar. Bu yüzden içi rahattı. Çünkü Seyhan'ın onu tuzağa düşürmek istediğine emindi.

23 Kasım, Dursun Önkuzu okula giderken kaçırlır. Solcular onu döverek, okulun dördüncü katına çıkarıp "köycülük" odasına soktular. Ölesiye kadar dövdüler. Diğer ülkücülerle ilgili bilgi almak istediler. Mehmet ve Adnan, Dursun konuşmayınca, intihar süsü vermek için onu dördüncü kattaki penceren dışarıya fırlattılar. Dursun'un cansız bedeni, kan gölü içinde taşın üstünde kaldı.

- **Çiçekler Büyür**

Roman kahramanı İlay, Bulgarlar tarafından ezilen, kardelen kadar beyaz, temiz, dik başlı bir Türk kızı idi. Bulgarlar Rusya'nın yardımı ile özgürlüklerine kavuşmuş, Bulgaristan'a sahip olmuş ve azınlık ta kalan Türkleri, eziyet, işkence ve bin bir baskı ile asimile etmeye "Bulgarlaştırmaya" çalışırlar. Türk çocukları okullarda, Bulgar tarihini öğreniyorlar ve beyinleri Bulgaristan tarihi ile yıkanyordu. Aralarından bir kısmı Türklüğünü unutup, Bulgarlı olmayı seçerken, bir kısmı tamamen Türklüğü kanlarında taşıyordu. Bulgar olmayı ya da onlara hizmet etmeyi

kabul eden Türkler daha iyi olanaklarla yaşarken; kabul etmeyenler bin bir zorluk ve zulüm ile hayatlarını devam ettiriyordu. Mehmet Ali ve babası Con Ahmet, Bulgar yanlısı, İlay, babası Kemal ve dedesi Türk savunucusu karakterleridir.

İlay ve Mehmet Ali, çocukluklarından beridir birbirine zıt fakat âşık iki karakterdi. Büyüdükçe, Bulgarların, Türk çocuk ve gençleri bilinçlendirmek için yaptıkları, kollektif çalışmalarında başarılı olup, göze girmeyi başarırlar. Vera adlı Bulgar kızı Mehmet Ali'ye, Stefan ise İlay'a âşıktır. Okullarda Türk gençlerinin üniversite okuma gibi hakları yoktu. Genellikle, liseden sonra tarlalarda çalıştırılmaya başlanıyordular. Yenipazar, Şumnu, Razgrat ve Sofya bölgelerinde de Türklerin durumu aynıydı.

Mehmet Ali ve İlay artık aşklarını saklayamayıp, birbirlerine açılırlar. Sonra Mehmet Ali'nin ısrarı üzerine nişanlanırlar. Mehmet Ali Bulgar yanlısı olduğu için zaman zaman İlay ile bu konular üzerine tartışmakta, Türklüğü savunmanın ona hiçbir şey kazandırmayacağı düşüncesindeydi. İlay için Türklük her şeyin üzerinde bir kavramdı. Bulgar Georgief ve Stefan, Mehmet Ali'ye oyun oynuyor, Mehmet Ali'yi kullanıyorlardı. Onların oynadığı oyuna kanan Mehmet Ali, geleceği ile ilgili sundukları teklifi kabul eder. Onu okuma ve iyi bir yerlere gelme nedeni ile kandırıp, yazın seçkin "komsomollar" kampına, dönem içerisinde de Yenipazar'da bulunan, teknik liseye yollarlar. İlay'a karşı, içinde sonsuz bir sevgi barındıran Mehmet Ali, aynı sevgi ile okumaya gider. İlay'da sadık bir şekilde Mehmet Ali'yi bekler. Fakat Mehmet Ali'ye o kadar yoğun bir eğitim verilir ki, ilk zamanlar sık sık yazdığı mektupların arkasını getiremez. Uzakta olduğu ve tatilleri olmadığı için İlay'ı görmeye de gelemez. Bu arada İlay, Türklüğü korumak adına, gizli bir Türk örgütüne yardım eder. Yasak olan Türk kitaplarını okuyor, bunları çoğaltıyor, gizlice dağıttırıp, Türk gençlerini bilinçlendiriyorlardı. Örgütten birinin haber sızdırması

üzerine, hepsi yakalanır. Bundan istifade eden Stefan ve diğer Bulgar jandarmaları kimisini öldürür, kimisi jandarmanın bodrum katında bin bir işkenceye maruz bırakır. İlay'a ve diğer kadınlara defalarca tecavüz edilir, dövülür, pislik içinde uzun zaman bırakılırlar. Buradan sağ kurtulanlar çok azdır ve İlay'da kurtulanlar arasındadır. İlay'ın ölmek üzere olduğunu görünceler, Anna adında Hristiyan bir kadının yanına, tarlada çalışmak için gönderirler. Anna İlay'a bakar ve onu iyileştirir.

Kısa süreliğine deliren İlay, iyileşince tekrardan kötülük görmemek için deli numarası yapar. Anna, İlay'ı sevmiş, onu diğer kadın ve erkeklere karşı koruması altına almıştı. Mehmet Ali bunları duyar, sadece İlay'ın adına biraz üzülür, fakat elinde olan başka Bulgar kadın ve kızlarına, adeta köpek gibi davranarak, kısa süreli ilişkiler yaşar. Vera'da bunların arasında bulunmaktadır. Mehmet Ali'nin uzun zaman okulda beyni yıkanmış, İlay'ı hiç görmemiş ve bu yüzden ondan soğumuştur. Artık emir altında bir askerdi. Mehmet Ali'ye İlay ile ilgili başka bir görev verilir. Bu görev İlay ile evlenip, Türkleri Bulgarların iyi insanlar olduğuna inandırıp kendi taraflarına çekmek, eğer İlay bunu anlarsa, onu öldürmesi görevi verilmişti. Mehmet Ali İlay'ı bulur ve evlenir. Mehmet Ali'nin İlay'a karşı içinde sevgi kırıntısı bile kalmamıştı. İlay ise yine Mehmet Ali'yi seviyordu. Fakat davranışları dengesiz ve bakışları soğuk olduğu için ona güvenmiyordu. Bir sene böyle yaşarlar. Mehmet Ali bu durumdan çok sıkılmış ve kurtulmanın yollarını ararken, hastalanır ve sayıklar. Bütün her şeyi anlatması sonucu, İlay, Mehmet Ali'nin kendisini öldüreceğini öğrenir. Mehmet Ali kendine geldiği zaman, İlay sayıkladıklarını bir bir anlatır. Mehmet Ali hemen tabancasına davransa da, silahını koyduğu yerde bulamaz. İlay gizlice aldığı silahtaki yedi kurşundan altısını Mehmet Ali'ye sıkar. Son kurşunu ise kendisi için ayırır. Hüsrarla biten bir aşk ve azınlıkta kalan Türklerin başkaldırı mücadeleleri sonucunda, yaşanan hayal kırıklıkları ile roman sona erer.

- **Canbaz**

Sevgi selen küçük yaşta babasız kalarak, annesi Gülnaz tarafından, yalnız olarak büyütülmüş bir kızdı. Maddi durumları iyi olmadığından dolayı, annesi sürekli çalışmak zorunda kalmış ve kızının kendi ayakları üzerinde durabilmesi için, onu kimseden destek almadan büyümek zorunda olduğuna inandırarak yetiştirmişti. Sevgi Selen doğduğundan beri yalnız bırakılıp, kucağa bile alınmadan, terk edilmiş hissiyle disiplin içerisinde büyütülmüştü. Babası ilkokul öğretmeni idi. Fakat Selen beş yaşındayken ölmüştü. Bu yüzden de annesi, amcası Atakan'ın bulunduğu işte, Tekel Tütün Yaprak İşleme Fabrikası'nda işçi olarak çalışmaya başladı. Sonra zamanla güçlendi ve sendika başkanı oldu.

Mahmut Güleryüz, Atakan ve Akif Koçsa'nın kararlarını beğenmemekte ve kendisini her zaman onlardan ayrı tutmaktaydı. Bu arada kızı büyümüş ve üniversite çağına gelmişti. Sevgi Selen Ankara'da Gazi Eğitim Enstitüsü'nde İngilizce Bölümü'nü kazanır ve orada okumak için Sevim adlı bir bayanın pansiyonuna taşınır. Pansiyon Gaziosmanpaşa semtinde idi. Bu semt aydın ve paralı insanların kaldığı bir semtti. Genellikle bu semtte sosyal demokratlar yaşardı. Sevim Hanım'ın pansiyonunun üst katında Prof. Haluk Bozkır kalmaktaydı. Sevim hanımla alt katı paylaşanlar ise Akif Koçsa'nın kızı Tülin sonra da Aynur isimli iki kız öğrenciydi. En son eve kabul edilen kişi ise Selen idi. Aralarında tek fakir olan Selen'di. Kıyafetleri eski ve yıpranmış, leke içinde, yenilerini alamayacak durumdaydı. Selen üniversitede, üç yıl okuyacaktı. Bu dönemlerde solcular ve sağcılar arasındaki olaylar başını almış gitmekteydi. Öğrenciler kelle koltukta okuyor, tarafsızken olayların içinde bile kalabiliyorlardı. Kimileri ise, tarafsızlıkla suçlanıyorlardı.

Gençlerin ayakta kalabilmeleri için canbazlar gibi denge sopalara ihtiyaçları vardı. Sevim Hanım'ın tek bir akrabası vardı. Adı Mehmet'ti ve oda

uzakta Anadolu'daydı. Kadın evini parasızlıktan değil, yalnızlığını gidermek için pansiyona çevirmişti. Sevim Hanım, iyi kalpli, psikoloji okumaya düşkün bir kadındı. Bir gün, Mehmet ile Selen tanışır ve sevgili olurlar. Mehmet Selen'e büyük bir sevgi kapısı açar ve ona Allah'ı sevdirebilir. Böylece Mehmetli günler başlar. Selen tek tek İlhan ve Ali'yi de tanır. Ali Sivas'ın Zara Köy'ünden Çabuk Ağa'nın oğludur. Çabuk Ağa onu okuyup adam olması için Ankara'ya getirmişti. Yani köylerinden göç etmiştiler. Çankaya ötelinde bir gece kondu da yaşarlar. Çocukluğunda gittiği lisede Kemal adında bir solcu oğlan ve onun ağabeylerinin etkisinde kalır. Solculuğu benimser. Bu yüzden de, babası ile kavga edip, evden kaçar. Kemal ve ağabeyleri Ali'ye okulu bırakıp bir fabrikaya girmesini, birçok okuyan gencin böyle yaptığını, bu sayede de sol kolun fabrikalarda çoğaldığını, özellikle de Kürtlerin sağladığı destekle güçlendiklerini anlatmış ve Ali'yi fabrikalara yönlendirmişlerdi. Ali daha sonraları, Tülin ve Haluk Bozkır'ın etkisinde kalır. Sol görüşü savunur. İlhan Kasapoğlu ise Sivas'lıdır. Sivas'tayken delikanlılığın simgesi olarak, çift tabanca taşır ve bir omzu aşağıda gezerdi. Oradayken dinine düşkün, ibadetlerini yerine getiren bir delikanlıydı. Ankara'ya Orta Doğu Teknik Üniversitesi'ne okumaya gelince, Ülkücü Derneği kurar ve başına geçer. Fakat Solcular tarafından, üniversiteden ayrılması için bir sürü tehdit baskı ve tehdit yiyordu. Sürekli faşist denmesinden rahatsızlık duyuyordu. Onlar ülkücü ya da milliyetçiydiler, faşist değil. Olayların kızışması üzerine İlhan, Sivas Çimento Fabrikası'nda stajını yapmaya gider. Orda Güteryüz Ağa ile karşılaşır. Güteryüz Ağa oğlu Mahmut'un çok yoğun olduğunu, ziyarete gelemediğini, öyle olmasa geleceğini ağlayarak anlatıyordu. Okula tekrar geri döndüğünde bu sefer ölümle tehdit edilmeye başlar. Okulda olaylar büyür. Solcular ülkücülerin bazılarını, ülkücülerde solcuların bazılarını esir almışlardı. Ortak karar alıp, esirlerini değiştirler. Solcuların kılına bile zarar

gelmemiş, fakat ülkücüler hırpalanmıştı. Esir değiştiklerini duyan halk gülüp geçiyordu. Ülkücü bilinenleri, yakaladıkları yerlerde dövdüler. Okulun bitmesine bir ay kala, İlhan Bahçelievler'e taşındı. Çünkü Orta Doğu Teknik Üniversitesi devrim düşüncesini savunanların karargâhı olmuştu. Tiyatrolarda, sinemalarda, gazetelerde solcuları masum gösterme çabaları vardı. İlhan bu sebeplerden dolayı üniversiteye sınavdan sınava gitmektedir. Bir gün solcular İlhanı dövüyor. Başlarında Deniz Gezmiş bulunmaktadır. İlhan'ı ülkücülük, milliyetçilik gibi kavramları unutmamasını söyleyip, iyice tartakladılar. İlhan olayları yönetime duyurur. Okulda aramalar yapılır. Bu olay üstüne solcular İlhan'ı gördükleri yerde vurma kararı alırlar. İlhan'da kendisini dövenlerden üç tanesini sinsice takip eder ve döver. 1972 kışı İlhan, Ankara'da "master" yaparken, Ülkü Ocakları'ndan kopmuş gibidir. Artık sade bir vatandaştı. İlhan bu arada solcu Ali ile tanışıp arkadaş olur, Sevim Hanım ve diğer ev halkı ile de arkadaşlık kurar. Sevim Hanım ile yaptığı güzel sohbetlerde "Batı'yı öğrenir. O günlerde İlhan solcu taraftan, kınadığı çevreden bir kıza âşık olur. Sevim'e bile aşkından bahsedip uyuşmadıklarını, artık hayat ile mücadele etmekten yorulup, intihar etmeyi bile aklına getirdiğini anlatır. Bu buhranı atlattık için, CENTO'nun sınavına girer ve kazanıp bir yıllığına İngiltere'ye gider. Diğer taraftan, Gülnaz Hanım, Mahmut Güleriyüz ve Atakan'ın çevirdiği oyunlara, sahtekârlıklara boyun eğmemeye çalışmaktadır. Atakan ve Mahmut'un Gülnaz'a baskı ve tehditleri sürmekte, onu alaşağı etmeye çalışmaktaydılar. Hatta son çare olarak kızı Selen'e iftira atmakla tehdit ettiler. Fakat her şeye rağmen Gülnaz işçilerini toplar ve onların desteğini alarak, YİSK'e karşı greve gideceğini söyler. Halkın desteğini aldıktan sonra greve gider. Zorlu şartlara ve olaylara rağmen işçileri ile greve dayanır.

Mehmet Selen'in öğretmenlik için Konya'ya gideceğini öğrenince, Selen'in kendini bulabilmesi, ne istediğini anlayabilmesi için ondan uzaklaştığını, halen daha

onu sevdiğini ve Konya’da onu beklediğini anlatan bir mektup yazar. Selen’in Konya’ya gideceğini, Sevim Ablasından öğrenen annesi, uzun zamandan sonra kızını görüp, hasret gidermeye gelir. Selen için güzel geçen bir gecenin ardından, Ali için kötü günler başlar. Tülin’in dolduruşuna gelen Ali, hayatı boyunca yapabileceği en büyük hatayı yapar ve Koçsa’yı vurur. Koçsa öldükten sonra polise gidip gururla teslim olur.

- **Kaf Dağı’nın Ardında**

Roman kahramanı Mevsim, küçük yaşta, annesi yirmi beş yaşında akciğer kanserinden vefat eder. Annesinin ölümünden sonra, babası büyük bir buhran yaşar. Mevsim’in bakımını babaannesi üstlenir ve birlikte Ankara’da kalırlar. Oğlu iyileşince bir süre yurtdışına çıkıp kafasını toplar sonra gidip kızını annesinin yanından alır. Babası yurtdışındayken “Batı”nın tarihini kıskanmış, bu yüzden de Osmanlı’yı ve ondan evvelini keşfetmeye karar vermiştir. Mevsim’in bütün bunları öğrenebilmesi için özel tarih, edebiyat ve din hocaları tutar. Babası kızını ile birlikte İstanbul’a yerleşir. Mevsim babaannesinden ayrılmayı istemese de, babasının zoru ile ayrılır. Babaannesi bir yıl sonra İlhami Bey ile evlenir. Üç yıl sonra da, geçirdikleri trafik kazası sonucu vefat ederler.

Mevsim yaşadıklarından dolayı içe dönük bir çocuk olur ve bunu aşabilmesi için Emel adında uzman bir psikiyatrist ile görüşür. Mevsim düzenli olarak Emel Hanım’la görüşmelere gider. Diğer taraftan da din bilgisi hocası Tahir Hoca’dan dersler alır. Emel Hanım, Mevsim’in kendini bulabilmesi, öz benliğini kavrayabilmesi için, Tahir Hoca ise dini bilgileri öğretip, sevdirmek için uğraş verir. Fakat Mevsim Emel Hanım’ın öğütlerine rağmen, babasının yanında kendini daima eksik olarak görür.

Babasının Mevsim'e bu hocaları tutmasındaki amacı yazarlığına yardımcı olacak alt yapıyı sağlamalarıdır. Mevsim'e, kendi milletinin felsefesi ve dininin öğretilmesi, yazarlığında etkili olacaktır. Mevsim yirmi yaşına geldiğinde Psikoloji Bölümü'nde okur. O dönemlerde öğrenci olayları başını almış, okullarda sağ ve sol davaları büyümüştür. Babası ise politikaya karşı ilgisizdir. Fakültelerinde bir taraf seçme zorunlulukları vardır. Mevsim, o zamanlar evden ayrılma kararı almıştır. Babası eskiden Şişli'den aldığı bir apartmanın dört katını birleştirip, ikisinin kalabileceği bir ev yapmıştı. İki ayrı bölüm gibi fakat tek bir evdi. Buna rağmen Mevsim, babasının sevgililerini bilmiyor, görmüyor ve babasının işi ile alakalı pek bilgisi olmuyordu. Bu iki konuda, aralarında bir mesafe vardır. Babası Mevsim'e evden ayrılma kararı aldığında Sirkeci'deki minik hanı verir ve artık gelirini oradan sağlamasını ister. Kısa bir süre sonra tesadüfen evlerinin karşı apartmanında çatı katı boşalır. Mevsim hemen buraya taşınır. Fakat babasının orada kalan dul kadına para verip çıkarttığından haberi olmaz. Evi fakir ve sade bir şekilde döşer. Sanatçı arkadaşlarının gelip onu varlık içinde yaşarken görmelerini istemiyordu. Mevsim yalnız hayatına başlar. Babası onu sürekli ziyaret eder ve yalnız bırakmaz. Mevsim bir hikâye ve roman yazarıdır. Bu ev Mevsim'in yazarlığını kolayca sürdürebileceğini düşündüğü tek yer olur.

1969–70'li yıllarda, öğrenci sorunlarına aşırı ilgi duyar ve öğrenci ideolojilerini yazmaktan çok onların sosyal yaşantı ve psikolojilerini yazmaya yönelir. Yazılarını tarafsız yazmaya çalışır. Fakat hangi tarafta olduğunu kendisinde bilmiyordu. Mevsim'in solcu arkadaşları yeni evine geliyor, içki içiyor ve yemek yiyorlardı. Bir nevi onu kullanıyorlardı. Mevsim yazmaya, çalışmaya fırsat bulamıyordu. Bu yüzden sosyal hayatına son verir. Geceleri yazılarını yazar. Halk, Mevsim'in kim için, ne için yazdığını bilmiyor, dolayısıyla böyle bir dönemde

tarafsızlık ile onu suçluyordular. Diğer arkadaşları geçimlerini sağlamak için sol taraflı yazıyorlardı. Mevsim taraf tutmadan istediği konulara değindiği için dışarıdaki diğer gruplar tarafından tepki topluyordu. Yazdığı romanı hiçbir dergi yayınlamayınca, babası ekim dergisini Mevsim'den gizli satın almaya kadar gider. Bu tepkiler üzerine, babasının da yönlendirmesi ile sol görüşe dayalı hikâye yazarak toplumun ilgisini kendi üstünden dağıtır. Hiç beklemediği bir anda Orçun adında sol görüşlü bir erkeğe âşık olur. Bir yıl boyunca beraber olur. Fikir ayrılıkları olmasına rağmen Mevsim ilişkisini sürdürmeye çalışır. Fakat sonunda ayrılırlar. Orçun'a büyük bir aşkla bağlı olan Mevsim uzun bir üzüntü döneminden sonra yazı hayatına geri döner. Orçun ise Fatsa'ya gider. Bu arada bu olaylar yaşanırken, babası işinden dolayı Avrupa'ya gitmiştir. Mevsim, kendini toparladığı zamanlarda Orçun'dan bir telefon alır ve Orçun'un evlenme teklifini reddeder. Orçun'un hatıraları ile dolu olan evinden taşınma kararı alır ve Cihangir'de bir çatı katına yerleşir. Babası da, Avrupa'dan dönmüştür.

12 Eylül 1980 askeri darbe ile ihtilâl olur. Ordu idareye el koyar. Hem sağ, hem de sol taraftan birçok kişi gözaltına alınır. Darbeden sonra Mevsim kendini toparlayıp yazı yazamaz hale gelir. Bu yüzden, babası Mevsim'i Yeşilkoy'daki yazlıklarına yollar. İlk zamanlar sessizlik içinde yazılarını yazarken insanların yazlıklarına gelmesi üzerine sükûnet dağılır ve Mevsim konaklamak için önce İzmir'e oradan da İstanbul'a evine döner. Yeni yazacağı romanında, rüyalarına kadar giren Mehmet karakterini Kütahya'da göreceğine kendini inandırır ve Kütahya'ya gider. Hayalinde canlandırdığı Mehmet'i bulma umudu ile Ulu Cami'ye gider. Bulamadığı için büyük bir hayal kırıklığına uğrar ve İstanbul'a geri döner. Yazdığı roman müsvettelerini yırtar. Yine, bir buhran dönemine girmek üzereyken Ömer adında varlıklı bir erkekle tanışır. Çok kısa zamanda evlenme teklifi alır ve kabul

eder. Ertesi günü babasının silah kaçakçısı olarak yakalandığını, yurt dışına kaçarken Bulgaristan sınırında vurulduğunu ve cesedinin iade edilmeyeceğini gazeteden öğrenir. Uzun zaman sakinleştiriciler ve uyku ilaçları alır. Kendine geldiğinde Ömer'in yanında olmadığını ve aslında onu görmeye hiç gelmediğini öğrenir. Mevsim iki büyük acı ile kendi başına kalmıştır.

- **Cumhuriyet Türküsü**

Cumhuriyet Türküsü, Türkiye'nin içinde bulunduğu karışıklık dönemini ele alan bir romandır. İstanbul'da yaşayan Mutasarrıf Hacı Hüseyin Hüsnü Bey mutasarrıf bir zat olup, kızının ölümünden sonra torunlarına bakıp büyütmeyi başarmıştır. Mutasarrıf Hacı Hüseyin Hüsnü Bey, son derece eski değerlere bağlı kalmış bir kişiliktir. Damadı olan Selim Muhtar Bey, Hüseyin Hüsnü Bey'in tersine Türkçüdür. Torunlarından Hikmet, dedesi gibi mutasarrıf, diğer torunu Nazan ise ibadetlerini yerine getiren fakat Avrupai olmaya özenen bir kızdır. Hikmet Teali-i Nisvan cemiyeti ve Türk Ocağı'na son derece bağlıdır. Nazan ise Hikmet'in tersine bu tarz dernek ve kuruluşlara değil, modern tarzda olan mekânlara gitmeye düşkün bir kızdır. Nazan Cadde-yi Kebir ve Lebon isimli mekânlara gidip, ablasıyla bu yüzden tartışır. Nazan'ın, bakış açısı ve görüş ayrılıkları yüzünden bir türlü anlayamadığı ablasıyla arası giderek kötüleşir.

Selim Muhtar Bey Atatürkçü yani Türkçü düşüncelerinden dolayı, Ankara'da bulunmaktadır. Bu zamanda kızlar dedeleriyle birlikte, dedelerinin kurallarına göre yaşamlarını sürdürmektedir. Nazan İnâs'da okumakta, Hikmet ise öğretmenlik yapmaktadır.

Abdülgalip Bey, Hacı Hüseyin Hüsnü Bey'in arkadaşı olup, zaman zaman kendisini ziyarete gitmekte ayrıca yaşça büyük olduğu Nazan'a karşı derin hisler beslemektedir. Celâlettin Hikmet Bey ise Selim Muhtar Bey'in Ankara'daki

arkadaşlarından olup, birkaç kez gördüğü Nazan'a hisler beslerken, Hikmet'te Celâlettin Hikmet Bey'e gizlice derin hisler beslemektedir.

Bu dönemlerde ülkenin içinde olan karışık durumlar toplumu derinden etkilenmektedir. Doğu ve Batı arasındaki çekişme, batıdan özenerek doğu değerlerini çürütme, kılık kıyafetten, Edebiyata kadar her yerde kendini göstermiştir. Doğu değerlerini savunan insanlar bu değişikliklere ayak uydurmak istemezken, batıyı örnek alan insanlar bu değişiklik içinde yorulmaktadır. Anadolu gençlerinin milli hislerinin kuvvetlendirilmesi, milli bilincin aşılması ve Türk halkının özgürlüğü, Anadolu'nun istikbali için savaş verilmektedir.

Bir gün Hüseyin Hüsnü Bey'e, Ankara'dan Selim Muhtar Bey'den gelen mektupta kızlarının Ankara'ya gönderilmesi yazılıdır. Hüseyin Hüsnü Bey istemeyerek torunlarını Ankara'ya yollar. İki kız kardeş, Ankara'da hastane de görev alıp, yaralanan insanlara, askerlere yardım ederler. Zaman zaman Nazan, Hikmet'in emirler yağdırıp, sürekli kendisini eleştirmesinden memnun değildir. Aralarındaki gerginlik sürekli tartışmalarına yol açar. Geçen süre zarfında, dedeleri Hüseyin Hüsnü Bey rahatsızlanır ve vefat eder. Bu olayla sarsılan kızlardan Hikmet'in toparlanması zaman alır.

Ankara'da, Hikmet ve Nazan, Sevginur ve Sevginur'un kocası Mehmet ile tanışır. Mehmet Efendi, Allah yolunda olan, ibadetlerini yerine getiren ve insanları doğru yola sevk eden bir karakterdir. Nazan birkaç kez Mehmet Efendi'yi gördükten sonra etkilenir. Mehmet Efendi'ye âşık olduğunu sanır. Zaman zaman Mehmet Efendi'nin karısı bile, Nazan'ın sürekli geliş gidişini kıskanır olur. Halbuki Nazan'ın esas Mehmet Efendi'de bulunduğu Allah aşkı, Allah yoludur. Hikmet ile Nazan arasında süren kıskançlık duygusu, Celâlettin Hikmet Bey'in Hikmet'e, Nazan'a âşık olduğunu söylemesi ile artar. Fakat gerçekten âşık olmadığını, eski sevgilisi

Claire'ye benzediği için bu şekilde hissettiğini ve ona uygun insanın Hikmet olduğunu, Mehmet Efendiyle konuştuğundan sonra anlar. Yaptığı hatanın dönüş yolunu bulur ve Hikmet'e her şeyi anlatıp, onun gönül rızasını alır. Olumlu karşılanan Celâlettin Hikmet, mücadeleye katılmak için cepheye gider. Arkasında, günlerce öleceği düşüncesiyle üzülen Hikmet'i bırakır. Hikmet'in, Celâlettin Hikmet'le birleşmesi üzerine Nazan ile ilgili yanlış düşüncelerle dolu olduğunu anlar ve kardeşine karşı davranışları yumuşar.

Anadolu halkının özgürlüğü için, Atatürk önderliğinde özgürlüğün zaferine doğru mücadelenin ilk adımı atılır ve büyük taarruz başlar.

- **Nisan Yağmuru**

Roman kahramanı Meryem, otuz altı yaşındadır. Kocasını Cahit'i erken yaşta kaybeder. Tüm bedeni ve ruhuyla sevdiği Cahit'i kaybettiği zaman depresyona girer. Üzerinden on beş sene geçtikten sonra, aynada kendisini tanıyamaz haldedir. Kendini yaşlanmış, çökmüş ve bakımsız görür.

Meryem Çankaya'da oturmaktadır. Bir gün bu buhrandan çıkmak ve canlanmak için çarşıya çıkar. Sedef işlemeciliği yapan bir dükkânın önünde durur. Orada bulunan ustanın sanatı, işlemeciliği, kısacası her şeyi Meryem'i büyüler. Oradaki insanların samimiyeti ve davetkârlığından dolayı, Meryem'de onlarla sedef işlemeciliğine başlar. Sedef işlemenin bir sabır işi olduğunu, burada bulunup bu işi yapanların ise inançlı bir sanatçı topluluğu olduğunu anlar. Buradaki insanlar, Allah'a inanarak, onun kurallarına uyarak, doğru yaşamayı kendilerine ilke edinirler. Yaptıkları işlerin karşılığında aldıkları paraları ise yardıma muhtaç insanlara bağışlarlar. Bu çalışma karşılığında kendileri de maaş talep etmezler. Mütevazı olarak hayatlarını sürdürürler.

Eski yaşamı zenginlik, lüks içinde geçen Meryem, şimdi bu mütevazı hayatı yaşamak için can atar. Bu yüzden de, boş vakitlerinde sürekli olarak dükkâna gider ve orada adım adım sedef işlemenin inceliklerini öğrenir.

İlk zamanlar Cahit'i düşünmekten vazgeçmese de, sonraları üzüntüleri giderek azalmıştır. İyi yöndeki değişimini etrafındaki herkes fark eder ve mutlu olurlar. Gruptaki birçok insan ile samimiyet kurup, iyi, güzel dostlar edinir. Bu sayede de, yalnızlığını giderir ve yavaş yavaş huzuru bulur. Çevresindeki insanlarla mutlu olmayı, yeniden sevmeyi öğrenir. Ustasına ise farklı bir aşkla bağlıdır. Bunu kendine bile itiraf edemezken, ustasına nasıl açılabilir diye düşünür. Bu çıkmazın içinde bocalarken, ustasının buradaki görevini tamamladığını, Anadolu'nun diğer yerlerine gidip sedefkârlık kilidini açacağını öğrenir. Cahit'ten sonra ikinci kez bir kayba dayanamazdı. Ne zaman ve nasıl gideceğine dair hiçbir bilgisi yoktu. Artık tek amacı, kalan zamanını ustası ile güzelce geçirebilmektir. Bu kararı aldıktan sonra, heyecan içerisinde dükkâna gider. Ustasını orada bulamayınca, Meryem'in hüznü arkadaşlarının üzüntüsünü bastırır. Bu kadar erken gitmesini beklemeyen, şimdi gidişine alışmak zorunda kalır. Ustanın arkasında bıraktığı sedefkâr dostları, bu işi yapmaya devam edecekler ve iyilikleri ile yanlarına başka insanlar çekip, doğru yaşamının kurallarını öğreteceklerdi. Ustaları onları yetiştirmek, onlar ise gelecek nesillere öğretmek ile görevliydi. Ustasını bir daha görüp, göremeyeceğini bilmeden, onun öğrettiği sevgi, saygı, sabır ile yaşamaya devam eder. Artık geçmişle, anılarıyla değil, gelecekle, sevgi dolu, sabırlı bir şekilde yaşamayı öğrenir.

- **Havva**

Romanın kahramanı Havva Erdem, çocukluğunu, annesi Hümeysra'nın güzelliği karşısında, kendini çirkin görme hissiyle geçirmiştir. Babası Rıfkı'nın annesine düşkünlüğü ve bu yüzden gözünün kızını görmemesi, Havva'nın sürekli

suçlamalara maruz kalarak büyümesi, anne ve babasına karşı kin tutmasına sebep olur. Havva, üniversiteye giderken annesi ölür. Annesi öldükten sonra, çocukluğunda kendisini bir kez olsun savunmayan babasını ve evini terk eder. Havva, Ankara’da üniversite öğrenimini tamamlar ve öğretmen olur. Bir gün annesinin yakın arkadaşı olan, çocukken sürekli yanında olan Berrin Hanım ile karşılaşır. Bir süre sohbet ederler ve aralarında tekrardan bir bağ oluşur.

Havva’nın Cihangir’deki evine kısa ziyaretler yapar. Ona, geçmişte yaşadığı sıkıntılardan ve şimdiki problemlerinden bahseder. Havva’nın da ona açılmasını sağlar. Bu sohbetleri sırasında, Havva’nın, anne ve babasının hatalı davranışlarından dolayı, insanlara karşı güven sorunu ve bu sorun yüzünden sevgisiz, soğuk bir insan olarak yetiştiğini anlar. Berrin Hanım, onu bu probleminden kurtarmak için “Dost” adlı bir grubun derslerine götürür. Berrin Hanım da bu gruba dâhildir. Bu grubun derslerinde, insanları sevmenin çok önemli olduğunu, dünya ve kâinatın, her şeyin sevgi üzerine kurulduğunu, Allah’ın var olduğunu ve onun kuralları ile doğru yaşamamız gerektiğini öğrenir. Dost, insanlara, seven insanın karşılık beklemeden vermesi gerektiğini anlatır ve huzurlu olma duygusunu aşılır. Havva bir süre sonra erkek arkadaşı Mehmet’i de derslere götürür. Derslere gittikçe, insanlara karşı olan güveni, sevgisi artar ve Allah’a olan inancı büyür. Kursa gelen Ayşe isimli güzel bir kız, Mehmet’e karşı ilgiliymiş gibi davranır. Bunun sebebi Berrin Hanım’ı Havva’dan kıskanmasıdır. Ayşe kıskançlığı yüzünden sürekli problem yaratır ve Havva’yı kızdırır. Ayşe’nin kıskançlığından dolayı böyle yaptığını anlayan Berrin Hanım, ikisinin arasını bulur. Bolu Dağı’ndaki gezilerinden sonra, aralarındaki problem çözülür ve içten, samimi arkadaş olurlar. Berrin Hanım, Havva ile samimiyetine güvenerek; ona babası ile ilgili bazı öğütler verir ve babasını görmesi için zorlar.

Havva, Berrin Hanım ve Dost sayesinde babasını affeder, kendi içinde huzura erer. Yıllar yılı içinde büyüttüğü kinin, öfkenin yerini sevgi alır. Dost, Allah'a olan inancın, insanlara olan sevginin her şeyin üstünde olduğunu, almadan vermeyi bilirsek, her şeyin gönlümüzce olacağını dersteki herkese öğretir ve herkesin huzurlu olmasını sağlar. Bu arada, Mehmet'te Havva'ya evlenme teklifinde bulunur. Zamanla Dost sayesinde, Mehmet'e olan sevgisini bastırmaktan vazgeçip, teklifine evet diyebilecektir. Böylece, Havva artık sevmeyi öğrenmiştir.

- **Bir Ben Vardır Bende Benden İçeri**

Yunus Emre şiirler yazıp söyleyen 15 yaşında bir delikanlı olarak karşımıza çıkar. Sevgi Hoca lakabı olan Arif Hoca'dan din hakkında bilgiler öğrenir. Arif Hoca Konya'dan Sarıköy'e göçmüş bir insandır. Köyde aynı zamanda cahil ve sert olan kişilik olarak, Kazım Hoca belirgindir. Arif Hoca, Yunus'un yeteneğine saygı duymakta ve onu Konya'ya gidip ders görmesi için etkilemektedir. Yunus'un ailesi fakir olduğu ve iki yaşında yetim kaldığı için, ona Garip denmiş ve ismi bu şekilde çağrılır olmuştur. Yunus'un annesi Elif, Yunus'un Konya'ya büyüdüğü zaman gitmesini ister. Bu yaşta gitmesine karşı çıkar. Kısa bir süre sonra Arif Hoca ölür. O bahar kuraklık ve kıtlık yaşanır. Nehirler bile cılız dereye dönmüştür. Yunus'un karısının adı Zehra, oğlunun Mehmet Gökçe ve kızının Aygülü'dür. Yunus Emre'nin annesi ise Türkistan'dan gelme genlere sahiptir. Bu yüzden Yunus Emre'de bir Türkmen'dir.

Bir gün Yunus ormanda bir kız görür ve ona âşık olur. Arkadaşı Aziz Yunus'a kızın adının Nurefşan olduğunu söyler. Nurefşan'ın babası ise Pevâne Müînüddin Süleyman Efendi idi. Babası sevilmeyen bir kıza, büyük bir aşkla bağlanır. Yüzü nur gibi aydınlık olan bu kızı, aklından çıkaramaz hale gelir.

Yunus'un babası Moğollar tarafından öldürülmüştür. Kösedag savaşında Moğollar birçok yeri ele geçirmişler, Müslümanları şehit etmiş ve şehirlerini yakıp yıkmışlardı. Kösedag savaşı yenilgi ile sonuçlanmış, Pervâne denilen adam ise düşmanın yaltakçısı haline gelmiştir. Kızı Nurefşan ise aksine paraya önem vermeyen, iyi bir kızdır. Fakat Nurefşan çok hastadır. Nurefşan'ın bir süre sonra ölüm haberini alan Yunus, onu aklında ve gönlünde yaşatmaya devam eder.

Yunus Emre'nin en büyük isteği ve özlemi, birçok yeri gezip görmek, özellikle de denizi görmektir. Bu aşkla içi yanan Yunus, Konya'ya gider. Medreseleri, dergâhları gezer. Mevlana'yı görür. Mevlana şiirlerini Farsça yazan bir erendir. Yunus Emre'nin aklına, güzelim Türkçe dururken, neden şiirlerini Farsça yazdığı takılı kalır. Onunla tanışmak istese de, kendinde bu güveni görmez ve Farsça eğitim almaya karar verir. Zembilli Sıtkı Hoca ile tanışır. Ondan iki yıl boyunca eğitim alır. Bu hoca da Türkçenin zenginleşip, yayılmasından yana idi. Yunus Emre ile güzel yol kat ederler. Yunus Emre aynı zamanda, hocanın oğlunun yanında marangozluk yapar ve geçimini sağlar. Yunus Emre, Türkmenlerin hep kullandıklarını, savaş zamanı savaştırıldıklarını, haklarının yenildiğini ve ezildiklerini hocaya anlatır. Eğitimi boyunca Farsça ve Arapçayı iyi derecede öğrenir ve köyüne geri döner. Öğrenimini yarım bıraktığı, daha çok şeyler öğrenme isteği hep içinde olur.

Yunus köyüne dönünce kuraklığın ve açlığın büyüdüğünü görür ve namını duydukları Sulucakarahöyük'te bulunan, Hacı Bektaş Veli hünkâra gidip, ondan buğday istemeye karar verir ve gönüllü olarak yola çıkar. Oraya varır ve hünkârdan buğday ister. Hacı Bektaş Yunus Emre'yi küçük bir sınımadan sonra, buğdayı verir. Kendisine nefes vermek istediğini söylese de, Yunus ilk anda bunun ne olduğunu kavrayamaz ve teklifi geri çevirir. Köyde bulunan aç insanları düşünerek buğdayı alır ve yola çıkar. Yolda giderken yaptığı hatanın farkına varıp geri döner ve affedilmeyi

ister. Hacı Bektaş onu affeder fakat artık kısmetini Tapduk Emre’de aramasını söyleyerek yolcu eder. Yol boyunca Nurefşan ile içinde sohbet ederken, aslında Nurefşan yerine gönlü ile konuştuğunun farkına varır. Sürekli aklı, gönlü ve nefsi ile mücadele vermektedir. Allah’a olan aşkını gönlünde yaşatan Yunus, ara sıra nefesine yenik düşebiliyor ve ondan bir an önce kurtulmak istiyordu. Önce buğdayları köye götürür, ailesine başından geçenleri anlatır ve Tapduk Emre’ye gider. Yanına vardığı zaman, Tapduk Emre’nin gözleri hayatına girer ve Nurefşan sonsuza dek gönlünden çıkar. Nurefşan’ın gözlerindeki nuru, Tapduk Emre’de görür. Dergâhta Yunus’a odun kesme görevi verilir. Güzel şiir söylemenin nefesine verdiği kuvveti yenebilmesi için, şiir söyleme Yunus’a yasaklanır. Fakat ailesi için çektiği özlem, bir süre sonra onları yanına alabileceği haberi ile bir nebze de olsa diner.

Dergâhta, Yağmur Ali ve Bodur Musa ile güzel bir dostluk kurar. Onlarda birer Türkmen Dervişleridir. Bodur Musa biraz aksi olsa da, buraya onlar sayesinde ayak uydurur. Tapduk Emre’nin karısı Anabacı’dır. Dergâhtaki dervişlerde, müritlerde ikisinin manevî evlatlarıdır. Sürekli dergâhta vakit geçirir, dua eder ve iş yaparlar. Gece namazlarından sonra, meydanda toplanıp sohbet ederler. Tapduk Emre, halkın bilinçlenmesi için sorulan soruları yanıtlar. Zaman geçtikçe, kendi nefsi ile olan mücadelesi de devam eder. Kırk gün kırk gece halvete girer. Aç susuz, sadece Allah’a dua ederek ve namaz kılarak, ibadetle günlerini geçirir. Halvetin nefisini yenmesinde büyük bir etkisi olur. Halvetten çıktıktan sonra, Tapduk Emre ona Derviş ünvanını verir. Garip Yunus artık Derviş Yunus olmuştur. Fakat halvetin kötü bir etkisi altında kalan Yunus, bir süre şiir okuyamaz hale gelir. Fakat sonra şiir söyleyebilme yeteneğini tekrardan kazanır. Tapduk Emre bile artık şiir söylemesine alışmış, şiir okuması için onu selamlığa çağırır olmuştur. Ailesini çok özlese de, Peygamber’e, Tapduk Emre’ye ve Allah’a olan sevgisi bambaşkadır. İki yıl sonra,

Tapduk Emre'nin izni üzerine, Yunus ailesini Sarıköy'den yanına alır. Ailesinin geçimini sağlayabilmek için Hızır Ağa'nın yanında marangozluk yapar ve ayrıca aksi, huysuz olan ağa ile, sabır denemesinden geçer. Bir süre sonra ağanın yanından ayrılıp, köyün marangozluğunu yapar. Tapduk Emre, Yağmur Ali'yi Konya'ya yollar. Yunus Emre ile Bodur Musa'da arkadaşlarını yerleştirmek için yola çıkarlar. Konya'ya ulaştıklarında, Mevlana'yı ziyaret etme isteği ile yanar. Zembilli Sıtkı Hoca'nın vefatını öğrenir, derin üzüntü duyar. Yunus Mevlana'nın dergâhına ulaşır, sonrada Pervane'nin sarayında Mevlana ile sema yaparlar. Sabah ezanından sonra, tekrar geri dönüş yoluna koyulurlar. Yağmur Ali Toroslar'daki yaylalara doğru gider. Yunus Emre geri döndüğünde annesinin hasta olduğunu öğrenir. Annesini Konya'ya hekime götürür. Karnında ur bulunan annenin, son zamanlarını mutlu geçirmesi için Yunus Emre elinden geleni yapar. Ailesini Sarıköy'e yollar. Annesinin ölümünden sonra üzüntü halinde olan Yunus, iki çocuğunu da Aziz'in çocukları ile evlendirince ve torunları olunca tekrardan yaşamı güzelleşir. Bu arada Konya'nın idaresini ele alan Karamanoğlu Mehmet Bey, Türkçeden başka bir dil konuşulmaması için emir verir. Bu tam da Yunus Emre'nin istediği bir şeydir. Tek sıkıntısı, Tapduk Emre'nin yavaş yavaş kör olmasıdır. Artık tamamen dergâhta yatıp kalkan Yunus, içinde dünyayı gezip görme hayali ile yaşar. Tapduk tarafından Şam'a yollanır. Kervanlara katılır, çeşitli yerleri gezer, gittiği yerlerde dervişlik görevini yaparken kimliğini de gizler. Moğollar yüzünden halkın kıtlık çektiğini, birçok yerde iklim şartlarının müsait olmadığını, eskiden üretilenlerin bile şimdi üretilmediğini öğrenir. Orada Emeviye Camisi'ni ve Beraniye Medresesi'ni görür. Allah'ın aşkını uçsuz bucaksız Deniz gibi gören Yunus, çok görmek istediği denizi bulunca rahatlar, içine bir huzur gelir. Denizin bile sınırları varken, Allah'a olan aşkın sınırsız büyüklüğü gönlünü aydınlatır. Şam'da gelip geçen kervanlar sayesinde, Tapduk Emre'nin tamamen kör

olduğunu öğrenir. Tapduk Emre'ye olan özlemi arttığı için soğuk havada yola çıkar, ölüm tehlikeleri geçirir. İçindeki Tapduk aşkı ile dergâha varır. Hüccesine girdiği zaman, şeyhine kavuştuğu için Allah'ına şükreder.

- **Bukağı**

Mehmed Zihni Efendi ve eşi Mihriban Hanım'ın bir oğulları olur, adı ise Kasım konulur. Aynı anda Aspozi mahallesinde Malatya eşrafından, Soğancızade Şeyh Ali Çelebi El Nakşibendî ve karısı Hatice'nin bir oğlu doğar, adı ise Muhammed konur, fakat Mehmet olarak çağrılır. Çocukların büyüme süreçlerinde sürekli onların yanında olup, onları yetiştiren hocaları vardır. Mehmet Zihni Efendi Kasım'ı, Pehlivan Koca Halil Derviş ise Mehmed'i yetiştirmekteydi. Mehmet okumaya ilgi gösterirken, Kasım harflerin, şekillerin güzelliği ile ilgileniyordu. Mehmed'in kardeşi Ahmed ise büyük bir Nakşibendî olacaktır. Mehmed'in çocukluğundan beri her hususta yetiştirilmesi, Koca Derviş'e aitti.

Mehmed Zihni Efendi İstanbul'da doktorluk görevini sürdürürken, Sultan Osman'ı çok sevdiği için, adı Osmanlıcı'ya çıkar ve Malatya'ya sürgün edilir. Böylece Kasım'ın ailesi, Malatya'da Aspozi'de yaşamakta olan Ali Efendi'nin dergâhına yakın bir yere taşınır, mesleğini burada devam ettirir. (Bu arada Sultan Osman tahttan düşürülür ve yerine Sultan 4. Murad geçirilir.) Aynı bölgelerde bulunan Kasım ve Mehmed tanışır, yıllarca sürecek olan bir arkadaşlık bağını, Koca Derviş sayesinde atarlar. İki çocuk büyürken, Kasım bir saraya girip hattat olmayı, Mehmet ise Yunus Emre gibi bir şair ve Derviş olmayı hayal ediyordu. Bir gün Mehmed Kasım'ın kız kardeşi olan Melekşan'ı görür ve ona âşık olur. Giderek aileler de birbirleri ile yakın dostluk kurmuştur. Mehmed'in babası Ali Efendi, Nakşibendidir, sessiz zikrin yapıldığı bir dergâhtadır. Fakat Mehmet'in, babasının tam tersine, sesli zikrin yapıldığı Halvetiyye dergâhı dikkatini çekmektedir. Babası

ile ayrı düştükleri yollar vardır. Kasım'ın ise babası, ani bir kalp krizi ile vefat eder ve kasım on yaşındayken ailesiyle birlikte İstanbul'a döner. Uzun zaman mektuplaşarak birbirinden haber alan iki arkadaştan Kasım, istediği gibi sarayda okur, Mehmed ise babasından gizli Halvetiyye dergâhlarına katılmaya devam eder. En sonunda Şeyh Hüseyin Halvetinin elini öpüp, ona biat eder. (Bu arada bu olaylar olurken tahta geçen Sultan Murat toprak kaybeder.) Bir gün Mehmet'e, Kasım'ın yazdığı mektuptan kara haber gelir ve Melekşan'ın evlendiğini öğrenir. Mehmet bunun üzerine Malatya'dan Diyarbakır'a gider, burayı gezip görür, iyice öğrenir, sohbetler zikirler yapar ve Halvetiliği yayar. Buradaki görevini tamamladığını düşünür ve Mardin'e gider. (Bu arada Sultan 4. Murad karaciğerinden hastalanır ve vefat eder.) Mardin Diyarbakır'a bağlı bir sancaktır. Orda da görevlerini sırası ile yapar. Fakat gönlündeki manevi yol onu tekrardan yola düşürür. Bu arada Kasım'dan tekrar gelen mektupla, Melekşan'ın bir oğlu olduğunu fakat kocasından ayrıldığını öğrenir. Mehmed Mardin'den ayrılır ve oradan İskenderiye'ye gider. İskenderiye'yi görüp görevlerini yapar sonra da Kahire'ye gider. Orada da görevlerini yapar, halvet olur, sohbet ve zikirler yapar. Hem bilgin hem de hakikat ehli olmak isteyen Mehmed, bir türlü içini rahat ettiremiyor, sürekli mürşidini arıyor, fakat bir türlü onu bulamıyordu. Onu bulana kadar durmaya niyeti yoktu. Ancak, bulduğu zaman içinde yanan ateş sönebilirdi. Mehmed yirmi altı yaşında yine yollara düşer. Bir gün rüyasında şiirlerini Mısrî mahlası ile yazdığını görür ve artık Mısrî mahlasını kullanır. Ardından Bağdat'a gider. Bağdat'ta görevlerini yaptıktan, birçok insanı dine çektikten sonra, Anadolu'ya ayak basar. Şeyhini bulabilmek için her yeri gezen Mehmed, bu sefer Anadolu'daki Uzun Kavak Köy'üne gider. Oradan da İstanbul'a gider. Kasım'ı ziyaret eder. Kasım artık iyi bir hattat olmuştur. İstanbul'da kalır ve orayı da iyice gezip öğrenir, halvete girer. Halvetten sonra, Niyazi Mısrî Mahlası ile

Bursa'ya mürşidini bulma yoluna koyulur. Mısrî Bursa'daki camileri, sokakları, türbeleri, tekkeleri gezer. Elmalı'yı iyice dolaşır. Mısrî'nin yazdığı şiirler haberi olmadan yayılmış, birçok yerde tanınmıştır. Daha sonra rüyasında kendine beyan edilen Uşak'a gider. Orada Şeyh Sinan Ümmî ile tanışır ve yirmi dokuz yaşında, gönlü şeyhini bulduğu anda huzura erer. (Osmanlı'nın durumu taht kavgaları yüzünden çok kötü bir hal alır.) Uzun zaman boyunca Mısrî, şeyhi tarafından eğitilir ve Malatya'ya gönderilir. Önce Mardin'e giden Mısrî, annesini ziyaret eder ve ince hastalığa yakalandığını öğrenir. Oradan üzüntü ile ayrılıp Malatya'ya geçer. Kardeşi Ahmed'i de ziyaret etmeyi ihmal etmez. Sürekli bir gezgin gibi kervanlarla birlikte yollarda olan Mısrî, Elmalı'ya varır ve Sinan Ümmî'den ceza alır. Yüz günlük bir halvete girer ve sağ çıkmayı başarır. Bu sınavı geçen Mısrî, Şeyh ünvanı alır. Şeyh olduktan sonra verilen görevle Uşak'a geri gönderilir. Denizli'ye bağlı Serinhisar Köyünde misafir olarak konaklar. Uşak'ta vaazlar vermeye ve sohbetler yapmaya başlar. Oradan kasaba olan Çal Köyüne gider. İnsanların ne kadar cahil olduklarını görünce Uşak'a geri döner. Bir süre sonra Kütahya'ya gider. Görevini tamamlar ve Uşak'a geri döner. Artık kırk yaşını geçmiş olan Mısrî, Bursa'ya gider, Veled-i Enbiya mahallesinde Sebbağ Ali Dede'nin evinde bir süre kalır. Orada evlendirilir. Karısı Gülsüm ile bir oğulları, bir de kızları olur. Osmanlı'nın içinde bulunduğu kötü durumdan sarayı sorumlu tutan Mısrî, sinirlenince halka ileri geri konuşmakta, sürekli saray tarafından yapmaması için uyarı almaktadır. Fakat Mısrî, rüyalarında Osmanlı'nın sonunu gördüğü için, sarayı uyarmaya çalışır. Niyeti iyi olan fakat kimse tarafından anlayışla karşılanmayan Mısrî, Edirne'ye gider. Edirne'de de aynı konuşmaları yapıp, devleti eleştirince, Rodos'ta kale hapsine, ayağında bukağılarla sürgün edilir. Oradan çıktıktan sonra aynı şekilde vaazlarında devam eden Mısrî, ayağına bukağılar takılarak Limni Adası'na sürgün edilir. Serbest kaldıktan sonra

Osmanlı'nın durumunun daha da kötüye gittiğini gören Mısırî, Osmanlı'nın çökeceğini biliyordu. Avrupa'da (Batı) birçok toprak kaybeden Osmanlı'nın, Doğu'da da toprak kaybedeceğini biliyordu. Türklere sadece Anadolu kalacaktı. Mısırî'nin Limni Adasında öleceği içine doğmuştur. Bu yüzden Edirne'de bulunan Bıyıklı Mustafa Paşa'nın, Erdel'i almak için düzenleyeceği sefere müritleri ile katılmak ve dualarıyla yanlarında olmak ister. İsteği geri çevrilen Mısırî, alınan kararı dinlemeyip müritleri ile Edirne'ye vardığı zaman, zorla yeniçeriler tarafından götürülür. Mısırî, ayağında bukağılarla, tekrar Limni Adası'na sürgün edilir. Son nefesini de Limni'de ibadet ederken verir.

- **Hacı Bayram**

Zülfaz (bugünkü Solfasol) köyünde kalan Koyunluca Ahmed ve karısı Nazlı'nın Numan adında bir oğulları olur. Bu oğlan doğmadan önce, annesi Aça deresinde çamaşır yıkamaya gittiğinde başından geçen bir olay yüzünden, çocuğunun bir gün veli olacağına inanır. (Roman anlatılırken, olayların akışına paralel olarak tarihi olaylar sırası ile anlatılır.) Köyün Ahi Ereni İzzeddin Baba ve kimsesiz, yalnız olarak bilinen Meczip Ali bu çocuğun farklı bir çocuk olduğuna inanırlar. Bu yüzden de çocukluğundan itibaren Meczip Ali Numan'ın her şeyi ile ilgilenir. Yeri geldiği zaman anne, babasından bile daha yakın olur. Meczip Ali köylü tarafından dışlanmış, deli yerine koyulmuş, sürekli Ulu Çınar'ın altında oturup, zikir yapan bir adamdır. Numan beş yaşına geldiğinde İzzeddin Baba'dan ders almaya başlar. Bir kardeşi daha dünyaya gelir. Bu erkek kardeşin adı da Safiyüddin olur. Numan'a doğru ve iyi yaşamının kurallarını, Kur'ân okuyabilmeyi, Arapça ve Farsça'yı küçük yaşta öğretirler. Nazlı üçüncü doğan erkek bebeğinin ismini ise Ahmed koyar. İzzeddin Baba Numan'ın Medrese okumasını ister. Bunun için onu Hallaç Mahmud'dan eğitim alması amacıyla Kavaklı'ya yollar. Hallaç Mahmud'da

Numan'ın ne kadar zeki olduğunu kısa sürede anlar. Numan hem öğrenmeyi hem de öğretmeyi seven bir çocuktur. Hayali ise yüksek medresede öğretmen olmaktadır. Köyde medrese olmadığı için Ankara'da Melike Hatun'un kurduğu Kara Medrese'ye okumaya gider. Meczup Ali Numan'ın gitmesini hiç istemese de en sonunda razı olur. Numan on beş yaşında Kara Medrese'ye kabul edilir. Babası ise, Numan'ın hep toprakta çalışmasını istemektedir. Fakat bu hayalini ikinci oğlu Safiyüddin tamamlar. Medrese de çömez olarak Bekir adlı bir ağabeyinin yanında kalır. Bekir'in çamaşır, temizlik gibi işlerini görür, Bekir'de Numan'ın derslerine yardımcı olur. Günler böylelikle geçip giderken aralarında güzel bir dostluk bağı kurulur. Kendini tamamen okumaya veren Numan, tatil olduğu zamanlar da ailesi ile birlikte vakit geçirmeye köye gider ve geri döner. Bekir ağabeyinin başından geçen hüznü aşktan sonra, hiçbir kıza âşık olmamaya karar verir. Fakat tatil amaçlı köye gittiği bir gün çeşme başında gördüğü Gülçiçek adlı kıza âşık olur. Kızın annesi küçük yaşta öldüğü için, zengin ninesi tarafından büyütülür. Nenesi aksi, para düşkünü bir kadın, torunu Gülçiçek ise biraz şımarıktır. Numan Gülçiçek'i gördüğünden beri, onu aklından çıkaramıyor, köyden okula dönünce Bekir'e anlatıyor, içi içine sığmıyordu. Numan'ın tek bildiği Ali amcasının hakka olan aşkıydı. Bir kıza karşı duyulan aşkın bu denli büyük olabileceğini bilmiyordu. Bu aşkı yavaş yavaş köyde bulunan kişilerde duyar. Annesinin kızı istemesi üzerine, aşağılanarak hayır cevabını alması bile, Numan'ın Gülçiçek'e karşı olan aşkını bitirmez. Nasıl bir aşkı ki bu bir türlü bitmek bilmiyordu. Aşkını kalbine gömmeye çalışırken, Bekir ağabeyinin, Bolu'nun Söğütler köyünde Cerre çıkmasını fırsat bilir ve onun yanına gider. Beraberce birçok köy gezerler ve köylüleri tanırlar. Ramazanı Akçakale Köy'ü ve Sarı Mehmedler Köy'ünde geçirirler. Köylülere vaaz verirler ve daha sonra okullarına geri dönerler. Bekir medrese de baş asistan kademesine yükselir ve yaşadığı üzüntülü aşktan sonra,

annesinin kendisine münasip gördüğü, Zehra adında bir kızla evlenip çok mutlu bir hayat sürer. Numan'da kısa süre de yükselir. Bir zorlu sınavı kalmıştır. Bu sınavı geçip Müderris olma hayalleri bir anda yıkılır. Köye tatile gittiği bir gün Gülçiçek'in sözlendiğini öğrenen Numan, karalar bağlar, yemeden içmeden kesilir. Köyde Meczip Ali ile kalmaya ve onunla birlikte zikir yapmaya başlar. Medreseye ara verir. Bu meseleye ne Numan'ın ailesi, ne de arkadaşı Bekir çare bulabilir. Meczip Ali bir gün rahatsızlanır ve ölür. Numan o günlerde Bekir'in desteği ile ayakta kalır. Bekir'in Ankara'ya dönmesi üzerine, hayatı çekilmez hale gelen Numan, Bekir'inde tavsiyesi üzerine, Gülçiçek'e sevdası bitmeden, Meryem adlı bir kızla evlenir. Köyde yapılan düğünün ardından, dokuz ay sonra Nazlı adlı bir kız çocukları dünyaya gelir. Fakat ancak bir ay yaşar. Bu arada Bekir'in karısı hamiledir. Kızının ölümü üzerine Numan Ankara'ya gitme kararı alır ve karısı ile Ankara'ya yerleşir. Medreseye geri döner. Kalan son sınavına girer fakat jüride olan hocalardan bir tanesi Numan'dan hoşlanmadığı için sınavdan geçirmez. Numan üzüldü fakat yılmaz. Bir sonraki yıl tekrar sınava girer. Müderris olur. Bu arada geçen bir yılda Meryem bir oğlan çocuğu doğurur ve adını Ahmed koyarlar. Ardından ikinci oğlu gelir, onun adı da Edhem olur. Numan otuz iki yaşındadır. Babası Koyunluca Ahmet'in vefatı ile sarsılır. Nazlı iki oğlan daha doğurur. İkizlerin adı da Mehmed ile İbrahim olur. Numan, Otuz beş yaşında istediği kız çocuğuna kavuşur. Adınıda Hayrünnisa koyar. Altıncı ve son çocuk olan Ali ile aile tamamlanır. Numan'ın hayatında en çok istediği şeylerden biri Türk Birliği olmuştur. En büyük ideali bütün Türklerin Birlik olması ve büyük bir Millet haline gelmeleridir. Bu yüzden Yıldırım Bayezid'e minnettardır. Çünkü o, Anadolu Beyliğini de Osmanlı Birliğine katmıştır.

Bir gün Şeyh Hamid Numan'ı Kayseri'ye çağırır. Oraya gittiğinde Şeyh Hamid'in etkisinde kalır ve Müridi olur. İçinde hiç bitip tükenmeyen ateşi

söndürmek için manevi yola adım atar. Şeyh Hamid'i Hacılar Bayramının arifesinde ziyaret ettiği için adı Hacı Bayram olarak değiştirilir. Şeyh Hamid'in tekkesinde halvete girer, halvetten sonra tekkede üzerine düşen görevleri yerine getirir. Bu yola girdiğinden itibaren geçen sürede Gülçiçek'in aklına bile gelmediğini fark eder. Allahın yoluna adım atmıştır. Bu yüzden bir süre sonra müderrisliği bırakmış, tekkedeki bütün işleri öğrenmiş, zaman zaman ailesi ile mektuplaşmış ve günden güne şeyhine olan sevgisi artmıştır. Hamid Efendi bir gün Bursa'ya gideceğini ve Hacı Bayram'ı da yanında götüreceğini, ailesini de yanına alması gerektiğini söyler. Bursa'ya gidince, geçimlerini sağlayabilmek için Çelebi Sultan Medresesi'nde Müderrislik yapmaya başlar. Hamid efendi ise ekmek yapıp satar. Hamid efendiye halk, somuncu baba adını takar. Bursa'daki halk ikisini de çok sever. Halkı, din ve doğru yaşamının kurallarıyla ilgili bilinçlendirdikleri için herkes memnundur. Dört yılı burada geçirdikten sonra buradan ayrılırlar. Hacı Bayram'ın iki oğlu evlenir. Oğullarının düğününden sonra, artık gezgin olarak şeyhi ile birlikte birçok yere gideceklerini anlatarak, ailesinden ayrılır. Bir kervana katılarak yola çıkarlar.

Şeyh Hamid, Halvetiyye, Nakşiyiye ve Ebheriyye adlı bu üç yolu biliyor, müritlerine ise seçim şansı bırakıyordu. Fakat Hacı Bayram gözünde farklı bir yerdedi. Hacı Bayram'ın üç yolu bir edip, kendi yolunu bulmasını istiyordu. Kervanla birlikte bilginlerin şehri olan Şam'a ulaşırlar. Şam'da bol bol gezerler, arkadaş ziyaretlerinde bulunurlar ve daha sonra Mekke'ye giden bir kervana katılırlar. Çöl boyunca etraflarını incelerler. Mekke'ye ulaştıklarında Hacca giderler. Mescid-i Haram ve Mina'ya gidip namaz kılarlar, daha sonra Arafat'ı ve Müzdelife'yi görürler. Keşifleri bittikten sonra, Medine'ye giderler. Medine'nin çarşılarını gezip, medreselerini görüp, ibadet ederek günlerini geçirdikten sonra, bir kervana katılıp Aksaray'a giderler. Hacı Bayram ailesini de oraya getirtir ve uzun

zaman orda kalır. Kızı Hayrünnisa ısrarla evlenmek istememekte, babasının ona bulduğu kismetleri geri çevirmektedir. Bu arada ikiz oğulları da evlenir. Görevini burada şeyhi ile sürdüren Hacı Bayram, Allah aşkı ile şiirler yazmakta ve şeyhininde onayı ile yetiştirdiği gençlere öğretmektedir. Hacı Bayram'ın karısı Meryem, ince hastalıktan ölür. (Bu arada  elebi Sultan Mehmed Türkiye'nin Birliğini korumak için büyük bir enerji ile çalışır ve birçok yeri alır.)  zerinden kısa bir süre sonra Şeyh Hamid'i de kaybeden Hacı Bayram, acısını içine gömer, onun istediği gibi  c yolu bir edip, Bayramiyye tarikatını kurar. Hacı Bayram Ankara'ya döner ve Bayramiyye yolunu yayar. Birçok insan onun yoluna katılır. Hacı Bayram artık bir velidir. Bir sürü müridi ve onu seven insanlar vardır. Gelen g cmenler bile doğrudan tekkeye gitmektedirler. Bu yüzden yeni tekke yapılır ve gelen herkes burada kabul görür. Kimi yalancı insanlar, Hacı Bayram ile ilgili iftira atsalar da, Padişah Hacı Bayram'ın suçsuz olduğuna inanır. Bursa'dan müridi olmak için gelen Eşrefoğlu'nu çok seven Hacı Bayram, Hayrünnisa'yı onunla evlendirir. Fakat Eşrefoğlu'na verilen görevden dolayı, kızı ile damadını İznik'e yollar. Hayrünnisa'nın bir kızı olur ve adını Züleyha koyar. Hacı Bayram yetmiş altı yaşında zatürre olur. Ciğerlerindeki rahatsızlık geçmek bilmez. Son nefesini Ankara'da, Allah yolunda verir.

- **Hacı Bektaş**

Romanın konusu, 1228 yılında Kırşehir yakınlarında Sulucakarahöyük'te geçmektedir. Buranın köylüsü pek fazla camiye gitmeyen, Allah'a inanan, fakat ara sıra dini farzlarını yerine getiren insanlardı. Camideki namazları kaçırmayan dört beş kişi vardı. Bunlardan biri de İdris idi. Köy de sağanaklı bir yağmurun olduğu günde, camiye namaz kılmaya bir yabancı gelir. İdris kendini tutamaz ve kim olduğunu sorgular. Sorgulamasının sonunda yabancıнын buradaki bütün köylüler gibi Türkmen olduğunu, Kırşehir'den geldiğini, fakat Horasanlı olduğunu, adının Muhammed

Bektaş olduğunu, fakat Hacı Bektaş olarak bilindiğini, artık bu köyde kalmaya geldiğini ve amacının buraya bir tekke yapmak olduğunu öğrenir.

İdris Hacı Bektaş'a çok ısınır ve onu evinde misafir olarak ağırlar. İdris'in Fatma isimli bir kızı vardır. Hacı Bektaş, Fatma'yla tanışır ve çok sever. Tekke köy halkınında yardımı ile yapılır ve hizmete sunulur. Burada Allah'ın iyiliği, doğruluğu, Allah'ın kurallarına uyma, iyi kalpli olma ve daha nice konularda toplantılar yapılır ve Hacı Bektaş, halka akıllar verir. Bütün halk onun dayesinde ibadetlerini yapıyor, Onu şeyh olarak görüyor ve sözünden dışarı çıkmıyordu. Hacı Bektaş müritler ve halifeler yetiştiriyordu. Yetiştirdiği halifeleri de Müslümanlığı yaymak için civar köylere gönderiyordu. Bu köyün tamamını Türkmenler oluşturmaktaydı.

Amasya yöresinde Çat Köyünde oturan Baba İlyas, Selçuklu'nun Türkmenlere yaptığı eziyetleri öne sürerek, her köyde dağınık olarak bulunan Türkmenleri toplayıp, Selçuklu Devletine isyan çıkarmaya hazırlanıyordu. Amacı ise Selçuklu'ya sultan olmaktı. İdris, Garip Ali, Dağlıların Ahmet ve Gözü kara Rıza'da bu adama inanıp, isyana katılmaya karar verirler. İdris kızını Hacı Bektaş'a emanet eder ve savaşa gider.

Savaşta, Selçuklu'nun, Baba İlyas'ı ve Türkmenleri öldüğü haberi gelir. Hacı Bektaş'ın bir gün Fatma'ya, Kadıncık demesi üzerine, ismi "kadıncık" olarak kalır. Birbirlerini aşkla seven bu iki insan evlenir ve artık Fatma'ya, "kadıncık" Ana denmeye başlanır. Fukara Ali'nin akli gidip geldiğinden, Hacı Bektaş onun savaşa gitmesini istemez ve ona manevi oğlu gibi bakar. Ali'de büyük bir aşkla Hacı Bektaş'ı korur. İdris ise savaşta ölmemiş, yara almış ama kurtulmayı başarmıştı. Köye geri döndüğünde kızının ve Hacı Bektaş'ın evliliğini öğrenir ve çok mutlu olur. İdris'te Hacı Bektaş'ın müritleri arasına katılır. Köye huzur ve refah, mutluluk getiren Hacı Bektaş, köyün ağası olan Ferhat Ağa tarafından kıskanılsa da, daha

sonra onu da kendi yolunda yürütmeyi başarır. Şeyh Hacı Bektaş birçok insanın derdine deva olur, onların her şeyleri ile ilgilenir, kimsenin üzülmeye izin vermezdi. Her şeyi mantık ve inanç yolu ile hallederdi. Kadıncık ananın hamileliğinin başında, erkek olacağı Hacı Bektaş'ın içine doğar. Erkek olan çocuklarının adını Ali Timurtaş koyarlar. Köyde ismi ve namı uzaklara kadar yayılan Hacı Bektaş, gelen bütün misafirlerini güzelce ağırlıyor, derdi olanları dermansız göndermiyordu. Bu arada geçen zamanla Ali büyür ve dört yaşından sonra, okuma, yazma öğrenir. On iki yaşında da mürit toplantılarına girmeye başlar. Fakat bazen, babasının yoluna itiraz etmesi ve annesine karşı olan itaatsizlik, ani karşı gelmeleri yüzünden, babası onun olan şeyleri elinden alıp, mürit toplantılara girmesini yasaklar. Akli başına gelip babasının yolu olan Bektaşiliğe, on yedi yaşında girer. Hacı Bektaş doksan iki yaşına kadar yaşar. Kadıncık ana ile mutlu bir yaşamı olur. Öldükten sonra ise, halifelerinin sözlerinde uzun yıllar yaşamaya devam eder.

- **Bir Aile**

Roman kahramanı Işık ve kocası Behçet'in gençlik yıllarında tanışmaları, evlilik hayatları ve bu süreç boyunca yanlış evliliğin getirdiği olumsuzlukların aktarıldığı romandır. Işık iyi, kültürlü ve varlıklı bir aileye sahiptir. Annesi üniversitede profesördür. Işık annesinin izinden gitmeyi, okumayı kafasına koymuştur. Fakat Liseden sonra karşısına çıkan Behçet isimli delikanlıya âşık olur. Behçet'in ailesi varlıklı, oğullarının okuması için ellerinden geleni yapan insanlardır. Behçet'in babası Remzi Bey, Işık'ın ailesinin yakın dostudur. Işık'ın anne ve babası öldükten sonra, Behçet'in ailesi ve kızları Sevgi, Işık'a sahip çıkar. Sevgiyle dost olan Işık, çok sonraları Behçet'i tanır ve aile onayı ile evlenir. İlk zamanlar Işık Behçet'e âşık olduğunu sanır. Yakışıklı oluşu, herkes tarafından beğenilmesi, Işık'ın evlenme kararında etkili olur. Fakat kısa bir süre sonra Behçet'te olan değişiklikler,

Işık'ın evlilik hayatında kötü deneyimler olarak kalmaya başlar. Zamanla üç çocukları olur. Aziz, Seval ve Gül. Işık, en büyük çocuk ve erkek olan Aziz'e çok bağlıdır. Kızlarından ayrı bir yere sahip olan Aziz, babasının gözünde diğer çocuklarından farksızdır. Kimi zaman Ankara'da kimi zamanda Tanaşa'da kalan aile, Behçet'i ender zamanlarda görür. Behçet sürekli bahaneler üreterek Ankara'da sevgililerinin yanına gider. Zamanla yaptığı hatalı evliliğin farkına varan fakat çocukları için evliliğe katlanan Işık, kocasının isteklerini yerine getirmek için en büyük arzusu olan Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi'nde hocalık yapmaktan vazgeçer. Okulu bile uzun sürede bitiren Işık, annesinin izinden gidemez ve eve hapsedilir. Çocuk masalları yazarak ve kiraya verdiği evlerin parasıyla geçimini sağlayan, çocuklarına bakan Işık, kocasına katlamayacak duruma geldiğinde, Çocuklarından destek ve Behçet'in babasından yardım alarak boşanmaya karar verir. İki kızını evlendirir ve oğlunu Sarıkamış'a oradan da Erzurum'a öğretmenlik yapması için gönderir. Hayatı yolunda giden ve Behçet olmadan mutlu bir hayata sahip olan Işık, Emre Tunç adında, hikâye yazan bir adama âşık olur. Yaşadığı kötü deneyimden sonra evlilikten korkan ve âşkı içinde yaşayan Işık, çocuklarının da onayı ile Emre Tunç ile evlenmeye karar verir.

Bölüm 4

EMİNE İŞINSU'NUN ROMANLARINDAKİ KONU- İÇERİKLER

- **Küçük Dünya**

Emine İşinsu *Küçük Dünya* romanını 1966 yılında yayınladı. *Küçük Dünya* romanı Emine İşinsu'nun ilk romanı olması ve ödüllü olması açısından büyük bir önem taşır. Romanda genç bir kızın, ani gerçekleşen evliliği, farklı bir şehre yerleşmesinin verdiği kültür karmaşası ve uyum göstermedeki zorluğu, bu zorluğun içinde bocalarken gelen yasak bir aşk konu edilmektedir.

Emine İşinsu'nun *Küçük Dünya* romanında, mekân olarak seçtiği şehrin (Şanlı)Urfa oluşu ve Murat isimli roman şahsının ağzından Sarıkamış'ın tablo gibi gözler önüne serilmesi, yazarın çocukluğunu geçirdiği şehirlerin etkileridir. Bu bağlamda diyebiliriz ki, yazar *Küçük Dünya* romanında kendi hayat coğrafyasından yola çıkmıştır.

- **Azap Toprakları**

Emine İşinsu'nun *Azap Toprakları* romanını 1969 yılında yayınladı. Romanının konusunu, Balkanlarda yaşanan zorluklara yakından tanıklık etmiş babaannesi ve babasından dinleyerek oluşturur. Uzun yıllar Balkan Yarımadası'nın egemenliği Osmanlı'nın elindeyken, Balkan savaşları sonucunda, yeni kurulan devletlerin egemenliği altına girer. *Azap Toprakları* romanında Müslüman Türklerin

asimile edilme çalışmaları anlatılırken, çektikleri acılar, gördükleri işkenceler ve topraklarının özgürlüğü için verdikleri küçük mücadeleler gözler önüne serilir.⁵⁵

Müslüman ve milliyetçi bir aile tarafından yetiştirilip, büyütülen Emine Işinsu'da ayrı bir yer taşıyan dış Türkler meselesi, özellikle Batı Trakya Türklerinin çektikleri sıkıntılar, *Azap Toprakları* ile birlikte birkaç romanında daha ele alınmıştır.⁵⁶

- **Ak Topraklar**

Emine Işinsu'nun *Ak Toprakları* romanı 1971 yılında yayınlanır. Ak Topraklar olarak nitelendirilen Anadolu'nun Türklere açılması ve bu açılışa yaşanan maceraların konu edilmesi romanın bel kemiğini oluşturur. Büyük Selçuklu Devleti'nin hükümdarları olan Tuğrul ve Çağrı Beylerin hâkimiyet dönemlerinden, Alparslan Başbuğ'un Malazgirt Zaferi'ne kadar geçen süredeki olayları eksen alır. Romanda anlatılan zaman 1069-1071 yılları arasında geçen dönemdir. Yazar tarafından anlatımda yer yer kullanılan ileriye dönüş ve geriye dönüş teknikleri, tarihî olayların anlatımında etkili olmuştur. *Ak Topraklar* romanında mekân ise çevreyi yansıtmaktan daha önemli bir görev olan, toplumsal bir macerayı anlatmayı üstlenmiştir.⁵⁷

Milli Türk romanı temasında usta olan Emine Işinsu, eseri Dede Korkut üslûbuna yakın bir dil ile yazmıştır. Ayrıca *Ak Topraklar* romanı “tarihi roman” niteliğindedir.⁵⁸

⁵⁵ Dönmez, M. (2011), *Emine Işinsu'nun Azap Toprakları Romanına Arketipal Eleştirisi*, Uluslararası Sosyal ve Ekonomik Bilimler Dergisi, 1(2), s. 64.

⁵⁶ Koçal, A. (2010), *Emine Işinsu'nun “Azap Toprakları” ve “Çiçekler Büyür” Adlı Romanlarında Balkan Türklerinin Trajedisi*, Süleyman Demirel Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi, (22), s. 140.

⁵⁷ Alınçık, Ş. (2012), *Emine Işinsu Hayatı, Şahsiyeti, Edebî Faaliyetleri*, Fikir Sanat ve Edebiyatta Töre, s. 142-145.

⁵⁸ Alınçık, Ş. *a.g.d.*, s. 82.

- **Sancı**

Emine Işınsu'nun *Sancı* romanı 1975 yılında yayınlanır. Roman, “tezli” bir roman örneği olup; 1970'lerin öğrenci olaylarını eksen almaktadır. Romanda, olayları yakından izleyen yazar aynı zamanda bu olayların bir kısmını bizzat yaşamıştır.⁵⁹

Emine Işınsu *Sancı* romanında, ana karakter olan Dursun Önkuzu'nun ülkücülük uğruna yaşadığı zorlukları anlatarak, bir gencin ağzından, birçok gencin yaşadığı problemleri dile getirmeye çalışır. Emine Işınsu, bu romanını yazmak için, roman karakteri olan Dursun Önkuzu ile ilgili ön araştırma yapar. Bu araştırma için Zile köyüne gider ve Dursun'un akrabaları, arkadaşlarından bilgiler toparlayarak, romanını kurgular.

Emine Işınsu'nun *Sancı* romanı, direnen milliyetçi gençliğin öyküsünü anlatırken, çektikleri büyük sancuları, korkuları unutanlara hatırlatma çabasındadır.⁶⁰

- **Tutsak**

Emine Işınsu'nun *Tutsak* romanı 1975 yılında yayınlanır. Roman, Irak'ta bulunan ve Kerkük'te yaşayan, azınlık olarak kalmış, Müslüman Türklerin çektikleri sıkıntıları konu edinirken, dış Türkler meselesine temas edilen ikinci roman niteliğini taşır. *Tutsak* romanında, yalnız Türklerin çektikleri tutsaklık değil, bir kadının evliliğine tutsaklığı ve Türkiye'de ihtilalin yaklaşmasıyla halkın siyasi düzene karşı tutsaklığı birbirleriyle bağlantılı bir şekilde anlatılmıştır. Romanda milliyetçilik ülküsü gayesinde olan ayrıca Kerküklü soydaşlarımızı da sembolize eden güçlü

⁵⁹ Necatiğil, B. (1994), *Edebiyatımızda Eserler Sözlüğü*, İstanbul: Varlık Yayınları, s. 317.

⁶⁰ Alınçık, Ş. (2012), *Emine Işınsu Hayatı, Şahsiyeti, Edebî Faaliyetleri*, Fikir Sanat ve Edebiyatta Töre, s. 85.

karakter olarak Tarık belirgindir. Türk milliyetçiliği amacıyla olan kişilere katkı sağlayacak olan eser, anlatılmaya çalışılan dönemin bir çeşit “panoraması” gibidir.⁶¹

- **Çiçekler Büyür**

Emine Işınsu'nun *Çiçekler Büyür* romanı 1979 yılında yayınlanır. Işınsu *Çiçekler Büyür* romanında, Bulgaristan'da yaşayan, azınlık olarak kalmış Müslüman Türklerin, Bulgar hükümetinin izlediği politika ile asimile edilmeye çalışılırken çektikleri sıkıntılar, gördükleri zulümler anlatır. *Çiçekler Büyür* romanı, Emine Işınsu'nun dış Türkler meselesine karşı duyarlılığının göstergesi olan üçüncü roman niteliğini taşır. Işınsu'nun babasının Bulgar Türklerinden olması ve Bulgar Türklerinin yaşadıklarını anlatması, yazarın bilinçaltında derin etkiler bırakmıştır. *Çiçekler Büyür* romanının ana karakteri olan İlay'ın yaşadığı aşkla bağlantılı olarak anlatılan olaylar, yaşam savaşı veren Müslüman Türklerin hayatta kalma mücadelelerini ve milli kimliklerini kaybedip kaybetmeme savaşlarını gözler önüne sermiştir.

Emine Işınsu, bütün bunları yaparken hayalden çok gerçek olaylara dayanmış ve halkına ihanet etmiş olan Türkleri gerçek isimleriyle vermiştir. Galip Erdem, *Çiçekler Büyür* romanı için Nabi Avcı'nın yaptığı olumsuz eleştirisine karşı Emine Işınsu'yu korurken, Umay Günay eseri kusursuz bulmuştur.⁶²

- **Canbaz**

Emine Işınsu'nun *Canbaz* romanı 1982 yılında yayınlanır. 1970'li yıllarda, Türkiye'nin içinde bulunduğu çalkantılı ve karışık dönemi konu alan roman, bu yıllarda olan öğrenci hareketleri ile siyasal karışıklığı ele alır. Ayrıca, bir sendika romanı olarak nitelendirilen *Canbaz* işçi-sendikacı-patron arasındaki ilişkileri de okuyucuya sunar. Emine Işınsu'nun siyasal görüşünün öne çıktığı unsurlar oldukça

⁶¹ Alınacak, Ş. (2012), *Emine Işınsu Hayatı, Şahsiyeti, Edebî Faaliyetleri*, Fikir Sanat ve Edebiyatta Töre, s. 82.

⁶² Alınacak, Ş. *a.g.d.*, s. 86-91.

fazladır. Yazar romanda, Batı hayranlığını hicvederek eleştirir. Roman anlatımında, konuşmalara ve iç monologlara sık sık yer verilir.⁶³

1979 yılının ekim ayında, yağmurlu bir günde, Sevim Hanım'ın pansiyonunda iki kadının konuşmaları ile oluşturulmuş roman, birkaç saatlik bir zaman dilimini anlatır. Roman, Türkiye'nin büyük kapitalistlerinden olan Akif Koçsa'nın öldürülmesiyle başlar. "Geri Dönme" tekniğiyle anlatılan romanda ayrıca 1979 yılında, Türkiye'de bulunan anarşili dönemler ele alınır. Yazar Emine Işınsu'nun roman anlatımında kullandığı zaman "daraltılmış zaman" olup, konuşmalarının geçtiği mekân ise sabittir.⁶⁴

- **Kaf Dağının Ardında**

Emine Işınsu'nun *Kaf Dağının Ardında* romanı 1988 yılında yayınlanır. Başkahramanı kadın olan romanlarından biridir. Yine sağ-sol olaylarının yaşandığı dönemleri 1969-1970 yıllarını eksen alan romanda, roman kahramanı yazar Mevsim'in kaleminden yazılanların, çıkarılan eserlerin büyük bir baskı altında ve zorlukla meydana çıkarılması, bu dönemin güçlüğüne dile getirir. Ayrıca o dönemlerde bu olaylara kayıtsız kalmanın zorluğu ve taraf seçmenin bir yazarın hayatını nasıl etkilediği yine Mevsim karakteri ile anlatılır. 12 Eylül 1980 askeri darbe yıllarında sağ ve sola gelen baskılar gözler önüne serilir.

Emine Işınsu *Küçük Dünya* isimli romanını yayınlarken yaşadığı güç durumları *Kaf Dağının Ardında* romanında anlatmıştır.

- **Atlıkarınca**

Emine Işınsu'nun *Atlıkarınca* romanı 1990 yılında yayınlanır. *Atlıkarınca* romanı, Türkiye'de yarı aydınların içinde buldukları ve kısır döngü halinde

⁶³ Alınışık, Ş. (2012), *Emine Işınsu Hayatı, Şahsiyeti, Edebî Faaliyetleri*, Fikir Sanat ve Edebiyatta Töre, s. 95-99.

⁶⁴ Alınışık, Ş. *a.g.d.*, s. 101-105.

tekrarlanan boşa harcadıkları çabalarını, sonuçsuz kalan konuşmalarını, bunlar yaşanırken de diğer taraftan “hakikat” ve “doğru”ya ulaşmak için çaba gösteren insanları anlatır. *Atlı Karınca* romanı ilk olarak televizyon dizisi olarak çekilen orijinal bir senaryo olup, aydınlarla dalga geçmesi gibi bir eleştiri alması yüzünden, roman halinde yayınlanmıştır.⁶⁵

- **Cumhuriyet Türküsü**

Emine Işınsu'nun *Cumhuriyet Türküsü* romanı 1993 yılında yayınlanır. Romanın konusu Milli Mücadeledir. Olayın olduğu zaman 1922, eserin yazıldığı zaman ise 1993'lü yıllardır. Roman, tarihî bilincin oluşturulması gibi önemli bir özellik taşır. Ayrıca Milli Mücadele yıllarının anlatıldığı roman, 26 Ağustos 1922 yılına kadar olan olayları, yapılan hazırlıkları ve alınan kararları tarihleriyle birlikte sunar. Romanda İstanbul ve Ankara şehirlerinde, Millî Mücadeleye gönül veren ve inanan az sayıda insan, vatanın parçalanmaması, bütünlüğü için savaş verirken, bu mekânlar vakanın geçtiği yerler olarak ta anlatılır. Mustafa Kemal Atatürk'ün yönetimiyle ordunun güç şartlarla hazırlanması ve taarruzun başlamasıyla son bulan romanda, Kuruluş Savaşı milli duygular içinde işlenir.⁶⁶

- **Nisan Yağmuru**

Emine Işınsu'nun *Nisan Yağmuru* romanı 1997 yılında yayınlanır. Bu romanda Emine Işınsu, bir kadının mutsuz hayatını, doğru yaşama kuralları ve Allah sevgisi ile huzur bulmasını ve mutlu bir hayata adım atmasını anlatılır. *Nisan Yağmuru* romanında tasavvuftan da yararlanan yazar, sonrasında gelecek olan tasavvuf konulu eserlerine zemin hazırlar mahiyettedir. Roman kahramanı Meryem,

⁶⁵ Kökdemir, A. (2015), *Emine Işınsu Hayatı - Şahsiyeti - Sanatı - Fikirleri - Eserleri*. (<http://www.biyografi.net/kisiyrinti.asp?kisiid=219>), (02.04.2016).

⁶⁶ Alınışık, Ş. (2012), *Emine Işınsu Hayatı, Şahsiyeti, Edebî Faaliyetleri*, Fikir Sanat ve Edebiyatta Töre, s. 149-150.

kocasının yaslı gölgesinden kurtulup, nefsiyle savaş vererek problemleri aşmayı öğrenir ve tasavvuf dünyasının güzelliğine adım atar.

- **Havva**

Emine Işınsu'nun *Havva* romanı 1999 yılında yayınlanır. Yazarın *Nisan Yağmuru* romanından sonra çıkan *Havva* romanında da, tasavvufa olan eğilimi, “Dost” grubunun öğretilerine dayanarak kanıtlanır niteliktedir. Yine başkahramanı kadın olan romanda, mutsuzluk ve güvensizlik kavramları hakîmdir. Havva'nın “Dost” grubuna katılımı sonucu, tasavvuf yoluyla hayatının düzene girmesi ve aydınlanması konu edilir.

- **Bir Ben Vardır Bende Benden İçeri**

Bir Ben Vardır Bende Benden İçeri romanı, Emine Işınsu'nun tasavvuf konulu olan, biyografik romanlarından biridir.⁶⁷ Romanda, Yunus Emre'nin Allah yoluna girip, nefsi ile mücadelesi sonucunda ulaştığı zafer aşama aşama anlatılır. Ayrıca Emine Işınsu, *Bir Ben Vardır Bende Benden İçeri* mısrası ile manevîciliğin maddeciliğin üzerinde olduğunu anlatır.⁶⁸

Kültürel mirasımızı genç nesillere taşımak isteyen Işınsu, Yunus'un aşk algısını, kadın ile ilgili yer yer verdiği açıklamalarla okuyucuya sunmuş ve kadın yazar olmanın ipuçlarını vermiştir.⁶⁹

⁶⁷ Topçu, Ü.B. (2013), *Yunus Örneğinde Kahramanı Ete Kemiğe Büründürmek*, International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic, 8(1), s. 2618.

⁶⁸ “Bir Ben Vardır Bende Benden İçeri mısrası ile insanın özünü hülâsa ediyor. İnsan sadece vücuttan, maddeden ibaret değildir. İnsanın içinde ulvî bir ruh vardır. Ve bu ruh Allah'ın ışığıdır. İnsan onu unuttu mu hayvan seviyesine düşer ve dünyayı, hakikati göremez. İnsan kendi içinde ulvî ve ebedî bir cevher taşıdığını bilmelidir. İşte bu yüksek doktrin, büyük veliler ve şairler tarafından, Türkiye’de şüphe edilmez bir hakikat olarak, asırlarca tekrarlanıyor. Velilerin rolü, dünya işine, maddeye dalan insanları uyandırmak, kendi içlerine döndürerek ebedî ışığı göstermek oluyor.” Kaplan, M. (2012), *Nesillerin Ruhu*, İstanbul: Dergâh Yayınları, s. 201.

⁶⁹ Topçu, Ü.B. (2013), *Yunus Örneğinde Kahramanı Ete Kemiğe Büründürmek*, International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic, 8(1), s. 2630.

- **Bukağı**

Emine Işınsu'nun *Bukağı* romanı tasavvuf konulu romanlarından olup, 2005 yılında yayınlanır. Roman, Niyâzî Mısrî'nin hayatını ve öğretilerini, geri planda Osmanlı tarihi ile birlikte verir. Bu yüzden de, tarihî-biyografik bir roman niteliğindedir. Yazar, o dönemde olan “toplumsal-tarihsel gerçekliği” Niyâzî Mısrî'nin ağzından anlatır. Romanda, Niyâzî Mısrî'nin hayatı ile Osmanlı tarihi arasında kurulan bağ, tarihî mekânlarında yer almasını sağlar.

Roman, Niyâzî Mısrî'nin türbesini ziyaret etmeye giden iki kişinin konuşmalarıyla başlar. Tarihî şahsiyetlerinde yer aldığı roman da, kadın kahramanlara ayrıntılı olarak yer verilmez. Ayrıca, mekân Niyâzî Mısrî'nin hayatını şekillendiren üç ayrı aşama şeklinde verilir.⁷⁰

- **Hacı Bayram**

Emine Işınsu'nun *Hacı Bayram* romanı 2005 yılında yayınlanır. Romanda Hacı Bayram Veli'nin düşünceleri ve yaşamı anlatılır. Biyografik-tarihi bir roman niteliğindedir. Emine Işınsu *Hacı Bayram* romanını, Anadolu'yu kuran Türk devletleri ve medeniyetlerinin bunu yalnız yapmadıkları ve velilerinde bu kuruluşta büyük yardımlarının olduğu görüşüyle yazmıştır. Yazar, Hacı Bayram Veli'nin hayatını, kültürel değerlerimizden yoksun yetişmekte olan gençliğin tasavvufu anlamaları ve öğrenmeleri için sade bir üslûpla ele almıştır. Roman kahramanları ve tarihi kahramanlar mekân ile bütünleştirilerek anlatılır. Ayrıca romanda mekân, insan-mekân ilişkisi gözler önüne serilerek, tarihi mekân özelliğini de koruyarak, kahramanların değişimine eşlik eder.⁷¹

⁷⁰ Alınçık, Ş. (2012), *Emine Işınsu Hayatı, Şahsiyeti, Edebî Faaliyetleri*, Fikir Sanat ve Edebiyatta Töre, s. 147-149

⁷¹ Alınçık, Ş. *a.g.d.*, s.145-146.

Emine Işınsu, *Hacı Bayram* romanında, özellikle İslam'ın en önemli merkezleri olan Şam, Mekke, Medine şehirlerini, kutsal toprakları ele almıştır.⁷²

- **Hacı Bektaş**

Emine Işınsu'nun *Hacı Bektaş* romanı 2008 yılında yayınlanır. *Hacı Bektaş* romanı, Emine Işınsu'nun tasavvuf konulu olan, tarihî-biyografik bir romanıdır. XIII. yüzyılda Anadolu'ya gelen Hacı Bektaş Veli, romanın temelini oluşturmasını sağlayan şahıstır. Romanda, yaşayan bir karakter olarak gözler önüne serilir. Hacı Bektaş Veli'nin görüşlerine bağlı olarak XIII. yüzyılda ortaya çıkan Bektaşilik anlayışının, roman kahramanı öncülüğünde, İslamiyet'in önemsenmediği veya hiç olmadığı bölgelere yayılması konu edilir.⁷³

Emine Işınsu, genel olarak yazı hayatının son dönemlerinde tasavvuf ehlini konu alan romanlara yönelmiştir. Aynı zamanda yazar, kabul edilmiş tarihi verilerle Hacı Bektaş Veli'yi "ete kemiğe büründürmüştür."⁷⁴

- **Bir Aile**

Emine Işınsu'nun *Bir Aile* romanı 2013 yılında yayınlanır. Romanda gençliğin verdiği hevesle yapılan yanlış bir evliliğin sonrasında da gelen pişmanlığın anlatılması, Emine Işınsu'nun *Küçük Dünya* romanıyla benzerlik gösterir.

Bir Aile romanında, Emine Işınsu'nun hayatı ile ilgili bazı olayların ele alındığını görürüz. Oğlunun adının Aziz olması, sürekli Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi üzerinde durulması, yazarlık hayatı bu düşüncenin kanıtlayıcısı olarak karşımıza çıkar.

⁷² "İslam her şeyden önce Ortadoğu'nun ve bir dizi eski kültürün, ekonomi ve bilimin mirasçısıdır. İslam'ın kalbi Mekke'den Kahire'ye, Şam'a ve Bağdat'a uzanan dar açık alandır. Sık söylenen bir söz vardır: İslam çöl demektir." Braudel, F. (2015), *Akdeniz Tarih, Mekân, İnsanlar ve Miras*, İstanbul: Metis Yayınları, s. 100.

⁷³ Odacı, S. (2010), *Emine Işınsu'nun Hacı Bektaş Veli Romanında Bektaşilik Algısı*, Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi, (55), s. 162.

⁷⁴ Serdar Odacı, a.g.m., s. 170.

Bölüm 5

EMİNE İŞINSU’NUN ROMANLARINDA

MEKÂN-İNSAN İLİŞKİSİ

5.1 Açık-Geniş-Dış Mekânlar

5.1.1 Göl-Nehir-Irmak-Denizler

Küçük Dünya romanında, Nur’un Urfa’daki insanların yaşamlarını anlamaya yönelik davranışları, bir süre sonra Ferit’in yakın arkadaşı olan Murat’ı görüp âşık olmasıyla değişikliğe uğrar. Bu aşkı hiç bilmediği bir şehrin bölgelerini gezerek yaşamaya çalışır. Muratla gezdiği her yer, ona duyduğu aşkla daha da güzelleşir. Urfa Nur’un gözünde tılsımlı bir yer haline gelir. Nur Urfa’da bulunan Aynizeliha bahçesinin mekân anlatımını, duygularıyla birlikte şu şekilde dile getirir.

“–Hakikaten ateşle çevrilmiş bir cennet! Burası, tezatlar memleketi zaten. Bozkırın ortasında bir göl ve bir avuç orman. Hem de dünyanın en güzel, en küçük ormanlarından biri.” (K. D, s. 81)

Hacı Bektaş romanında, Karadeniz açık mekân ve örneklendirme özelliğiyle karşımıza çıkar:

“Hayır Karadeniz dalgalıdır, fırtına çıkar sık sık, biliriz tedbirliyizdir.” (H. B. V, s. 133)

Bir Ben Vardır Bende Benden İçeri romanının kahramanı Yunus Emre’nin en büyük isteği ve özlemi, birçok yeri gezip görmek, özellikle de denizi görmektir. Bu isteğine Tapduk Emre sayesinde kavuşur. Yunus Emre denizi, gördüğü zaman, sessizliği, büyüklüğü ve göz alıcılığı karşısında, sınırlarının olduğu fakat Allah

sevgisinin sınırları olmadığı düşüncesini, mekân ile bütünleşerek dışa vurur. Manevî aşkın her şeyden üstün olduğunu, en büyük arzusunu gerçekleştirmenin bile, bu sevgiyi bir nebze bile azaltmadığını görürüz. Bu bağlamda, Allah sevgisi, mekân ile anlatılarak, ulaşılmaz bir üstünlüğe çıkar.

“Deniz. Onu bir eskiçağ adamının gözüyle canlandırmaya, görmeye çalışmalıyız: Bir sınır, ufka kadar uzanan bir engel, insanın her anını tutsak eden, gözünün önünden gitmeyen, olağanüstü, gizemli bir sonsuzluk.”⁷⁵

Emine Işınsu'nun romanlarında deniz karşımıza belirgin bir şekilde *Bir Ben Vardır Bende Benden İçeri* romanında çıkar. Işınsu denizi sevmediği için romanlarında bu mekâna az yer verir ve doğayı işlemeyi tercih eder.

Çiçekler Büyür romanında, bir gün İlay ve Mehmet Ali'nin ırmak kıyısına inmesiyle, aralarında geçen konuşmalarda belirgin olarak görüş ayrılıklarının olduğunu anlarız. Bulgar yanlısı olan Mehmet Ali'nin bu mekânda, İlay'ın düşüncelerini değiştirmeye yönelik çabasını görürüz. Geniş bir mekân olan Irmak kıyısı geçici olarak, yasak olan konuları konuşabilecekleri, ayrıca sevgilerini paylaşabilecekleri özel bir mekân halini alır.

Tutsak romanında Ceren'in evinin balkonunda bir gün çay içerlerken, Boğaz'ın suları çok güzel gözükmektedir. Ceren ve Atakan'ın konuşmalarında, Ceren'in İstanbul'dan daha güzel bir şehir olmadığı görüşünde olduğunu öğreniriz. Aynı şekilde Orhan'ın sözlerinde de, İstanbul Boğaz'ının belirlediğini görürüz. Orhan'a göre Boğaz, Türklere bahşedilen bir armağandır. Bu bağlamda, roman şahıslarının İstanbul şehrine bakış açılarını da görmüş oluyoruz.

Tutsak romanında, Dicle Nehri, Irak'ta Kerkük Türkleri ile Anadolu Türkleri arasındaki bağı temsil eder. Dicle'nin suyunun deli deli aktığı, ya da durgun aktığı

⁷⁵ Braudel, F. (2015), *Akdeniz Tarih, Mekân, İnsanlar ve Miras*, İstanbul: Metis Yayınları, s. 34.

zaman ki güzelliği anlatılır. Dicle'nin suyu Kerkük'teki tutsak Türklere, Anadolu'nun hür dalgalanan bayrağını anımsatmaktadır. Anadolu'nun yardım etmesi gecikirse, Kerkük'te gelişen siyasi olaylar yüzünden, Türkler yavaş yavaş ortadan kaldırılacaktır. Özgürlüğe hasret kalan Kerkük Türkleri, Anadolu'ya umut bağlamıştır.

“-Dicle'yi çok severiz bilir misin Ceren? Anavatanda doğmuş, bize yârdan haber ulaştıran bir duru sudur o.” (C, s. 130)

Ak Topraklar romanında, Bayındır'ın arkadaşı olan Yamtar içinden gelen öfkeyi anlatırken, mekân ile bu hissin birleşip bir bütün haline geldiğini gözlemleriz. *Ak Topraklar* romanında, genellikle öfke, nefret ve mutluluk duygularının, mekânla örtüşürülerek verildiği gözler önündedir. Bu mekânda, genellikle doğa ile ilgili olan bir yerdir.

“Yamtar'ın aklına o gece, meyhaneden kaçıp, kara deniz gibi yılanıp gelen öfkesini soğutabilmek için, denize doğru koştuğu, kayaları (v)urup dövendalgalara göğüs açtığı geldi... Kara kızgın dalgaların, bağır ateşinin alevlerine çarptığı geldi...” (A. T. R, s. 75)

Ak Topraklar romanında, Bizans imparatoru Diyojen, Alparslan'ın korkusundan aklındaki karışık düşüncelerle mücadele verirken, Marmara'nın dalgalarının hırçınlığını, kendi karmaşık düşüncelerinin yansıması gibi gösterir. Yine mekân tasviriyle birlikte insanî duyguların anlatıldığını görmekteyiz.

“Çok uzakta Marmara'nın çırpınaduran dalgalarındaydı gözü.” (A. T. R, s. 84)

Hacı Bayram romanında, Aça deresi, Numan'ın annesi tarafından çamaşır yıkama amaçlı kullanılmaktadır.

5.1.2 Dağlar-Ormanlar

Küçük Dünya romanında, Nemrut Dağı, bir şeyhin esrarengiz olaylarının sahne olduğu, geniş ve açık mekânlara örnektir. Nemrut Dağı'nda olan şeyhin ve diğer insanların müzik eşliğinde yaptıkları ayin, Nur'u derinden etkiler. Allah'a olan bağlılıkları ve bu duaların verdiği rahatlamaı kendi içinde hisseder. Nemrut Dağı, Nur'un içini rahatlatan bir yer olarak belirir. Ayrıca, Nemrut'un ateşini gülistana çeviren İbrahim peygamberin aşkının da üzerinde durulur. Nemrut'un kızı ve İbrahim peygamber birbirlerine âşık olur. Bunu duyan Nemrut, kalenin üzerine iki sütun yapar ve ortasını ateşe verip, İbrahim'i içine attırır. İbrahim Peygamberin Allah'a yakarışı ile ateş söner ve orda dünyanın en güzel göllerinden biri oluşur. Gölün içinde kül rengi balıklar vardır. Bölge insanlarında, balıkların kutsal oluşu inancı vardır.

Havva romanında Berrin Hanım, Havva ve Ayşe'nin, Bolu Dağı'ndaki gezileri sırasında, Ayşe ve Havva'nın aralarındaki problem çözülür. Bu problemin çözüm süreci boyunca, Bolu Dağı'nın özelliklerinden de söz edilir. Bolu Dağı'nın güzelliği sayesinde huzurlu bir ortamda olmanın verdiği mutluluk ile duyguları da değişikliğe uğrar. Bolu Dağı'nın, insana verdiği iç huzuru, temizliği, mekânla birbirini tamamlayıcı bir bütün olarak göstererek, şehir ile dağın arasındaki farkı belirterek, doğanın önemini aktarmıştır.

“Ben unutmuşum Bolu Dağı'nın bu kadar bol renkli ve güzel olduğunu; yeşilin her tonu ve o çiçekler, o çiçekler.. sarı tarlalar.. sarı, sarı..ne kadar seviyorum güneşin rengini. Sonra eflatun tarlalar..papatya tarlaları, gelincikler ve adını bilmediğim bir sürü renk, pek çok renkli minik çiçek, bir ağızdan türkü söylemeye başlamazlar mı...”(H, s. 143)

Çiçekler Büyür romanında, teşkilat üyelerinin toplandığı yer olarak, ormanda küçük bir tepenin yamacı gösterilir. Bu kayanın üzerinde İlay, yolu

gözlemlemektedir. Kendi içlerinde sırlarını konuştukları yer olarak beliren bu açık mekân, kişiler arasındaki güveni konuşarak sağladıkları yer olarak da gösterilir.

Ak Topraklar romanında, Selcen'in oğlu Kazan'ın seferde ölmesi haberi üzerine, Selcen'in içindeki duygu, mekân tasviriyle birlikte verilir. Üzüntünün ne derece büyük olduğunu, yapılan mekân tasviriyle anlamak mümkündür.

“Öyle yalnız ki dağlar yıkıldı gümbür gümbür, yedi ovanın deli akan suyu kavuştu birbirine, çağıldadı. Taşlar, kayalar ağda durdu.” (A. T. R, s. 32)

Bukağı romanında, Uludağ'ın, karanlık ulu ormanlarla kaplı olduğu ve gelincik, sarıçiçek, papatya gibi çiçeklerle dolu tarlaların bulunduğu değinilir. Bu dağın yamacından şehrin görünümü, Bursa'nın kırmızı damlı evleri, beyaz minareli camileri, bol yeşilliğin içinde selvi ve ceviz ağaçlarıyla, Nilüfer Çayı'nın güzelliğiyle adeta bir tablo gibi tasvir edilir.

5.1.3 Ülkeler-Şehirler

Azap Toprakları romanında, Bekir'in arkadaşı olan Hristo bir Türk hayranı olarak, İzmir'e sevdalıdır. Hayallerinde İzmir'i yaşatan Hristo, oranın yaşanılacak yer olduğunu, duygularını da hissettirerek Bekir'e anlatır.

“Vire dostumsun be, dostumsun be Bekir... İzmir'e götüreceğim seni, bilmezsin sen İzmir'i, billûr bardakta su gibidir İzmir, gelin kızlar gibidir, bilmezsin. Koluna gireceğim Kordon Boyu'nda, bir aşağı bir yukarı gezeceğiz, bak o zaman, o zaman anlayacaksın yaşadığımı, anlayacaksın insan olduğunu, dostumsun be Bekir...” (A.T, s. 237)

Çiçekler Büyür romanı, Bulgaristan'ın çeşitli bölgelerinde bulunan ve azınlık olarak kalmış Türklerin asimile edilme çalışmalarını konu edinen bir romandır. Razgrat, Şumnu, Kırcaali, Yenipazar, Pazarcık, Sofya köyleri adı geçen diğer mekânlar olarak belirir. Rusya'nın yardımıyla özgürlüğünü eline alan Bulgarlar, Rusya'nın politikasını izleyerek, kendi topraklarında Türk halkını köle haline getirir.

Kendi topraklarında yabancı durumuna düşen Türkler, sıkıntılı günler geçirmekte ve kimlik karışıklığı yaşamaktadırlar.

“Çiçekler Büyür’de anlatılan olay ise Yenipazar, Pazarcık, Razgrat dolaylarında cereyan eden bir komünist-Bulgarlaştırma hareketidir.”⁷⁶

Hacı Bektaş romanında, Rumeli’de İslâm yayılmamıştır. Rumeli’ye de, Hacı Bektaş-ı Veli gibi Sultan Muhammed Buharî yani “Sarı Saltuk” gönderilir. Aynı zamanda Horasan, Merv ve Nişabur gibi şehirleri, Moğolların saldırısı yüzünden yakılıp yıkıldığı ve bu yüzden de Anadolu’ya yerleştiği bilgisine temas edilir.

Küçük Dünya romanında Nur, Urfa’yı tezatlar memleketi diye isimlendirirken, aslında Urfa’da bulunan birçok insanın yaşayışlarındaki zıtlıkları da dile getirmeye çalışır. Bunlar, ulaşım için kullanılan araba ve eşekler arasındaki zıtlık, kadınların giyimleri için gösterilen açık ve kapalılık arasındaki zıtlıktır. Buradaki insanlar bir taraftan fakirlik içinde yaşarlarken, diğer taraftan zenginlik içinde yaşıyorlar. Romanda bu zıt yaşamlar, ayrıntılı bir şekilde anlatılır ve mekân anlatımlarıyla desteklenip, gözler önüne serilir.

“-Ah o evler, o evler yok mu. Geçen gün, bir tanesine gittik. Canan’la, düşün Murat, yerden aşağı on yedi ayak merdivenle iniliyor, toprağın altında koskocaman bir oda, rutubet rutubet, sorma. Eşya yerine de bir büyük yatak ve bir testi. Bir aile ve keçileri, kış yaz orada oturuyorlarmış.” (K. D, s. 81)

“-Evet, Canan da öyle söylüyor. Ama Murat, diyorsun ya, yüz metre ötesinde saray gibi ev, altının, mücevherin haddi hesabı yok. Öyle sanıyorum ki, başka şehirlerde bunca iki zıt durum, bunca sarmaş dolaş yaşamaz.” (K. D, s. 82)

Küçük Dünya romanı şahıslarından olan Murat, Sarıkamış’ta doğar ve çocukluğunu orda geçirir. Annesi ile yaşadığı olumsuzlukları Nur’a anlatırken, Sarıkamış’tan zorla ayrıldığını, orayı çok sevdiğini söyler. Sarıkamış, Murat’ın

⁷⁶ Koçal, A. (2010), *Emine Işın’sunun “Azap Toprakları” ve “Çiçekler Büyür” Adlı Romanlarında Balkan Türklerinin Trajedisi*, Süleyman Demirel Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi, (22), s. 140.

belleğinde, çocukluğunun güzel günleri olarak yerini alır. Mutluluğunu mekâna bağladığı açıkça görülür. Sonrasında annesi ile yaşadığı problemler ve Sarıkamış'a duyduğu özlem, Murat'ın ailesine karşı kinlenmesine ve evini terk etmesine sebep olmuştur. Sarıkamış, roman şahıslarından olan Murat'ın zihninde bir tablo gibi okuyucuya aktarılmaktadır. Sarıkamış'ın özelliklerini Nur'a aktarırken, Murat'ın hislerinin mekânla bütünleştiğini görürüz.

“Sarıkamış kış memleketidir Nur. Ama oranın bu uzun, şiddetli, devamlı kışı asık suratlı, korkunç görünümlü değildir. Güneş hemen her gün, bu sonsuz beyazlığı pırıl pırıl parlatır, gözünün önüne geliyor mu Nur? Alabildiğine ışıklı bir beyazlık, çam ağaçları ve tek katlı minnacık evler. Sonra kızaklar! Allah'ım, kızağın üstünde duyduğum zevki hiçbir şeyde duymadım. Kızağı çeken atların boynuna, çingirak takarlar, bu çingirak sesleri, çocukluğumun o mutlu senelerinin türküsüdür.” (K. D, s. 84)

Bu cümlelerden hareketle diyebiliriz ki, Emine Işınsoy, çocukluğunun belirli bir bölümünü Urfa ve Sarıkamış'ta geçirmiş, bu yüzden de Urfa ve Sarıkamış ile ilgili mekân tasvirlerini en ince ayrıntısına kadar, bir tablo gibi gözler önüne sermiştir.

Sancı romanında, Ankara'da yaşanan sancılı olaylar ve gençliğe etkileri, Dursun'un zihninde Ankara'ya olan kininin belirginleşmesine sebep olur. Bu kanlı olaylar, Dursun'un Ankara'ya karşı sevgi besleyememesinin ve nefret duymasının en önemli nedeni olarak gözler önüne serilir.

“Baharın gelirmiş, gelmez olsun Ankara! Ağaçların yaprağa durmuş, durmaz olsun Ankara!..” (S, s. 26)

Canbaz romanının şahıslarından olan Sevgi Selen Atasoy, İstanbul'da annesi ile yaşar. Üniversite öğrenimi görmek için Ankara'ya gider. Roman olaylarının Sevgi Selen'in annesini ilgilendiren kısımları İstanbul, Sevgi Selen'i ilgilendiren kısımları ise Ankara'da geçmektedir. Yani diyebiliriz ki, iki farklı şehirde anlatılan iki farklı olay örgüsü, roman kahramanları ile birbirine bağlanır.

Canbaz romanı şahıslarından Sevgi Selen, üç yıl boyunca Gazi Eğitim Enstitüsü'nde okurken, olayların çıkmadığı okul diye bilinen enstitüde, birçok olaya şahit olur. Okulun kapatılıp, süresiz tatile çıkması gibi büyük bir olay da yaşar. Gazi Eğitim ve birçok üniversitenin, kötü ve karışık olaylara sahne olduğu, öğrencilerin üniversiteler sayesinde kavgalarını büyüttükleri Ankara şehri, karışıklığın merkezi olarak gösterilir. Sevgi Selen'in bu karışık zamanlarda İstanbul'a, annesinin yanına gitme gibi bir düşüncesi olsa da, annesine duyduğu öfke yüzünden vazgeçer. Sevgi Selen annesinin onu en zorlu zamanlarında yalnız bırakıp sendika işleri ile ilgilendiğini düşüncelerinde belirginleştirerek suçlamalarını içinde yaşarken, aynı şekilde annesi de kızının hayatta özgür olarak kendi ayaklarının üzerinde durabilmesi düşüncesini gözler önüne serer. Annesi, kızının özgür yaşama adım atabilmesi için de, Ankara şehrini bir basamak olarak kullanır.

Bu bilgilerden hareketle, Emine Işınsoy'un *Sancı* ve *Canbaz* isimli romanlarında, öğrenci olaylarının merkezi şehri olarak Ankara gözler önüne serilir. Ankara'nın başkent olması ve o dönemlerde yazarın olaylara yakından tanıklığı, bu şehrin romanın ekseninde yer almasını sağlamıştır. Emine Işınsoy bu romanlarıyla, Türkiye'de bulunan gençliğin bunalımını gözler önüne sermiştir.

Bir Ben Vardır Bende Benden İçeri romanında, birçok yeri gezip görme hayali, aşkı ile içi yanan Yunus, Konya'ya gider. Konya'da medreseleri, dergâhları gezer. Zembilli Sıtkı Hoca ile tanışır. Ondaki iki yıl boyunca eğitim alır. Kendini geliştirirken, Yunus Emre aynı zamanda, hocanın oğlunun yanında marangozluk yapar ve geçimini sağlar. Bu dönemlerin özellikleri arasında, insanların çalışkanlığı ve zanaatkâr olmaları belirgindir. Romanda Konya, Mevlânâ'nın yaşadığı yer olarak ve ilmin ilerlediği yer olarak da vurgulanır. Ayrıca Konya, içinde farklı dinlere

mensup insanları barındıran, türlü insanların bulunduğu bir mekândır. Söğüt ve çınar ağaçlarıyla dolu oluşu ile betimlenir.

“Konya yine öyle çinice konuşmakta, maviden ve yeşilden... yine çeşitli dillerin, çeşitli insanların koruyucusu, sokaklarında imamlarla papazlar peş peşe geçmekte... İraniiler, Yahudiler, Ermeniler, Rumlar ve Moğollar var. Şuradan buradan gelen tüccarlar, kervanların sürüklediği Araplar, Türkmenler... Şu muhakkak, son birkaç yıldır daha çok renklenmiş şehir.” (B. B. V. B. B. İ, s. 265)

Bir Ben Vardır Bende Benden İçeri romanı boyunca Yunus Emre farklı sebeplerden dolayı Konya'ya gitmek durumunda kalır. İlk gidişi kendini geliştirmek için olsa da, ikinci gidişi dergâhtaki arkadaşı Yağmur Ali'yi uğurlamak, üçüncü gidişi ise hasta annesini doktora baktırmak için olur. Konya, başta iyi bir olaya tanıklık eden mekân olurken, diğerlerinde kahramanın hüznü yaşadığı mekân hâline gelir.

Bir Ben Vardır Bende Benden İçeri romanında, içinde birçok yeri gezip görme hayali ile yaşayan Yunus Emre, Tapduk Emre tarafından Şam'a yollanır. Kervanlara katılır, çeşitli yerleri gezer, gittiği yerlerde dervişlik görevini yaparken kimliğini de gizler. Moğollar yüzünden halkın kıtlık çektiğini, birçok yerde iklim şartlarının müsait olmadığını, eskiden üretilenlerin bile şimdi üretilmediğini öğrenir. Bu bağlamda, Şam'da da olanakların kısıtlı olduğunu, Moğollar yüzünden büyük bir kıtlık yaşandığını öğreniriz. Fakat buna rağmen Şam, camiler, havralar, medreseler ve kiliseler şehridir. Birçok dini içinde barındıran esrarengiz bir şehirdir. Şam'da, Emeviye Camisi ve Berâniye Medresesi'nden isim olarak söz edilir.

Havva romanının kahramanı olan Havva, annesi öldükten sonra, çocukluğunda kendisini bir kez olsun önemsemeyen babasını ve evini terk eder. Üniversite okumak için Ankara'ya gider ve Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi'ne girer. Ankara'da parası az olduğu için, arkadaşlarının gittiği kafeteryalara, diskolara gitmez ve üniversite öğrenimini tamamlar, öğretmen olur. Ankara'da geçirdiği sıkıntılı,

zorlu hayat sayesinde kendi ayakları üzerinde durmayı öğrenir. Ankara şehri Havva'nın hayatında bir basamak halini alır. Sonra İstanbul'a yerleşir ve Özel Sevgi Koleji'nde mesleğini devam ettirir.

Tutsak romanında Ceren, kocasının çocuklarıyla ilgilenmesini isterken ve bu konuda buhran yaşarken, Tarık'ın gelmesiyle birden hayatı değişen, güzelleşen Ceren, bir gün Tarık'a İstanbul'u gezdirir. Beraberce gezdikleri Topkapı, Sultanahmet, Yıldız Parkı, Çamlıca, Boğaz gibi mekânlar sayesinde, Ceren kendini huzurlu ve ilgiyle dolu hissederken, Tarık'ta Türkiye'de olduğu ve İstanbul'un mekânlarını öğrendiği için mutludur.

Tutsak romanında, Irak'ta bulunan Kerkük'ten bahsedilir. Eski bir Türk yurdu olan Kerkük'te azınlık olarak yaşayan Türkler vardır. Orhan'ın ailesi orada yaşamaktadır. Orhan Kerkük'ü istememiş, İstanbul'da bir hayat kurmuştur. Kerkük'teki Türkler, tehlikeli düşmanlar arasında yaşıyorlar. Kerkük'te bulunan Türkler, birçok imkândan mahrum bırakılırken, tutsaklık yaşarken, Anadolu'da yaşayan Türkler bütün haklara sahip, özgür insanlardır. Romanda, iki farklı mekânda bulunan Türklerin yaşamları arasındaki zıtlık gözler önüne serilir.

Tutsak romanında, Anadolu'nun en eski Türk yurdu olan Kerkük, Musul'dan Bağdat'a uzanan şerit üzerinde yer alır. Kerkük gibi Türklerin yaşadığı, Telafer, Yunus Peygamber, Erbil, Kuştepe, Altın köprü gibi mekânlardan isim olarak söz edilir. Bu mekânlar, Irak Türklerinin temsil ettiği yerler olarak karşımıza çıkar.

Nisan Yağmuru romanında, sedef işleme ustaları Anadolu'nun her yerini gezerek, sedefkârlığı yaymaktadır. Usta Ankara'da görevini tamamladıktan sonra, Bursa'ya gider. Ani gidişinin üzerine büyük bir üzüntü yaşayan çalışanlar ve Meryem, hocanın geride bıraktığı, sedefkârlığa çok insan kazandırma önerisini devam ettirip, Ankara'daki temsilcileri olma yolunda hayatlarına devam ederler.

Ak Topraklar romanında olayların anlatıldığı mekânlar, Rey, Malazgirt ve İstanbul çevresidir. Sadece isim olarak geçen, tasvir edilmeyen mekânlar, Sivas, Erzurum, Nişabur, Horasan, Ahlât, Urfa, Herat, Konya, Merv ile Van'dır. Romanda bu mekânların sadece isim olarak verilmesi, sadece olayların meydana geldiği yer olarak gösterilmesi, mekânın toplumsal ve tarihsel bir macerayı anlatmak için kullanıldığının göstergesidir.⁷⁷

Ak Topraklar romanında, Alparslan Yabgu'nun seferleri sırasında şehirlere getirdiği yenilikler anlatılır. Müslüman Araplar arasındaki İslam dinini tekrardan diriltir, çölde yaşayan Türkmen halkı, şehirler alındıkça, kentlere yerleşmeye başlar ve birçok taştan yapılmış binalar, medreseler ve çiniler Alparslan Yabgu tarafından korunur. Atalarının olan şehirleri yani Ak Toprakları, Rum'un elinden geri almanın, bu dönemde büyük bir önem taşıdığını görürüz. Aynı zamanda iç mekânların da sadece isim olarak verildiğini ve ayrıntısız bir şekilde anlatıldığını görürüz.

“Dış mekânların yanı sıra iç mekânlarda ayrıntısız olarak anlatılır.”⁷⁸

Ak Topraklar romanında, Türkmenlerin o dönemlerdeki giyimleriyle ilgili kesitlere rastlarız. Saçları başında toplu, örülü, ipek başörtülü olan kızların, elleri kınalı, kulakları ve boyunları altınlı gümüşlü takılarla doludur. Günümüzde Türklerin bulunduğu şehirlerde, insanların getirdikleri bu değerlere, halen daha rastlanmaktadır.

Ak Topraklar romanında, Türkmenlerin yurtları olmaması nedeniyle, kendilerine daima kalabilecekleri, o topraklardan atılmayacakları, nesiller boyu evlatlarıyla yaşayacakları, tamamen kendilerine ait verimli olan büyük ve genişçe bir toprak ararlar. Bu mekân arayışları, Türkmenlerin o dönemdeki durumlarının zorluğunun göstergesidir.

⁷⁷ Alınçık, Ş. (2012), *Emine Işınsoy Hayatı, Şahsiyeti, Edebi Faaliyetleri*, Fikir Sanat ve Edebiyat Töre, 1(1), s. 144.

⁷⁸ Alınçık, Ş. *a.g.d.*, s. 144.

“Yurt ararız derler, öyle bir yurt kim, bir ekende on vere, yüz ekende bin!
Öyle bir yurt kim, yalnız ayağın bastığınca “benim” demeyesin, sonrasını düşünesin,
küçük kızların, oğulların ve dahi onların kızları, oğulları ile...” (A. T. R, s. 62)

Ayrıca *Ak Topraklar* romanında Türkmenlerin kendilerine buldukları bu verimli topraklar Anadolu’dur. Romanda en ayrıntılı şekilde işlenen mekân Anadolu topraklarıdır.⁷⁹

Ak Topraklar romanında, mekân olarak Ayasofya’da çanların çalındığı bir gün tasvir edilir. Bizans İmparatoru Diyojen, Ayasofya ve Konstantinapol’u her şeyden çok sevdiğini, bu mekânlar için her şeyi feda edebileceğini dile getirir. Konstantinapol’un yedi tepe üzerinde olduğundan bahsedilir. İki taraf içinde önemli bir şehir olan İstanbul’un önemi, Diyojen’in ağzından dile getirilir.

Ak Topraklar romanında, ayrıca Bitlis iline bağlı olan Ahlât’ta konakladıklarına da değinilir. İsmen bahsedilen yerin, mekân özelliğine temas edilmez.

Kaf Dağının Ardında roman şahıslarından Mevsim, babasının rahatsızlanması üzerine, Ankara’da babaannesinin evinde yaşar. Burada alıştığı şehirden koparılarak, İstanbul’a yerleştirilir.

Kaf Dağının Ardında roman şahıslarından Mevsim’in babasının, sürekli yurtdışına ziyaretlerini görürüz. Roman boyunca işi gereği, Paris, Londra, Münih gibi şehirlerde bulunur. Avrupa’nın çeşitli şehirlerinin göz önünde tutulduğu romanlardan biridir. Bu şehirlerin tarihleri ile iç içe yaşamaları ve medeniyet şehirleri olmaları anlatılır.

Kaf Dağının Ardında romanında, Mevsim yeni romanını yazmak için Yeşil Koy isimli bir yerde, küçük yazlıklarına gider. Burası sessiz, sakin bir mekândır ve

⁷⁹ Alınışık, Ş. (2012), *Emine Işınsoy Hayatı, Şahsiyeti, Edebî Faaliyetleri*, Fikir Sanat ve Edebiyat Töre, 1(1), s. 144.

evin bir balkonu ormana, diğerk balkonu Ege denizine bakmaktadır. Roman kahramanı Mevsim için deniz, rahatsız edici, orman ise havası, güzelliğıyle ona teşvik veren bir doğa mekânıdır. Yeşil Koy, Mevsim'in çalışmalarını yapabileceğı bir mekân niteliğini taşır.

“Ege, bildik deniz... Oldum olası, deniz çok fazla bir şey söylememiştir bana. Hele sesi, rahatsız eder... yine etti. Ormana âşığım, bu yüzden akşamüzerleri, denize bakan balkona değil de, yukarıya; yamaca, ağaçlara, yeşilin, sarının, alın ve kahverenginin bin bir tonuna bakan minik balkona çıkıp oturuyorum.” (K. D. A, s. 221)

Kaf Dağının Ardında romanında Yeşil Koy'da olan bağ evlerinde çalışan emekçilerin, Sivas'tan geldiğini ve buralarda şehre ayak uydurabilmek için kendi öz değerlerini kaybettikleri Mevsim'in ağzından anlatılır. Yine, mekânın insan yaşamındaki etkisi, *Canbaz* romanında olduğu gibi *Kaf Dağının Ardında* romanında da gözler önüne serilir.

Kaf Dağının Ardında romanında, Mevsim Yeşil Koy'dan sonra, İzmir'e gider. Yeşil Koy'da ilk günlerinde huzur bulduğunu düşünürken, son zamanlarında sıkılmış ve kaçışı İzmir'e giderek bulmuştur. İzmir'de kaldığı zamanlarda, kendisinin şehir insanı olduğunu, kalabalığı sevdiğini, hürriyeti kır hayatında değil, şehir hayatında bulduğunu anlatır. İzmir'de Efes otelinde kalır. Kordon'da lokantaya gider ve denizin pis kokusu bile ona, Yeşil Koy'daki temiz denizden daha güzel gelir. Mekânın, ruh haline göre, insan psikolojisinde nasıl bir görünüme büründüğünü, nasıl değişiklikler gösterdiğini görebiliriz.

Kaf Dağının Ardında romanında, Eyüp Sultan'ı ziyaretten sonra tanıştığı Nurdan Hanım'ın, eşinin görevi nedeniyle Suudi Arabistan'da buldukları üzerinde durulur. Bu olay, Emine Işinsu'nun o dönemlerde *Kaf Dağının Ardında* romanını yazdığı şehirdir. Kendi hayatından kesitleri de mekânla bağlantılı bir şekilde okuyucuya aktarır.

Kaf Dağının Ardında romanında Mevsim Kütahya şehrine gider. Kütahya, insanla dolu olmasına rağmen, sessiz sakin bir şehir olarak tasvir edilir. Kütahya, özellikle çini işlemleriyle ve çini işlemeli vazolarıyla meşhur bir şehir olarak gösterilir. Şehrin meydanında bulunan havuzun ortasındaki büyük vazo, ahşap evler ve ulu çınarlarla süslü bir mekândır.

Cumhuriyet Türküsü romanı şahıslarından Abdülgalip ve arkadaşları gurbet acısı ile Paris'te, Meşrutiyet'te hürriyet meselesini ve padişahın tahttan indirilmesi meselesini kendi aralarında tartışırken, öfke dolu ve sigara içmekten duman altı olmuş odada, meselelerine çözüm ararlar. Buldukları oda, tartışılan konunun büyüklüğü ve sıkıntılı olduklarını belirten bir yapıya büründürülür. Paris'in sabaha karşı sokağında yürüyen Abdülgalip'in ağzından şehrin havası tasvir edilir. Havanın renksiz oluşu, soğuk oluşu ve inceden kar yağışı anlatılır. Yolda yürürken, düşünmeye devam ettiği karışık düşünceler yüzünden, asfaltların delindiği hissine varıyor ve karamsar bir düşünceye sahip olduğunu, mekânda oluşan problemle hissettiriyor. Aynı zamanda, bu tasvirleri yaparken, Paris ve İstanbul şehirleri arasında karşılaştırma da yapar. Paris'in yollarının temizliği ve her yerin çiçekler içinde olması, tam bir medeniyet şehri olmasına karşın, İstanbul'un pis, eğri büğrü, çirkin sokaklarını anlatırken, yine de Türk olmanın verdiği duyguyla, Osmanlı mimarisinin güzelliğini anımsayarak, İstanbul'a karşı özlemini dile getirir. Paris ve İstanbul şehri, birçok romanda olduğu gibi, batı ve doğunun birbirine rakip iki şehri gibi gözler önüne serilir.

Cumhuriyet Türküsü romanı şahıslarından Abdülgalip, İstanbul sokaklarında, fakirlik içinde gezinirken, şehrin ona hatırlattığı Nazan'ı düşünmekle meşguldür. Bu sokaklarda olmayacak bir hayalin düşünüyürken yarattığı hayali mekân, zenginliğin, varlığın içinde yaşadığı bir yerdir. Kendisini ve Nazan'ı Boğaz'a karşı

yalısının salonunda oturmuş, denizi seyrederken hayal eder. Bu hayali mekânda mutlu ve huzurlu oluşunu gözler önüne serer. Yine, delik ayakkabısı ile sokaklarda yürümesine karşın, hayali zengin bir yalıda oturuşu, ileride yaşamak, ulaşmak istediği hayalin göstergesidir.

Fernand Braudel'e göre; "Düşlenen bu ev, mülk sahibinin kurduğu basit bir düş, o zamana kadar kullanışlı, rahat, sağlıklı, sağlam hatta başkalarının gözünde arzu edilir saydığımız niteliklerin yoğunlaştırılmış biçimi olabilir."⁸⁰

Aynı şekilde, yine Abdülgâlip'in, odasında kirli yatağına uzanırken, tekrardan zihninde hayali bir mekân oluştuğunu görürüz. Bu hayali mekân Luxemburg'un yeşil ve son derece güzel bahçeleridir. Abdülgâlip yarattığı hayali mekânda, bundan sonra her milletin ayrı bir devlet olacağı düşüncesiyle, huzurlu ve mutlu hisler içindedir.

Cumhuriyet Türküsü romanında, iki önemli mekân olan İstanbul ve Ankara, şehirlerin içinde bulunduğu durumun, roman kişilerine etkileriyle gözler önüne serilir. O dönemlerde yaşanan olaylar ışığında, Ankara şehrinin içinde bulunduğu durum, mekân tasviriyle anlatılmaya çalışılır. Ankara şehrinin soğuk, çirkin, karanlık ve iptidai olduğu vurgulanırken, vatan millet için endişe eden ve inancını yitirmemiş umut eden insanların bulunduğu yer olarak gösterilir. İstanbul'un da işgal altında ve kötü bir durumda olması, bunun zıddı olarak Beyoğlu'nun zevk ve eğlence içinde olması karşılaştırılır. Ayrıca İstanbul ve Beyoğlu'nun mekân tasvirleri, içinde buldukları duruma göre yapılırken, insan ilişkilerinin de bu çatışmadan etkilendiği anlatılır. İstanbul ve Batı Trakya'da kaybedilen topraklarımızın geri alınması isteğine de değinilir.⁸¹

⁸⁰ Bachelard, G. (2014), *Mekânın Poetikası*, İstanbul: İthaki Yayınları, s. 91.

⁸¹ "Romanda mekânın bilinçli bir işlevselliği söz konusudur. Kahramanların ruh halleriyle ilişkili olarak sunulan mekânlar romantik tasvir edilirken, yaşanan tarihî dönemin havasını da okuyucuya sunabilmektedir. Savaşların olduğu alanlar sadece isim olarak geçerken Işınsu'nun da belirttiği gibi, onun romanlarındaki mekân; tarihî olaylar ve sosyal gerçeklerdir." Alnıaçık, Ş. (2012), *Emine Işınsu Hayatı, Şahsiyeti, Edebî Faaliyetleri*, Fikir Sanat ve Edebiyatta Töre, 1(1), s. 153.

Hacı Bayram romanında olaylar Solfasol köyü ve Ankara ile Kayseri dolaylarında cereyan ederken, Kutsal Topraklar ve Bursa şehirlerinin de kısmen üzerinde durulur. Ankara'nın ayrıca bir ova üzerine kurulduğu ve kralın yolunun buradan geçmesinden dolayı şehirdeki ticaretin canlılığından bahsedilir. Ayrıca Ankara Numan'ın medreseye okumak için gittiği şehir olarak belirginleşir. Ankara, doğduğu yerden ayrılıp yeni bir hayatın başlangıcı olan mekân olarak belirginleşir.⁸²

Hacı Bayram romanında, Şeyh Hamid'in Numan'ı Kayseri'ye çağırması üzerine düşünceleri değişen Numan Kayseri'de kalır ve Şeyh Hamid'in müridi olur. Kayseri onun manevî yola girişinin ve arayışlarının ilk mekânı olarak belirginleşir.⁸³

Hacı Bayram romanında, Kayserili Şerif'in Hacı Bayram'ı Kayseri ile ilgili bilgilendirdiğini görürüz. Anadolu'nun önemli kültür ve ticaret merkezlerinden biri olarak anlatılan Kayseri, Erciyes Dağı'nın güzelliği, yer altı sularının zenginliği ve ekime müsait düz ovalarıyla betimlenir. Bu yüzden de buradaki halkın çoğu, ticaret işiyle uğraşır. Farklı dinlerden insanların bulunduğu Kayseri, genel olarak Türk ve Müslüman şehridir.

Hacı Bayram romanında, Şeyh Hamid Efendi ve Numan Bursa'ya gider. Numan Bursa'da geçimlerini sağlayabilmek için Çelebi Sultan Medresesi'nde müderrislik yapmaya başlar. Genel olarak Bursa'nın çarşılarının zenginliğine, hamamlarına, hanlarına, türbelerine ve camilerine değinilir.

Hacı Bayram romanında Şeyh Hamid Efendi ve Numan, kervanla birlikte bilginlerin şehri olan Şam'a ulaşırlar. Şam'da arkadaşlarını ziyaret etmek isterken, Timur'un istilasında şehrin tahrip edildiğini, dergâhların yıkıldığını görürler. Bu

⁸² "Solfasol köyü, Ankara ve Kayseri civarı, Numan'ın hayatının üç dönemini de özetler gibidir. Ankara, Numan'ın yeni bir yola girmesine öncülük eden bir mekândır. Ayrıntılı olarak tasvir edilmez." Alınışık, Ş. *a.g.d.*, s. 146.

⁸³ "Kayseri, onun Numanlık'tan Bayram'lığa geçiş yeridir. Hamidüddin Aksarayî (Somuncu Baba) tarafından Şeyh Şucaeddin vasıtasıyla Kayseri'ye davet edilen Bayram, burada Şeyhi'nin bazı kerametlerini görerek ona intisap eder ve hakikat ilmine adım atar." Alınışık, Ş. (2012), *a.g.d.*, s. 146.

şehir yıkık dökük, hüznü dolu bir mekân haline gelmiştir. Emine Işınsoy, Hacı Bayram'ın ağzından Şam hakkında geniş bilgiler verir. Bunun sebebi ise, mekânı ayrıntılı olarak tanıtmaktır.

Hacı Bayram romanında Şeyh Hamid Efendi ve Numan, kervanla birlikte Mekke'ye gider. Çöl boyunca etraflarını incelerler. Mekke şehrinin geçmiş tarihiyle ilgili bilgiler verilir. Peygamberimizin ve ona bağlı ilk Müslümanların dolaştıkları kutsal topraklara ayak basan Numan, içinde büyük bir coşku duyar. Yine Mekke şehri gibi Medine'nin geçmiş tarihi hakkında bilgilere rastlarız. Hazreti Muhammed bu şehri kutsal topraklar olarak ilan etmiştir. Ayrıca, İslamiyet'in yayılmasının sağlanabileceği merkezi bir konumdadır. Bu yüzden de Müslümanların Mekke şehrinde Medine'ye göçleri başlamıştır.

Fernand Braudel'e göre, "Hristiyanlık Roma'ya ulaşır; İslam Mekke'ye ve Peygamber'in kabrine ulaşır, burasını bir merkez yapmasında hiçbir mantıksızlık yoktur, çünkü İslam, Asya'nın derinliklerine kadar çölleri aşmaktadır, çünkü o tek başına "öteki" Akdeniz'dir, çölün eklenmesiyle uzamış karşı-Akdeniz."⁸⁴

Hacı Bayram romanında Mekke'de bulunan ve Allah'ın evi olarak isimlendirilen Kâbe'nin fiziki yapısına dokunulur. Kâbe'nin gösterişsiz bir yapıda, tavanı ayet işlemeli örtülü görüntüsü ve küçük olması Numan'ı şaşırtır. Mescid-i Haram'a, Mina'ya, Arafat'a ve Müzdelife'ye gidip, bu mekânları görüp, ayrı ayrı ibadet edip, namaz kılarlar.

Hacı Bayram romanında Şeyh Hamid Efendi ve Numan, kervanla birlikte Medine'ye gider. Medine şehrinin su kaynaklarının bolluğundan söz edilir. Şehrin içinde akarsuların olduğu ve yemyeşil bir şehir olduğu tasvir edilir. Medine'de yağmurun bol yağdığı ve bu yüzden sel baskınları olduğu anlatılır. Bu konuda tarihçi

⁸⁴ Braudel, F. (2015), *Akdeniz Tarih, Mekân, İnsanlar ve Miras*, İstanbul: Metis Yayınları, s. 98.

Fernand Braudel'in; "Kimi zaman anlamsız yağmurlar çölün sınırlarını aşıp Mekke sokaklarını suya boğar ve Kuzey Sahra'nın yollarını çamur deryası haline getirir."⁸⁵ şeklinde bir açıklaması vardır.

Hacı Bayram romanında anlatılan Medine Şehrinde, tarımcılık ve hayvancılık gelişmiştir. Tam bir din-kültür merkezi halindedir. Birçok tanınmış medreseleri vardır. Medine şehrinin yapısı ve insanları tasvir edilirken, Mekke şehri ile karşılaştırmalı olarak yapılır ve Medine daha üstün tutulur. Medine şehri sessiz ve insanların barış içinde yaşadıkları bir yerdir.

Hacı Bayram romanında, Şeyh Hamid Efendi ve Hacı Bayram Aksaray'a gidip yerleşirler. Aksaray'ın ticari faaliyetler konusunda gelişmiş bir şehir olduğu, bu yüzden halı dokumacılığıyla ön planda olup, yurt dışına halı ithal edildiği, ziraâ konuda da meyvecilikte ön planda olduğu anlatılır. Aksaray, canlı ve hareketli bir şehir olarak gözler önüne serilir.

Hacı Bayram romanında Hacı Bayram, son nefesini Ankara'daki tekkede, Allah yolunda verir.

Bukağı romanında, Kasım'ın akrabalarından olan bir genç, Paris ile İstanbul şehri arasında karşılaştırma yapar. Paris'i dünyanın en güzel şehri olarak görür ve bütün aydın insanların orada olmak için can attıklarından bahseder. Bu karşılaştırmayı yaparken, Paris'teki medeniyet varlığına karşılık İstanbul'daki medeniyet eksikliğini vurgular.

Bukağı romanında, Mehmet Zihni Efendi ve ailesi İstanbul'da yaşamaktadır. Kasım ve ailesi Malatya'da bulunan Aspozi Mahallesi'ne taşınır. İstanbul'daki büyük konağını bırakıp Malatya'ya gitmeyi istemeyen Mihriban Hanım, Malatya'ya gitmek

⁸⁵ Braudel, F. (2015), *Akdeniz Tarih, Mekân, İnsanlar ve Miras*, İstanbul: Metis Yayınları, s. 21.

zorunda kalır. Kervansaraylar da konaklamalar ve uzun bir yolculuktan sonra Malatya'ya yerleşilir.

Bukağı romanında, mekân olarak İskenderiye üzerinde durulur. Mehmet, İskenderiye'ye gitmek için deniz yolculuğu yapar. Bu deniz yolculuğu Emine Işınsu romanlarında az kullanılmasından dolayı dikkat çeken mekân olarak belirir. Ayrıca İskenderiye, Asya, Avrupa ve Afrika kıtalarını birbirine bağlayan yolun kesiştiği noktada yer alır. Bu özelliği nedeniyle de büyük bir ticaret merkezidir. Bunun yanında, Emine Işınsu her çeşit insanın ve farklı dinlerin bulunduğu bir yer olarak anlatılır.⁸⁶

Bukağı romanında, Mehmed İskenderiye'den sonra şeyhini bulmak amacıyla Kahire'ye gider. Kahire'deki birçok mekân özelliği göze çarpar. Kubbeli camiler, sultan türbeleri, manastırlar, okullar, meydan çeşmeleri, medreseleri, sufi dergâhlarından bahsedilir.

Bukağı romanında Mehmed, İstanbul'dan sonra Bursa'ya gider. Romanda, Bursa ile İstanbul şehrinin karşılaştırılması yapılır. Bursa Mehmed'e göre, İstanbul'dan daha sıcak ve samimidir. Bursa'nın yaşayış koşulları, İstanbul'un yaşayış koşullarına göre daha mütevazı ve daha çok bir ticaret merkezi gibidir. Çok çeşit insanın olduğu ve bu insanların alışverişe önem verdiği, sanayiciliğin geliştiği bir şehirdir. Ayrıca su bolluğundan dolayı, ünlü kaplıcaların olduğuna temas edilir.

Bukağı romanında, eskiden Bursa şehrinde insanların yetiştirdiği ipeklerin, yurt dışına kadar ithal edilmesiyle elde edilen paranın çoğu, yurtdışından ithalat için gelen insanların konaklayacakları hanların yapımında kullanılmıştır. Bu hanlardan

⁸⁶ “Burada mekân olarak deniz dikkatimizi çekmektedir. Çünkü Emine Işınsu'nun romanlarında deniz unsurunu yakalamak güçtür. İçinde deniz sevgisinin olmadığını, dalga sesinin başında uğultular meydana getirdiğini, sadece denize bakmakla yetindiğini dile getiren Emine Işınsu, bu romanda denizi şöyle yorumlar.” Alnıaçık, Ş. (2012), *Emine Işınsu Hayatı, Şahsiyeti, Edebi Faaliyetleri*, Fikir Sanat ve Edebiyatta Töre, 1(1), s. 149.

biri olan Acem Hanı çok büyük ve bol odalı bir mekân olarak tasvir edilir. Ayrıca, bu han da İranlılar konaklamaktadır. Acem Hanı dışında küçük hanların bolluğundan da bahsedilir.

Bukağı romanında kendini taşralı olarak gören Mehmed Bursa'yı, piknik yerleri ve bahçelerle dolu olmasından dolayı, daha çok beğenir. Yapı olarak bu şehri, kendi şehrine benzetir ve daha kolay benimser.

Bukağı romanında, her şehirde olduğu gibi Edirne'de bulunan, medreseler, hamamlar, çarşılar, hanlar, bedestenler ve konakların varlığından bahsedilir.

5.1.4 Kasabalar-Köyler

Emine Işınsu'nun *Hacı Bektaş* romanı, Kırşehir yakınlarında Sulucakarahöyük'te geçmektedir. Bu köyde Müslümanlar ve Hristiyanlar birlikte yaşarlar. Fakat Müslümanların din ile pek alakaları bulunmamaktadır. Hacı Bektaş bu köye şeyhliğini yaymak için gelir ve varlığı, iyilikleri ile Sulucakarahöyük halkına refah getirir.

Bir Ben Vardır Bende Benden İçeri romanının geçtiği mekân, Sarıköy'dür. Sarıköy'de kuraklık ve açlık büyümüştür. Namını duydukları Sulucakarahöyük'te bulunan, Hacı Bektaş Veli hünkâra gidip, ondan buğday istemeye karar verilir. Bu görevi dergâhtaki gençler arasında Yunus Emre üstlenir.⁸⁷

“Köylerine yakın olan nehir, inceden de ince bir çamurlu suya dönmüştü...”

(B. B. V. B. B. İ, s. 59)

Emine Işınsu, *Hacı Bektaş* romanında bize, *Bir Ben Vardır Bende Benden İçeri* romanından kesitler sunar. Ayrıca zaman, mekân ve şahısları birbirleriyle iç içe işler. Yunus Emre'nin kıtlıktan dolayı aç kalan köylüsü için yaptığı fedakârlık ve

⁸⁷ “Yunus'un doğum ve ölüm tarihi meselesi tartışmalara fazla konu olmaz; ama nerede doğduğu meselesi çok tartışılan bir konudur. Menkıbe, Yunus'u bir kıtlık yılında Sarıköy'den kaldırıp Sulucakarahöyük'teki Hacı Bektaş Dergâhı'na götürür. Buna göre Yunus, bir Sakarya çocuğudur, Sarıköylü'dür ve burada doğmuştur.” <http://www.yunusemre.gov.tr/index.php/about-2/494-sar-koeyle-yunus>.

sonrasında geldiği noktaya değinilmiştir. Aynı şekilde, iki romanı birbirine bağlayan Emine Işınsoy, iki romanda da tasavvuf konusunu işlemiş; bunu yaparken de halkın içinde bulunduğu durumu mekân tasvirlerine bağlantılı bir şekilde ele almıştır.

“O yıl kuraklık olmuş, bereketli bir hasat yapılamamıştı. Birçok köy buğday ihtiyacıydı. En kötülerini de Sarıköy'dü, âdeta birçok evde açlık yaşanıyordu. Una her zaman ihtiyacı olan, unsuz ne yiyeceğini bilemeyen köylü çaresizlik içindeydi. Bir gün, ünü daha evvel köylere ulaşmış, Sulucakarahöyük'te oturan Hacı Bektaş-ı Veli'nin, kapısına gelene, çuvala buğday verdiği duyuldu. O akşam yatsıdan sonra köyün erkekleri, cami avlusunda toplandılar ve ay ışığında konuştular; köyü temsilen birkaç kişinin gidip bu ulu erenden buğday istemesine karar verdiler.” (H. B. V, s. 116)

Hacı Bektaş romanında, Zileli köyünden gelen birkaç kişi Hacı Bektaş ve müritlerini, dostluk göstergesi olarak, köyelerine davet ederler. Zileli köyüne gidildiği zaman, halkın sevgisiyle karşılaşan Hacı Bektaş-ı Veli ve müritlerine et, pilav ve helva verilir. Cami bahçesinde namaz kılınır ve Hacı Bektaş halkın sorduğu soruları cevaplar. İnsanlar, Hacı Bektaş'a sonsuz güven duymakta, onu iyilik timsali gibi görmektedirler. Gittiği her mekâna, ibadet ve iyiliği götüren Hacı Bektaş, doğaüstü yeteneği ile gözler önüne serilir.

Sanıcı romanının kahramanı Dursun, Zile köyündendir. Ankara'ya, üniversitede öğrenim görmeye gitmiştir. Erkek Teknik'te Tesviyecilik Bölümü'nde okur ve sağ görüşü savunur. Ailesini görmek için Zile'ye gider ve Ankara'ya geri döner. Bu olay roman boyunca birkaç kez tekrarlanır. Dursun'un ziyaretindeki amacın, sadece ailesi değil, köyüne duyduğu özlem ve geri dönme arzusunu olduğunu da görürüz. Ankara'yı benimseyemeyişi, köyüne duyduğu özlem ve köyündeki çocukların okuması için bir şeyler yapma isteğinden kaynaklıdır.

“Bana ne elin apartmanından, okuyup adam olacağım ama mümkünü yok Ankara'da oturmam, benim yerim Zile, çok param olsun inşallah, olsun da Zile'ye bir halk kütüphanesi yaptırayım, çoluk çocuk, isteyen gelsin bol bol okusun.” (S, s. 269)

Bir Ben Vardır Bende Benden İçeri romanında Yunus Emre, annesinin son zamanlarını mutlu geçirmesi için elinden geleni yapar. Ailesini Sarıköy'e yollar. Bu sebepten dolayı diyebiliriz ki, mekân ve insan ilişkisi bağlamında, her insanın kendi köyü, yeri, yurdu mutluluk kaynaklarının en büyüğüdür.

Çiçekler Büyür romanında, Bulgar hükümetinin getirdiği uygulamalar arasında, modern giyim tarzı da vardır. Türklerin köy yerinde bu uygulamaya önce tepki gösterdiklerini görürüz. Mecburen kabul edilmek zorunda kalınan bu uygulama için, köylü insanının kasabaya gittiğini görürüz. Romanda, köy ile kasaba arasında fark da gösterilmek istenir.

Çiçekler Büyür romanı şahıslarından olan İlay'ın dedesi, kendi topraklarında, kendi bağında çalıştığını anlatır ve ürettiği üzümlerin güzelliğinden bahseder. Kendi topraklarının artık kendilerinin malı olmadığı, topraklarına dokunabilip, çalıştıklarını fakat sonrasında uzaktan baktıklarını anlatır. Bu mekânda yetiştirdikleri üzümlerden bahsederken, üzüm bağların özelliği de anlatımla ön plana çıkarılır.

Fernand Braudel'e göre, Akdeniz bölgesinin bitki örtüsüne sahip olan bütün yerlerde, en fazla üretilen ürünlerden biri olan üzümü görmek mümkündür: "Kabaca, Akdeniz, yaşamını zeytin, üzüm, buğday üçlüsüne göre dengeler."⁸⁸ Bu düşünceden hareketle, Akdeniz bölgesinde üzüm gibi fazlaca üretilen buğdaydan yapılan yiyecekler, Emine Işınsu'nun tasavvuf konulu romanlarında sıkça yer alır. *Çiçekler Büyür* romanında, un çorbası ve bazlama sürekli karşımıza çıkan yiyeceklerdir. Kısıtlı imkânlarla yaşayan halk, birçok yiyecek türünden mahrum edilirken, sürekli yapılan bu yiyecekler, her evde buğdayın bol oluşundadır.

Emine Işınsu'nun *Hacı Bayram* romanında da, diğer romanlarında olduğu gibi bazlama sık sık karşımıza çıkar.

⁸⁸ Braudel, F. (2015), *Akdeniz Tarih, Mekân, İnsanlar ve Miras*, İstanbul: Metis Yayınları, s. 31.

Nitekim Fernand Braudel'e göre, Akdeniz bölgesinin en temel üç besininden biri, fazlaca üretilen ve buğdaydan yapılan, buğday ekmeğidir.

“Akdeniz'in üç temel besini burada da karşımıza çıkmıştır: zeytinyağı, buğday ekmeği ve yakın bağların şarabı. Hepsi bu kadar.”⁸⁹

Çiçekler Büyür romanında, köyde çalışma saatlerinin günde 16 saat olduğunu, şehirde ise 8 saat olduğunu, buna bağlı olarak Bulgarların köyleri terk ettiklerini fakat Türklerin gitmesi yasak olduğu için türlü zorluklarla köylerde yaşadıkları anlatılır. Köy ile şehir hayatının arasındaki fark ortaya konularak, Türklerin çektiği eziyetler anlatılmaya çalışılır.

Tutsak romanı şahıslarından olan Selma'nın geçmiş zamanda kocasıyla yaşadığı anlaşmazlık, Selma ve kocası Kenan'ın zıt karakterlere sahip olmasından kaynaklıydı. Selma, köy hayatını tercih eden bir kişiliğe sahipken, Kenan'ın gözü lüks apartmanlarda, şehrin en lüks semtinde yaşamak kadar üst noktalardadır. İki zıt karakterin istekleri, mekân ve yaşam farklılıkları ile anlatılmaya çalışılır.

Hacı Bayram romanının konusu, Zülfaz (Solfasol) köyünde, Hacı Bayram ve ailesinin yaşamını konu alır. Belirli bir yaşa kadar Numan (Hacı Bayram) yaşamını bu köyde geçirir.

Hacı Bayram romanında Numan, Hallaçlık mesleğini öğrenmek için Kavaklı köyüne gider. Romanda, Hallaç Mahmud, hallaçlık mesleğinin temsilcisidir. *Hacı Bayram* romanında yorgan dikme mesleğinin hatırlatılması yapılır.

Hacı Bayram romanında, Bekir'in Bolu'da bulunan Söğütler köyüne gitmesi anlatılırken, bu köyün eskiden Hristiyan Rum köyü olduğu, bir süre sonra bu köye tekke açılmasıyla etkilenen halkın, şimdilerde din değiştirerek Müslüman

⁸⁹ Braudel, F. (2015), *Akdeniz Tarih, Mekân, İnsanlar ve Miras*, İstanbul: Metis Yayınları, s. 33.

olduklarından bahsedilir. Mekân olarak tekkenin, toplumu etkilemesi gözler önüne serilir.

Hacı Bayram romanında, Numan ve Bekir, Müslüman halka vaaz vermek için Ramazanı, Akçakale Köy'ü ve Sarı Mehmedler Köy'ünde geçirirler.

Emine Işınsu'nun diğer tasavvuf romanlarında olduğu gibi *Hacı Bayram* romanında, köylerde doktor bulunmamaktadır. Köylerde karşımıza çıkan otlarla ilaç yapan kadınlardır.

Hacı Bayram romanında, köylerdeki düğünlerin damadın evi önünde, sokakta yapıldığı anlatılır. Bütün köy halkı yapılan düğüne davetli olup, pilav ve koyun pişirilerek misafirlere ikram edilirdi. Bu şekilde köy insanların samimi ve birbirlerine bağlı oluşlarına da dokunulur.

Bukağı romanında Niyâzî Mısrî, kısa bir süreliğine, vaazlar verip halkı bilinçlendirmek için Çal kasabasına gider. Fakat burada bulunan insanların yobazlığı ve cahilliğinden dolayı, kısa süren ziyaretin ardından Uşak'a döner.

Bir Aile romanında mekân olarak Ankara ve Tanaşa arasında gidip gelme vardır. Sürekli bu iki yerde geçen olaylarda, mekân anlatımına değinilmemiş, çoğunlukla olaylar ön plana çıkmıştır. Ayrıca Sevgi'nin gittiği İstanbul'da sadece isim olarak verilmiş ve ayrıntıya girilmemiştir. Tanaşa anlatılırken çok kısa bir bilgiye yer verilmiştir.

“Ben şimdi Tanaşa'da, hemen önümüzde mavi-yeşil dalgalanan güzelim denizi seyrederken, sağ tarafta Bandırma'nın evleri görünüyor.” (B. A, s. 7)

Bir Aile romanında Işık'ın oğlu Aziz öğretmenlik yapmak için Sarıkamış'a gider. Sarıkamış'ın mekân özelliklerine temas edilmez. Aziz'in Sarıkamış ve oradan Erzurum'a gitmesi bilgi amaçlı verilir.

5.1.5 Semtler-Mahalleler-Sokaklar

Azap Toprakları romanında, Türklerin evlerinin, sokak ve yollarının bakımsızlığı, insanların mal varlıklarını oyunlarla ellerinden almaları ya da evlerine zarar vermeleri, hayvanlarına el koymaları, geçimlerini güçleştirmiştir. Hüseyin Ağa'nın kendi mal varlığı olan toprağını, Yunanlılar zorla, sahte belgelerle elinden alırlar. Aldıkları mallar yetmezmiş gibi Türkler sürekli kilise yapımında çalıştırılırlar ve karşılığında hiçbir şey almazlar. Bu yüzden, Bekir içten içe Türkiye'ye hem kızar hem de kurtuluşları için güvenir. Bekir'in, tutsaklığın verdiği karışık duyguların içinde olduğunu görürüz.

“Rumlara ev yapılacakmış buralara.“Bari köyün yollarını da düzeltmeler.”
Diyordu Bekir.” (A. T, s. 145)

Sancı romanının kahramanı Dursun, bir gün yolda yürürken, ülkücü olan eski arkadaşlarından Metin ile karşılaşır ve beraberce sohbet ederek Cebeci'ye taraf yürürler. Burada solcular tarafından takip edildiklerini ve her an ölüm tehditleri ile korkuyla yaşadıklarını görürüz. Bu olay bize, o dönemde yaşanan olayların boyutunun ne kadar ciddi olduğunu gözler önüne serer.

Havva romanında Mehmet ile Havva, “Dost” grubunun pikniğine gitmek için İstanbul'da, Taksim'de buluşur. Taksim'de bekleyen Havva, Mehmet'in geldiğini görünce çok heyecanlanır. Onun bu heyecanında, “Dost” grubunun derslerine katılmasının etkisi büyüktür. Fakat heyecanını Mehmet'ten gizler. Bu mekân, Havva'nın uzun zamandan sonra heyecanlandığını gösteren yer olarak gözler önüne serilir.

Havva romanının kahramanı Havva, Berrin hanımı bir nevi annesi yerine koymuş ve onunla paylaştığı zamanları, mutlu olduğu anlar olarak belirtmiştir.

Bunun örneklerinden biri de, yağmur yağarken İstiklal Caddesi'nde eğlenerek yürüyüş yapmalarıdır.

Canbaz romanı şahıslarından olan Sevgi Selen Atasoy, üniversite öğrenimi görmek için Gaziosmanpaşa semtinde küçük bir pansiyona yerleşir. Bu semtte yaşayan insanlar, orta halin üzerindedir. Apartmanlarının önünde lüks arabaların olduğu, yolların sokakların bakımlı olduğu, yiyecek ve içeceklerinin diğer semtlere göre daha pahalı satıldığı, temizlikçilerin varlıklı sosyalistlerin evlerine iki misli ücrete geldikleri bir semttir. Varlıklı olmayan Sevgi Selen'in bu muhite yerleşmesindeki amaç, Gaziosmanpaşa'yı sakin ve olayların çıkmadığı bir semt olarak bilmesidir. Bu semte geldiği zaman, varlıklı insanların yaşadığı mekân ile kendi yaşadığı mekânı karşılaştırıp, aradaki farkı gören ve bu insanların aralarına giremeyeceği korkusuna kapılan Sevgi Selen, bir süre bu karışıklığı yaşadıkdan sonra, Sevim Abla'nın desteğiyle bu korkusunu yener.

“Nerede bizim oraların tabelalı olup da yazıları silinmiş eğri büğrü sokakları, birbirlerinin üstüne abanmış ha yıkıldım ha yıkılacağım diyen, camlarının önündeki vita tenekelerinde artık sardunyalara bile açmadığı yorgun suratlı evleri...” (C, s. 16)

Çiçekler Büyür romanında mekân olarak sokak, Arif'in İlay'a gizlice verdiği kâğıtta yazılı olan Türkçe şiirin İlay tarafından okunduktan sonra, Arif'e karşı değişen duygularının ve artan güvenin göstergesi olarak belirginleşir. Sokak serbestliğin, rahatlığın geniş mekânıyken, *Çiçekler Büyür* romanında birçok şeyin yasak olduğu, sürekli gözetlemede oldukları yer haline gelir.

Tutsak romanında, Irak'ta Kürtler ve Arapların yaptıkları katliamlar sırasında, Tarık evinden dövülerek alınır ve öldürülür. Cesedi ise ibret olsun diye elektrik

direğine asılır. Bu olaylarla, Türklerin Kerkük'te büyük işkencelere maruz kalarak, yok edilmeye çalışıldıklarını görürüz.

Nisan Yağmuru romanı şahıslarından olan Meryem, Ankara'da Çankaya'da yaşamaktadır. Çankaya semti, varlıklı insanların kaldığı yer gibi gösterilir. Kocası Cahit öldükten sonra, Ankara şehri ve evi Meryem'e dar gelen mekânlar halini alır. Ayrıca Meryem, Ankara'nın gecelerinin güzelliğini betimlerken, önce pembeleşen gecenin, lacivert tona geçişini tasvir eder.

Nisan Yağmuru romanında, Uludağ, bütün grubun huzurlu ve mutlu bir şekilde, ustalarıyla beraber, arada sırada yemek yedikleri yer olarak gösterilir. Kızılay ise ismi geçen semtlerden biridir.

Kaf Dağının Ardında romanında, Mevsim ve Orçun'un ayrılığı üzerine birçok mekânda dedikoduları yapıldığı söylenir ve bu mekânlar sadece isim olarak verilir. Bu mekânlar Taksim'de Sanat Galerisi, Çiçek Pasajı, Boğaz'da Tahir'in meyhanesi, Cafe Bulvar olarak belirtilir.

Cumhuriyet Türküsü romanında, İstanbul'da yaşayan Türk halkının yaşadığı sıkıntılar ve çektikleri kıtlık anlatılmaktadır. Türklerin mallarına sahip olan Ermeniler, Rumlar, Yahudiler zenginlik ve bolluk içinde yaşarken, Müslüman-Türk halkına çektirdikleri yoksulluk gözler önüne serilir. Aynı zamanda, İstanbul şehri ve halkının büyük bir karmaşanın içinde olduğu belirtilir. Galata ve Beyoğlu semtlerinde Ermeniler ve Rumların kaldığı, Fatih, Aksaray semtlerinde Türklerin kaldığı vurgulanır. Kadıköy'ün Aksaray'a göre ağaçlarının erken çiçeklendiği ve İstanbul'un Ankara ile karşılaştırıldığında bir cennete benzediği vurgulanır. Mekân olarak Konya'dan İstanbul'a un gönderilişi, yine buğday ile ilgili zihnimizde bir hatırlatmaya sebep olur.

Bir aile romanında İstanbul'da bulunan Kadıköy, Taksim ve Ankara'da bulunan Kızılay, Gaziosmanpaşa, Cebeci semtine ayrıntısız mekân anlatımıyla sadece isim olarak değinilir.

5.1.6 Bahçeler

Nisan Yağmuru romanında, Meryem bir sonbahar günü, ustasının bahçedeki çınarın altında oturduğunu anlatır. Havanın tasvirini yaparken de, içinde bulunan, ustasından ayrılık hüznü ile bağdaştırarak gözler önüne serer.

“İçerdeki kalabalığa, kısık da olsa seslere rağmen, bahçeye nasıl bir sükûnet hâkimdi... Sonbahar ikindisinin o solgun güneşi, hüznü ve sanki bir çeşit saygı telkin ediyor...” (N. Y, s. 202-203)

Cumhuriyet Türküsü romanında, Hikmet ve Nazan Kalamış'ta Belvü Gazinosu'nda bir şiir gecesine katılır. Gazinonun bahçesi, renkli ampüller ve Japon fenerleriyle süslenmiş, yıldız kadar parlak bir görüntüye sahipmiş gibi tasvir edilir. Güzel ortamın, süslü, açık saçık giyinmiş bayanların ve yabancı subayların gelmesiyle rahatsız olan Hikmet, ortamı terk eder. Ortama sonradan katılan insanlardan dolayı, Hikmet'in gözünde yabancılaşan ve görüşlerinin tersini yansıtmaya başlayan mekânın insanlara göre anlık farklılaşması gözler önüne serilir.

Cumhuriyet Türküsü romanında, Selim Muhtar Bey'in, Ankara'daki evinin bahçesi Nazan'ın ağzından tasvir edilir. Havanın hafiflemesiyle yeni yeni çıkan beyaz bir papatya ve yeşil otlar olduğunu ve bu ak papatyanın Ankara'nın güzel günlerine bir işaret olduğunu anlatır. Nazan'ın bu şehre gelişindeki sevinci, Ankara için umutlu oluşu anlatılırken, mekân tasvirlerine başvurulduğunu görürüz.

Nisan Yağmuru romanında, Ahmet Bey Alanya'daki bir arkadaşından bahsederken, bahçeli evini betimler. Çardağın altında oturduklarını ve Kemal Bey'in asma ile konuştuğunu anlatır. Ahmet Bey, cansız olan varlıklarında hakları olduğunu

ve onlara değer verilmesi gerektiğini, her eşyanın eşit ölçüde kullanılması gerektiğini anlatır.

“-Hayır, dedi Ahmet ağabey; maddesiz ruh, ruhsuz madde olamaz, nerede madde varsa orada ruh, nerde ruh varsa orada bir madde vardır, ancak maddenin yoğunluğu kalından inceye, çok inceye, uçucuya kadar değişiklikler gösterebilir.” (N. Y, s. 96)

5.2 Kapalı-Dar-İç Mekânlar

5.2.1 Evler

Azap Toprakları'nda Yunanlıların Türklere yaptıkları zulümlerden biri de, evlerini yakmak olur. Çoğu insanın evi yanarken, Yunanlıların korktuğu Bekir'in evi sapsağlam kalır. Yangından etkilenmez. Bekir'in evini kendi başına yapması, bu dönemde insanlardan desteğin esirgendiği ve yaşam standartlarının düşürüldüğünün bir göstergesidir. Yalnız bir yaşam süren Bekir, düzenli, temizliği seven, çok okuyan ve köylüyü okumaya yönlendiren bir gençtir. Evinin düzenini de kendi istediği gibi yapmıştır. Bekir, romanda Türklüğü koruyan en önemli şahıslardan biridir. Bu yüzden de Yunanlılar tarafından seilmeyen bir kişidir.

“Tek başına, tek odalı bir evde otururdu. Evveli bahar, taş taşıyıp, kerpiç karıp kendi yapmıştı evini. Her yaz özenle beyaz badana çekerdi dışına. Bahçesine kavak, leylâk, gül ekmişti. İçerisi temiz, derli topluydu. Kerevete ninesinin dokuduğu kilimi örtmüş, yere babasının vurduğu ayının postunu sermişti.” (A. T, s. 6)

Azap Toprakları romanında kapalı mekân örneklerinden olan Ak Hoca'nın evi, Türklük ve İslâmiyetin kaybolmaması için, işlevsel bir görev yüklenir. Ak Hoca köylü gençleri, İslâmiyetin ve Türklüğün bir bütün olduğu ile ilgili bilgilendirir ve Türk halkın sevgisini kazanırken, Yunanlı jandarmaların nefretini toplar.

Çiçekler Büyür romanı şahıslarından Mehmet Ali'nin annesinin kendi evlerinde intiharı anlatılır. Mehmet Ali'nin babası Con Ahmet'in Bulgar subay ve

askerlerle, geceleri evde eğlenmeleri ve içmeleri üzerine, annesine ahlâksız teklifler sunmaları, kadının bunlara dayanamayıp kendini vurduğu anlatılmaktadır. Bu ev bir intihara sahne olan, arka plânında da kadına değer verilmemiş, namusuyla oynanmış bir mekânın simgesi olmuştur.⁹⁰

Çiçekler Büyür romanında, İlay mekân olarak evini, köyde ailesiyle birlikte rahat nefes alabildiği, Türk olduklarını gizlemeden, rahat konuşup, yaşayabildikleri tek yer olarak gösterir. Bir odanın gizlilik işlevini, dışarıdaki insanlara karşı yüklenen ev, Bulgarların baskılarından kurtuldukları tek yer olarak betimlenir.

Fernand Braudel' e göre; Evin en temel özelliklerinden biri, genel ile özel olanı ve bütün karşıtlıkları birbirinden ayırmasıdır.

“Ev, temel karşıtlıkların sığındığı yerdir. En temel karşıtlıklardan birini, genel ile özeli, birbirinden ayırdığı gibi, bütün öteki karşıtlıkları da birbirinden ayırır: Erkek olsun, kadın ya da çocuk olsun her bireyin yerini, başka bireylere göre belirler.”⁹¹

Havva romanının kahramanı olan Havva, Cihangir'de, Marmara Denizi'nin manzarasını görebilen bir çatı katında, küçük bir evde oturur. Salon ve mutfağı birleşik, bir yatak odalı bir evdir. Havva annesi öldükten sonra, babasından annesinin mücevherlerini alır. Mücevherleri satar ve bu evi alır. Kendine ait olan tek şey evidir. Köşkteki yalnızlık, huzursuzluğuna karşılık, bu evdeki yalnızlığı ve huzurlu oluşu hâkimdir. Havva Cihangir'deki küçük evinde, geçmişi unutmuş ve mutlu bir şekilde yaşar.

⁹⁰ “Evin duvarları gibi şeref de bir ayırım, bir engel görevi yapar. “Ona sahip olanı öteki insanlardan ayıran bir bölme” der Bısr Fares, Arap dünyası ile ilgili yazılarında, “kişiyi ya da topluluğu dış saldırlardan koruyan bir duvar.” Böylece bir mekânla ve bu mekânda yaşayan toplulukla özdeşleşir: Kadın için edilgen bir değer olan namus, erkek için etken bir değerdir, onu her çeşit tehlikeye karşı güvenliğinden aile reisi sorumludur. Çünkü yitirilmesi çok kolaydır, kişiden önce topluluğun malıdır.” Braudel, F. (2015), *Akdeniz Tarih, Mekân, İnsanlar ve Miras*, İstanbul: Metis Yayınları, s.130-131.

⁹¹ Fernand Braudel, *a.g.e.*, s. 125.

Bir Aile romanında Işık evindeki çatı katını anlatırken, orada bulunan küçük odayı insanlardan kaçmak için bir sığınak gibi kullandığını anlatır. Çatı katı, roman kahramanı Işık'ın huzur bulduğu, kaçışın sembolü olan bir mekândır.⁹²

“Bizim yukarda çatının altında iki tane küçük odacık vardır, işte o odacıkların büyüğü senin olsun; ben zaten zaman zaman o küçüğe gider, saklanır, kafa dinlerim...” (B. A, s. 83)

Hacı Bektaş romanında, Türkmen soyundan gelen halkın, geleneklerine dair kesitlere de rastlarız. Emine Işınsu, Türkmen halkının gelenek ve göreneklerinin roman içinde yedirilmesine önem vermiş ve bunu kapalı mekân örneği olan ev ile bağlayarak okuyucuya aktarmıştır.

“İki kayıp verdik eski evde, hem anası, hem teyzesi gitti kızın. Bu uğursuzluğu atalım üzerimizden dedik, köylüyle beraber yıktık, yeniden yaptık. Büyük işlerde hep birbirimize yardım ederiz. Eee eski bir Türkmen âdeti bu!..” (H. B. V, s. 17)

Hacı Bektaş romanında diğer bir gelenek örneği ise ölen kişinin ardından, ruhu için yiyecekler yapıp verilmesidir. Roman içerisinde sürekli yapılan bazlama, günümüzde Anadolu'da yaygın bir şekilde görülür. Kadınlar bu uğraşı verirken, mekân olarak bir evin mutfağını kullanır. Bu geleneğin içinde ayrıca, kadınların birbirine bağlılığını ve yardımlaşmalarını görürüz.

“Dört kadın da mutfaktaydı, ocağı yakmışlar; üçü bazlama yaparken, ikisi de ayran için yoğurt ezmekteydi. Duadan sonra gidenin hayrı için yiyip içecekler, geri kalanları köy içinde fakirler gözetilerek, isteyene dağıtılacaktı.” (H. B. V, s. 49)

⁹² “İnsan, vaktiyle oturduğu tavanarasını çok dar, kışın soğuk, yazın sıcak bulabilir. Oysa şimdi, düşleme sayesinde yeniden kavuşulan o anıda, hangi bağdaştırmanın eseridir bilinmez ama tavanarası, ister küçük, ister büyük, ister sıcak, ister serin olsun, her zaman rahatlatıcıdır.” Bachelard, G. (2013), *Mekânın Poetikası*, İstanbul: İthaki Yayınları, s. 40.

Fernand Braudel'e göre ev, bir ailenin özel yaşamının merkezidir. Bu merkez ise kadına aittir. Kadın, ev halkını beslemek ve aileyi çoğaltmak görevlerini üstlenir. Bu sebeple evler, daha fazla kadının vakit geçirdiği yerlerdir.⁹³

Sancı romanının kahramanı Dursun, çocukken Zile hastanesinde kendisiyle ilgilenen Nurten Hemşire'yi hatırlar ve onun Ankara'ya yerleştiğini öğrenir. And Sokağı'nda kalan Nurten Hemşire'nin evini bulur ve ziyaret eder. Fakat onun hemşireliği bıraktığını ve sol görüşü savunup, onların erkeklerine hizmet ettiğini öğrenir. Bu ev, Dursun'un karşıt görüşündeki insanların toplandıkları mekândır. Nurten Hemşire'yi Ankara'da farklı bir vaziyetin içinde bulmak Dursun'u üzer. Bu yüzden hem bu evde, hem de bu evden ayrılığının sonrasında duygu karmaşası yaşar.

Bir Ben Vardır Bende Benden İçeri isimli roman kahramanı Yunus Emre, Zembilli Sıtkı Hoca ile tanışmak için evine gider. Bu evler yapı bakımından farklı olup, misafirler için ayrı bir oda bulunmaktadır. Zembilli Sıtkı Hoca bu odada misafir kabul ederken, eşi ve çocuklarının bu odaya girmesi yasaklanır. Bu oda loş ve bir sürü kitabın bulunduğu bir yerdir. Yerde minder üzerinde oturulmaktadır. Zembilli Sıtkı Hoca bu odada bizlere, Yusuf Has Hacıp'in Türkçe yazılmış önemli eseri olan Kutadgu Bilig ile ilgili bilgiler sunar.

Fernand Braudel'e göre, ev misafir kabul edebilecek kadar zenginleşmiş ve büyümüşse, ikiye bölünür. Bir oda da misafir ağırlamak için ayrılırken, diğer oda kadınlar için ayrılır.⁹⁴

Havva romanında, Allah'ın varlığı, iyiliği, birliği ve doğru yaşamının kurallarının öğretildiği "Dost" adlı bir gruba üye olan Berrin Hanım'ın evi, bazen işlev değiştirip, kurs bittikten sonra öğrenilen bilgilerin pekiştirildiği yer haline döner. Sevgisiyle insanları evinde karşılayan ve onlara bir öğretmen gibi her şeyi

⁹³ Braudel, F. (2015), *Akdeniz Tarih, Mekân, İnsanlar ve Miras*, İstanbul: Metis Yayınları, s. 126.

⁹⁴ Braudel, F. (2015), *a.g.e.*, s. 126.

aktaran Berrin Hanım, kursa gelen diğer üyeler tarafından sevilir. Romanda Berrin Hanım'ın evi, huzur ve sevginin barındığı mekân halindedir.

Havva romanında, roman kahramanı Havva bir gün kendini yaşadığı özgürlüğün Mehmet'le kısıtlandığı düşüncesinin içinde bulup mutsuz bir an yaşarken; Berrin Hanım'ın evinde kalır. Berrin Hanım'ın evinde, uyumaya çalışan Havva'nın gözleri, dışarıdan akseden ışığın abajura vurmasıyla, tavanda oluşan çiçeklere takılır. Aklında dolaşan karışık düşünceleri kardelen çiçekleri yardımıyla aktarır. Emine Işınsu, *Çiçekler Büyür* isimli romanında olduğu gibi, *Havva* isimli romanında da kardelenlerin anlatımına başvurur. Kardelenlerin kırılğan, mağrur fakat herşeye rağmen güçlü bir çiçek olup, karı delip toprağın altından çıktığını anlatır. Bu çiçeklerin özgür oluşlarını anlatarak, kendi özgürlüğünün kısıtlanışını da vurgular. Kardelenler, Sarıkamış'ta bolca görülen çiçeklerdir. Bu yüzden bu romanda da Sarıkamış'a isim olarak temas edilir. Emine Işınsu'nun çocukluğunu geçirdiği mekânların etkilerini, bu romanda da görmek mümkündür.

Havva romanında, “Dost” grubuna üye olan kişilerden biri de Ayşe'dir. Ayşe bu grubun bütün üyelerini bir gün kendi evinde misafir eder. Ayşe'nin evi, iki dairenin birleşmesiyle oluşturulmuştu. İçindeki eşyaların çokluğu, zenginliğin göstergesi olan aksesuarlar ve evin büyüklüğü, Havva'nın hoşuna gitmemiş, biraz da Ayşe'ye karşı kıskançlık duygusu bastıramamasının etkisi olarak düşüncelerine, zevksiz bir insan şekilde yansımıştır.

Havva romanında, gümüş aksesuarların çokluğu ve gösterişliliği, Havva'nın bakış açısıyla karışık olup, göze hitap etmekten çok, gözü yorucu şekilde ifade edilmiştir. Bu bakış açısının dışında, eşyalarında varoluşlarını sağlayan bir mekânı bulunmaktadır. Bu mekân ise, evin salonunda yuvarlak bir masanın üzeridir. Havva, gümüş aksesuarların var olduğu mekân içinde mutsuz, sıkılmış olduklarını, onlarla

konuşmalarında okuyucuya aksettirir. Eşyaları anlayabilmesi ve onlarla konuşabilmesinin sebebini de, gümüş aksesuarlara karşı sevgisine bağlar.

“Yazar veya anlatıcı, okurda bir izlenim bırakmak istiyorsa mekânın özelliklerine göre, şahısların rollerine göre az çok bir yoruma gider. Böylece bakış açısı ile tasvir iç içe girer.”⁹⁵

Canbaz romanında, Gaziosmanpaşa semtinde bulunan pansiyonun sahibi dul bir kadın olan Sevim Abla’dır. Sevim Abla yalnız bir kadındır. Yalnızlığını gidermek için evini pansiyon haline getirir. İki katlı evinin üstünde, sosyalist olan Profesör Haluk Bozkır, alt katında ise Aynur, Tülin ve Sevgi Selen ile birlikte Sevim ablası kalmaktadır. Bu ev içinde bir kiracı gibi değil, evin bireyleri gibi muamele gören kızlar, Sevim Ablalarıyla mutlu bir şekilde yaşarlar. Bu pansiyonda, mutluluklarını, hüznelerini ve yeri geldiğinde yalnızlıklarını yaşayan kızlar, bu mekânı geçici olarak evleri gibi görürler. Geçici ev görevinde olan pansiyon ve anne niteliklerini taşıyan Sevim Abla, Sevgi Selen’in Ankara’daki hayatında büyük bir önem taşır.

“Mekânı ne kadar geniş olursa olsun, düşlenen evin bir kulübe, bir güvercin bedeni, bir kuş yuvası, bir krizalit olması gerekir. İçsellik, bir kuş yuvasının yüreğine gerek duyar.”⁹⁶

Canbaz romanında ilk kez konuşmak için annesi ile birlikte pansiyona gelen Sevgi Selen, semte geldiği gibi aynı korku duygusunu, Sevim ablanın evinde de yaşar. Selen, pansiyonda Sevim abla ile tanışınca ne yapacağını bilemez. Varlıklı olmamanın verdiği sıkıntıyı sevim ablasını ve evde kalan diğer kızları tanıyana kadar yaşamaya devam eder. Bu pansiyon ilk görüşte Sevgi Selen’e zenginlerin kaldığı, kendi yaşadığı yerdekenden daha farklı bir ortam olarak görünse de, pansiyondan

⁹⁵ Narlı, M. (2002), *Romanda Zaman ve Mekân Kavramları*, Sosyal Bilimler Dergisi, 5(7), s. 102.

⁹⁶ Bachelard, G. (2014), *Mekânın Poetikası*, İstanbul: İthaki Yayınları, s. 96.

ayrılma zamanı geldiğinde bu mekâna karşı duygularındaki büyük değişimi gözlemleriz.

Çiçekler Büyür romanında, İlay'ın babasıyla tartışması üzerine, kendi evinin kapısının önüne çıkar. Mutsuzluğunu gidermek için ormanda Mehmet Ali ile birlikte bir anını düşlediğini gözlemleriz. Güzel düşüncelerle birlikte Mehmet Ali'yi düşleyerek, aşkının hayali bir mekân içinde kendisine mutluluk verdiğini görürüz. *Canbaz* romanında Sevgi Selen ile Mehmet'in aşkının doğa ile bütünleştirilmesi gibi, *Çiçekler Büyür* romanında da âşkın yaşandığı hayali mekânın, yine bir doğa olduğu gözler önüne serilir.

“Kapının önüne çıkıp, ormanı düşünmeye başladım. Yaşadığım olay, gerçek miydi?.. Mehmet Ali ile ben, eve değil, koskoca hem de yeşilinde güneşin yedi rengini ışılatan bir dünyaya sahip olmuştuk. İçim İçime sığmıyordu.” (Ç. B, s. 69)

Çiçekler Büyür romanında, Mehmet Ali'nin evi, serbest davranışlarda bulunabildikleri, dışarıdan gizlenmek zorunda kalmadıkları yer olarak gösterilir. Mehmet Ali ve İlay'ın birbirlerine karşı sevgilerinin derecesini anlayabildiğimiz mekânda, dışarıdan gizlenme, bunun yanında da özgürlüklerinin göstergesi olan yakın temaslarına değinilir.

Çiçekler Büyür romanında, İlay'ın Mehmet Ali'nin kendisini sevdiğine ve geri döneceğine dair ümitleri tükenmemiştir. Bu yüzden, Con Ahmet'in evini evlendikleri zaman yeniden düzenleyeceğine dair planlar yapar ve bunu hayali bir mekân olarak zihninde yeniden canlandırır. İlay zihnindeki mekân canlandırmasını, kuşklarını ve mutsuzluğunun altında yatan sebepleri kapatmak için yapar. Hayali mekânın İlay'a verdiği mutluluğu, geçici bir mutluluk olarak gözlemleriz.

Çiçekler Büyür romanında, Mehmet Ali ile İlay, yeniden bir hayat kurmak için “Dağ” köyüne gönderilir. Türkiye sınırına yakın olan bu köy, ormanlık alanın

içindedir. Buraya güzel bir hayat hayaliyle gelen İlay, barakalara benzeyen, basit kerpiçten yapılmış, küçük bir eve, ikisi beraber olduktan sonra yeterli gözüyle bakarken ve mutlu olmaya çalışırken, Mehmet Ali'nin duyguları tam tersidir.

“Ulan, sıçan deliği burası!” (Ç. B, s. 439)

Tutsak romanının en önemli karakteri olan Ceren, Orhan ile evliliğinin ilk yıllarında, fakir ve küçük bir eve sahiptir. Kocasını mutlu etmek için çabaladığı küçük evi, iki odalı, küçük salonlu bir bodrum katıdır. Şimdiki evi ise büyük, değerli eşyalarla donatılmış, yardımcı kadınına kadar yanında tuttuğu bir evdir. Hayat standartları yükseldiği halde, Orhan Ceren'i sevgi yönünden eksik bırakır. O yıllardaki yaşamıyla, şimdiki yaşamı arasındaki büyük farkları, evinde bulunduğu ruh halinin üzerinde durarak anlatır. Mekânın insan yaşamına etkisini kısmen de olsa burada görebiliriz. Kocasının para hırsı ile birçok şeyi elde etmesi sonucunda, değişen mekân ve değişen yaşam, Ceren'in düşüncelerinde belirginleşir.

Gaston Bachelard'a göre, “Geleceğin evi, geçmişin tüm evlerinden daha sağlam, daha aydınlık, daha geniş olabilir bazen. Doğduğumuz evin ters ucunda, düşlenen ev hayali çalışıp durur. Yaşamımızın ileri dönemlerinde, hala sırtı yere gelmez bir yüreklilikle, o zamana kadar yapmadıklarımızı, daha sonra yapacağımızı söyleriz.”⁹⁷

Tutsak romanında Selma, güçlü olmasını ve dimdik ayakta durabilmesini yalnızlığına bağlayan bir kadındır. Yalnızlığıyla direnerek, erkeklerin dul kadınlara karşı yanlış olan bakış açısını yenmek istediğindedir. Bu düşünceler içerisindeyken, bir gece elinde çiçeklerle evine Orhan gelir. Selma'nın evinde ikisi arasında geçen münakaşa da, Selma Orhan'a karşı uyguladığı strateji ile galip çıkar. Gönlü rahat onu

⁹⁷ Bachelard, G. (2014), *Mekânın Poetikası*, İstanbul: İthaki Yayınları, s. 91.

kendine ait mekân olan evinden kovar. Kendine duyduğu güven ve Ceren'e ihanet etmemenin verdiği huzurla, karışık duygular içerisinde kalır.

Nisan Yağmuru romanı şahıslarından olan Meryem'in evi, varlıklı insanların yaşayış yapısında olan bir evdir. Roma, Floransa, Paris, Moskova gibi ülkelerden getirttikleri tablolar ve pahalı eşyalarla dolu zenginliğin göstergesi olan ev, sedef işleme grubuna dâhil olan Meryem'de utanma duygusunun oluşmasını sebep olur. Çalıştıkları mekân olan dükkân, insanların ve kullandıkları materyallerin mütevazı bir yapıda olmasını öğütleyen bir anlayıştadır. Bu sebeple içten içe, evi döşemede büyük payı olan kocası Cahit'i suçlamaktadır. Mekân olarak Meryem'in evinin, kocası Cahit'in anılarıyla dolu olması ve Meryem'in bu evde anılarla yaşaması, psikolojisini bozmuş, evde geçirdiği zamanlarda mutsuz olmasına sebebiyet vermiştir.

Nisan Yağmuru romanında Meryem ve Cahit varlık içinde yaşayan, arkadaşlarına lüks evlerinde parti veren, yurtdışı seyahatlerine gidip, Paris, Milano, Londra gibi şehirlerden değerli eşyalar alan, kusursuz bir hayata sahiptiler. Çocukları bir problemden dolayı olmayan çift, kendi evlerinde saygı çerçevesinde mutludurlar. Fakat kocası öldükten sonra bütün maddi varlıkların değerinden daha üstün olan manevi varlığın gücünü öğrenen Meryem, bu dükkân sayesinde eski yaşayışından sıyrılarak, yeni yaşamında huzur bulur. Meryem, kendi evindeki huzursuz yaşamını, sedef işlemeciliği yaptıkları dükkânda tersine çevirmeyi başarır. İnsanlarla ilişkileri düzelen Meryem, bu dükkânda huzur bulur, en önemlisi iyi insan kavramını öğrenerek hayata geçirmeyi öğrenir. Dükkân onun kendi evi ve orada bulunan arkadaşları, kendi ailesi gibi bir nitelik taşımaya başlar.

“Tezgâhta ulaştığım “birlik ruhu”nu evde kaybediyorum; eşyalar, tablolar, yatak odam üzerime gelir gibi boğuluyorum, her şey, her gördüğüm, her gözüme

çalınan Cahit'i tekrarlıyor, onun ölüp gittiğini söylüyor, evimde yabancıyım kendime..." (N. Y, s. 45-46)

Nisan Yağmuru romanında, Meryem'in "bej" odasına temas edilir. Bu oda sevimli, bej renklerle dekore edilmiş, tezgâhın havasında, Farsça şarkılar dinledikleri, sıcak bir mekân olarak betimlenir.

Nisan Yağmuru romanında, dostlarıyla evinde güzel bir gece geçiren Meryem, dostlarının ardından gidişlerini penceren bakarak izler. Onlar giderken içi hüznüyle dolan Meryem, dostları ile hayatının ne kadar güzel ve sevgi dolu geçtiğini anlayıp, pencere de düşüncelere dalar.

Kaf Dağının Ardında romanında Mevsim, ayrı yaşamak amacıyla ayrı bir eve çıkmak ister. Mevsim, Şişli'de bulunan apartmanlarının karşı tarafında boşalan bir çatı katına yerleşir. Daire, karanlık bir koridor da bulunan üç küçük odası ve sonradan eklenmiş mutfağı, banyo odası, badanasız, lekeli duvarları, eski bakımsız kapıları ve bozuk musluklarıyla betimlenir. Sonrasında daire boyanır, pencereler ve musluklar tamir edilir. Mevsim oturacağı evi, sade, fakir bir sanatçı evine dönüştürür. Burada özellikle, gözler önüne serilen durum, Mevsim'in mütevazı bir hayatı sevdiği gösteriştan uzak durduğunu, babasının ise zıddı bir hayatı tercih ettiğidir. Mutlu oldukları mekân özellikleri farklılık gösterir.

Kaf Dağının Ardında romanında, Mevsim ve babasının yedikleri akşam yemeği sonrasında Mevsim'in mekândaki yalnızlığı anlatılır. Özgürlüğü için babasının evini terk edip, yeni bir eve geçen Mevsim, babasıyla geçirdiği güzel bir gecenin sonrasında, babasının merdivenlerden inerken ki ayak seslerini dinlemesi ve zihninden geçirdiği düşünceler ile gözler önüne serilir.

"Bir kara bulut gibi yalnızlık birden çöktü üstüme. Yüreğimde somut bir sızı." (K. D. A, 57)

Kaf Dağının Ardında roman şahıslarından Mevsim'in evinin küçüklüğünden bahsedilir. Eşyalarının çok olmamasına rağmen odaların sıkışık olması, evin küçük olmasından kaynaklıdır. Evin geneline bej rengi hâkimdir. Ayrıca, bej rengi Emine Işinsu'nun romanlarında çokça görülmekte ve huzurun rengi olarak mekân tasvirlerinde kullanılmaktadır.

Kaf Dağının Ardında roman şahıslarından olan Nahit Hanım'ın evi, sanatçıların ve şairlerin toplandığı yer olarak anlatılır. Her gece evinde davet veren ve misafirlerini ağırlayan Nahit Hanım, İstanbul, Ankara, İzmir'den gelen konuklarıyla, eğlencenin yanı sıra, evini bir nevi toplantı mekânı haline getirir. Zaman zaman Mevsim'in evinin de arkadaşları tarafından aynı işlevle kullanıldığını görürüz.

Kaf Dağının Ardında romanında, roman kahramanı Mevsim, Orçun'un hayatına girmesiyle, zamanla Mevsim'in evine de müdahale etmeye başlar ve evin eşyalarını değiştirir. Bu olayla, insanların mekâna etkisini gözlemleriz. Yine eşyaların değişmesiyle, kendi benliğinin kaybolduğunu, özgürlüğünün kısıtlandığını düşünen Mevsim'in mutsuz bir hisse bürünmesi, değişikliğe uğrayan mekânın insan üzerindeki etkisini gözler önüne serer.

“Öyle kapıda durmuş, odayı seyrederken ağlayacak gibi oldum, burnumu çekip duruyordum. Yanımda Orçun: “Gördün mü, rahat rahat oturulacak bir yerin oldu.” Dedi.” (K. D. A, 144)

Kaf Dağının Ardında romanında, Mevsim artık babasının kanatları altında yaşamak istemediği için ve Orçun'dan ayrıldığı için yeni bir eve geçer. Bu ev, Cihangir'de bir çatı katıdır. Bir büyük salon, büyük bir mutfak ve bir yatak odalı,

büyük bir pencereden manzara olarak Marmara'nın görüldüğü bir yerdir. Mevsim bu eve, kendini yenilemek ve yeni romanını yazmak için taşınır.⁹⁸

Kaf Dağının Ardında romanında, Mevsim'in Cihangir'deki yeni evine, yurtdışından geldikten sonra ilk kez gelen babası, kızındaki değişimin hemen farkına varır. Hiç sevmediği halde, babasının zevkine göre döşediği mutfak masası, kristal şamdanlar ve porselen tabaklarla doludur. Mevsim yeni eviyle birlikte kendini de birçok konuda yenilemiş ve bunu da mekâna yansıtmayı başarmıştır.

Kaf Dağının Ardında romanında, *Nisan Yağmuru* romanında olduğu gibi, yine eşyaların birer canlı varlık gibi değer görmeleri gerektiği söylenirken, belirli bir mekâna ait oldukları da aynı düşünce içerisinde yer almaktadır.

Cumhuriyet Türküsü romanında, Mehmet Efendi'nin evinin odası ve evin kadınlar için ayrılmış olan "haremlik" kısmına dokunulur. "Haremlik" bölümü, renkli halılar ve örtüler ile donatılmış, kır çiçekleriyle süslenmiş, yere oturan minderlerle tasvir edilir. Bu mekânın haremlik bölümü olması, sadece kadınlara ait olması, tasavvufi romanların birçoğunda karşımıza çıkar. Kadınlarla, erkekleri birbirinden ayırıcı özellik taşıyan bir mekân özelliği vardır. Yine kadınları ve erkekleri ayıran mekânlardan biri Mehmet Efendi'nin bahçesidir. Bahçede verilen davette kurulan yer sofralarının ayrı oluşu ve ayrı oturuşları bu ayrımın göstergesidir.

Hacı Bayram romanında, Gülçiçek'in nenesi Rahime'nin evinden kısaca bahsedilir. Evde zenginliğin göstergesi olan güzel halılar, ipek kumaştan yapılmış yastık ve minderler ayrıca yardımcı kadın bile bulunmaktadır. Bu evde olan zenginlik, sadece gösterişte değil, kendi hayat tarzlarında, karakterlerini etkileyecek

⁹⁸ "Çatı, varlık nedenini daha ilk bakışta ortaya koyar: yağmurdan ve güneşten sakınan insanın üstünü örter. Coğrafyacılara, çatı eğiminin her ülkedeki iklimin en güvenilir göstergelerinden biri olduğunu hep söylerler. Çatının neden eğimli olduğunu "anlarız". Düş kuran kişi de akla uygun bir şekilde düşler; ona göre sivri çatı bulutları deler. Çatıya doğru yükseldikçe tüm düşünceler de açıklık kazanır." Bachelard, G. (2014), *Mekânın Poetikası*, İstanbul: İthaki Yayınları, s. 48.

ölçüdedir. Bu evde Numan'ın annesi Nazlı'nın yaşadığı aşağılanma duygusu bu etkinin bir göstergesidir.

Bukağı romanında, Mehmed ilim öğrenebilmek için Diyarbakır'a gider. Burada Mehmed'in ilim öğreneceği Feyzullah Efendi'nin evi tasvir edilir. Kale içinde olan ev, Hoca Tahir Mahallesi'nde, Tahir Efendi Sokağı'nda yeşille boyanmış bir evdir. Burası dantelli perdelerle örtülmüş, duvarlarda hat tablolarının asılı olduğu ve halı kaplı sedirlerin yer aldığı zengin görünümlü bir evdir. Bu evde hem çalışacak hem de eğitim görecektir olan Mehmed, bodrum katında kalacaktır.

Bir Aile romanı kahramanı Işık Tanaşa'daki evlerini tasvir ederken, tek katlı, boyalı, dört odalı, bahçeli geniş bir ev olarak anlatır. Işık güzel olan evlerine ve sakin olan Tanaşa'ya rağmen bazen Ankara'da kalmayı ister. Bu isteğinde yine Emine Işinsu'nun denize karşı olan sevgisizliğinin belirtisini şu sözlerden anlarız.

“Denizi, kumları, sükûneti sevemediniz bir türlü; Işık Hanım! Oğlumuzu da kendinize benzettiniz, günde beş kere taptığınız Allah'ımız, size cezanızı verecektir!”
(B. A, s. 16)

5.2.2 Apartmanlar

Sancı romanında, sol görüş üyelerinden Seyhan, kapalı mekân olan, Erdem Sokak'ta bulunan apartmandaki evde, silah zoruyla aynı görüşe mensup Leyla'ya sahip olur. Bu mekân, Leyla'nın tiksindiği ve asla unutamayacağı bir kötülüğün anısı olarak zihninde yer eder.

“Kolları, bacakları ve gövdesiyle koskoca sarı örümcek, kızın göğsünün üstüne oturdu, öğle ağır... Derken keskin bir acı! Bütün sarılar, al kan oldu. Kan... Kan!..” (S, s. 119)

Sancı romanının konusunu oluşturan dönemlerde yaşanan olaylar, öğrenciler arasında o kadar kötü bir hâl almıştır ki, solcular okulların yatakhanelerini ele

geçiriyor ve sağ görüşlü öğrencileri barındırmıyorlar. Bu yüzden bu öğrencilerin bazıları, Ergin Sokak'ta bulunan Mebus evlerindeki bodrum katını taşınmışlardır. Bu bodrum katında toplanıp, kendi aralarında tartışmalar yapıyorlar ve ilerleyen günlere yönelik plânlarını anlatıyorlardı. Bu kapalı mekân, bir nevi gizliliklerini paylaştıkları ikinci yer olarak belirginleşir.

Havva romanı şahıslarından Berrin Hanım'ın evine ilk kez giden Havva, eski evine göre yeni evini şatafatsız fakat huzur verici bulur. Bu evi huzur verici yapan, mobilyaların rahatlığı ve renkleri, evin gösterişten uzak oluşu, en önemlisi Berrin Hanım'ın huzurun adı olmasıdır. Berrin Hanım kocası öldükten sonra eski evini satıp, küçük bir eve geçer. Eski evi değerli eşyalarla dolu, geniş bir daireydi. Bu dairede birbirlerini severek, sayarak fakat bir yanları eksik, içten içe mutsuz yaşadılar. Roman kahramanı Havva'nın ağzından, bu iki evin karşılaştırması yapılır. Romanda, Berrin Hanım karakter olarak, huzurlu, sakin, iyi bir insan olarak anlatılır. Mekân anlatımı yapılırken, roman şahıslarından olan Berrin Hanım'ın karakterine uygun bir ev modeli seçilmiştir.

“Evinde rahat ettim, bejli kahverengili büyük, yumuşak koltukları vardı, yan tarafta açılınca yatak olacağı belli bir kanepede... Kütüphanesi salonun iki duvarını kaplamıştı, öbür duvarlarda reproduksiyonlar asılıydı, iki küçük odası bir de bu salonu varmış işte... Fakat benim hatırladığım onun evi epey büyüktü, pek güzel antika mobilyalar ve değerli tablolarla süslenmişti.” (H, s. 9)

Kaf Dağının Ardında romanında, Mevsim ve babasının evleri olarak anlatılan Şişli'deki apartman dairesi aynı kat üzerinde dört dairenin birleştirilmesiyle, tek bir daire haline dönüştürülmüştür. Rahatça yaşayabilecekleri konforlu bir ev olarak döşenmiştir. Ev iki bölüme ayrılmıştır. Babasına ait olan kısım zenginlik göstergesi olan ihtişamlı aksesuar ve koleksiyonlarla süslüyken, Mevsim'in tarafında yatak odası, çalışma odası ve banyo bulunmaktadır. İki ayrı bölüm gibi gözler önüne

serilen apartman dairesi, kendilerine ait özgür yaşam alanlarının olduğunun göstergesidir.

5.2.3 Dükkânlar

Sancı romanının şahıslarından olan Leyla, bir gün dışarıda dolaşırken yanına Adnan adında bir sol görüşlü oğlan gelir. Leyla onu Seyhan'ın yolladığını anlar. Adnan ile birlikte Kavaklıdere'de bir pastaneye giderler. Aralarında geçen konuşmalarda, Leyla'nın sol görüşle ilgili güveninin sarsıldığını görürüz. İçinde yaşadığı duygu karışıklığı gençlerin bu dönemlerde, yaşadıkları olaylarla değişen düşüncelerini belirginleştirir.

Çiçekler Büyür romanında Türk halkına, tarlada çalışmalarının karşılığı olarak az para verilmesi, buna bağlı olarak da kısıtlı yiyebilecek almaları, yani Türk halkının yaşayışlarındaki zorluk dile getirilir. Et alabilmek için saatlerce bir mağazanın sırasında bekleyen Türklere et verilmemesi, partili olan Bulgarlara öncelik tanınması bunun bir örneğidir.

Nisan Yağmuru romanında, İhlamur sokağından bahsedilir. Sokağın iki yanının ıhlamur ağaçlarıyla dolu olması, yollarının parkelerle kaplı olması, bu sokakta restore edilmiş eski bir Ankara evinin bulunması ve bu evin sıcak bir görüntüsünün olması Meryem'in dikkatini çeker. Bu evin ön odası sedef işlerinin yapıldığı bir dükkân haline getirilmiştir. Bu dükkânda, birçok eşya üzerine sedef işlemleri yapılmakta ve burada çalışan insanlar, ustaları eşliğinde, Allah'ın insanlar için belirlediği doğru yaşamının kurallarını öğrenmektedirler. Bu dükkânın, düzgün yaşama kuralları dışında farklı işlevleri de vardır. Dükkânda yapılan sedef işlemeciliği sayesinde, kazandıkları paralarla, yardıma muhtaç insanlara yardım eden bir dernek işlevi de bulunur. Bunun dışında bir de, insanların sıkıntılarından kurtulup, huzurlu olmalarını sağlayan bir ortam olarak da gözler önüne serilir.

Nisan Yağmuru romanında, sedef işlemeciliği yapılan dükkân tasvir edilirken; iç bahçesi olduğu ve çınar ağacının altında, çiçeklerle dolu bir bahçenin yer aldığı anlatılır. Tasavvufi konulu romanlardaki halka verilen vaazların mekânı tekke olurken, bu romanda da dükkân, ustanın oturup çalışanlarına, sevgi ve iyilikle ilgili konuşmalarını yaptığı yer olarak belirtilir. İşlev açısından tekkenin görevlerini paylaşan bu bahçe, çalışanların öğrenim gördükleri bir eğici yer konumundadır. Bu sebeple, dükkânda geniş bir kütüphane de bulunur. Aynı zamanda, yine tekke özelliği taşıyan, misafirleri ağırlamak için bulundurdıkları ayrı bir oda bir de ibadet odaları vardır. Dükkânın üst kısmı ustalarının evidir. Bütün bu bina Hayır Vakfı olarak isimlendirilir.

5.2.4 Köşkler-Konaklar-Saraylar

Bir Ben Vardır Bende Benden İçeri romanında Yunus Emre, manevi aşkla, bilgisizce bir süre sevdiği Nurefşan'ın babası olan Pervâne'nin sarayına misafir olur. Pervâne'nin sarayının özellikleri yine bir tablo gibi gözler önüne serilir. Bu saray zenginliğin, rahat bir hayatın göstergesidir. Nurefşan'ın mütevazı hayatı ile babası arasında hiçbir bağ bulamaz. Yunus Emre bu sarayı gördükten sonra çok etkilenir. Anadolu halkının evleri ile karşılaştırır. Bu saray, aynı gün Mevlânâ'nın da konuk edilmesiyle, sema yapılan, ayinlerin gerçekleştirildiği bir mekân halini alır.

“Pervâne'nin sarayı; Konya'ya renk katan saraylardan biriydi, dışı içi, çinilerle bezenmişti. Geniş koridorlarında mermer havuzlarda gümüş fiskiyeler, damla damla, sanki su sesinin en güzelini fısıldıyordu konuklara. Yerler çok kıymetli, incecik dokunmuş İran halılarıyla kaplıydı, minderler çinilerin rengine uydurulmuş; mavi ile yeşilin bütün tonları ve karanfil kırmızısı atlastandı. Şuraya buraya bırakılmış altın ve gümüş kafeslerin içinde, türlü renkli papağanlar ve adını bilmedikleri kuşlar cıvıldıyor, gümüş buhurdanlıklar ince, hoş bir koku salıyor ve alevleri titreyen yüzlerce mum, koridoru ve salonu gün ışığı gibi aydınlatıyordu.” (B. B. V. B. B. İ, s. 269)

Nisan Yağmuru romanında, sedef işlemeciliğinin Topkapı Sarayı yapıldığında, ilk atölyenin sarayın içinde kurulduğunun üzerinde durulur. Ünlü

Mimar Sinan'ın bu atölye de sedef işçiliğini öğrendiği anlatılır. Geçmiş tarihimizde yaşanan önemli olaylar da, mekân ile birlikte bütünleştirilerek verilir.

Havva romanında roman kahramanı Havva'nın annesi Hümeyra, Havva'yı hamileyken yeni bir köşk alır. Bu köşk, Feneryolu'nda eski bir köşktür. Hümeyra hamileliğinin ilk zamanlarında burayı restore ettirir ve mutluluğunu, zenginliği ile birleştirerek güzel bir köşk haline getirir. Fakat duyguları, hamileliğinin son zamanlarında değişir. Bu değişim, Havva doğduktan sonra devam eder ve Havva'nın sevgisiz olarak büyümesine yol açar. Babasının annesine aşırı düşkünlüğü, Havva'nın ilgisiz büyütülmesi, bu köşkün Havva için kötü anılarıyla dolu olduğu mekândır. Bu köşk, geçmişten gelen, annesi ve babasına karşı duyduğu öfkenin sembolü haline alır.

“Beyaz badanası, mavi panjurları vardı; üst katta yatak odaları, ara katta benim odam, banyom ve aşağıda iç içe salonlar, mutfak vs... Hatırlamaya çalışırken.. hatırlamak istemiyorum..” (H, s. 156)

Havva romanında, uzun zamandır babası ile dargın olan Havva, “Dost” grubunun ve Berrin Hanım'ın kendisine kazandırdığı insanî duygular ile babasını affetmeye karar verir ve köşke gider. Köşk artık eskisi gibi değildir. Annesi ve babasının anılarının dolu olduğu köşkte eşyalar aynı olmasına rağmen, artık kapalı kalmaktan küf kokusu dolu, karanlık ve üzüntünün mahzeni haline almıştır. Havva bunu gördüğü zaman, içindeki öfkenin durulduğunu sadece öfkenin yerini hüznün aldığını fark eder. Babasının bu evde senelerce annesinin hatıralarıyla yaşadığını görür. Bu köşk sadece Havva'nın değil, babasının ve annesinin de kötü anılarının olduğu bir mekândır. Köşk romanda bir ailenin mutsuzluğunun sembolü olarak ön plana çıkar.

Kaf Dağının Ardında romanında, Mevsim ve babasının evleri olarak, İstanbul'da bulunan Bağlarbaşı'ndaki köşkün yapısı tasvir edilir. Bağlarbaşı'nda bulunan köşk büyük ve güzel olup, Avrupa'dan gelen eşyalarla doldurmuş, köşkün bahçesini de babasının sevdiği Avrupai tarzda düzenletmiştir.

Cumhuriyet Türküsü romanında, Bedriye'nin kaldığı yalı tasvir edilir. Zenginliğin ve ihtişamın göstergesi olan kristaller, gümüşler, İran halıları, mavinin birçok tonunda koltukları ve buna benzer bir sürü eşyanın görüntüsünün güzelliği Nazan'ı şenlendirirken, Hikmet'in eski evlerinin basitliğine karşı, içini kuşku ve itici bir hisle doldurur. Hikmet'in, Avrupailiğini tasvip etmediği Bedriye, mekân ile özdeşleştirilmiştir. Hikmet aynı zamanda Bedriye'nin yalısının salonuyla, kendi salonlarını karşılaştırır. Bedriye'lerin salonuna göre kendi köşklerinin salonu fakir ve sadedir. Onların renkli salonuna karşın, kendi bej ve soluk altın renkli salonları, yaşayan, canlı bir eve karşın yaşlanmış, eskimiş bir ev motifi gözler önüne serilir. Mekân, yenici ve eskici görüşün simgesi gibi karşılaştırılır.

“Kahverengi kadife perdeler de artık iyice kötüleştirmiş, renkleri kaçmış, havları dökülmüş. İyi ki duvarlarda birkaç nadide hat var da... Yoksa şu mermer sehpa tozlu mu, hayır, üzerindeki gayet kıymetli Şam ipeği örtünün eskiliğinden, baksanıza dokuma nasıl da gevşemiş, iplikleri sarkmış, bu yüzden sehpa tozlu görünüyor.” (C. T, 107)

Bukağı romanında Mardin'de, toprak rengi gibi, büyükçe taştan konakların bulunduğundan söz edilir.

Bukağı romanında Mısırî, Sarayda kalan idareciler tarafından uyarılmaktadır. Saray idarecilerini tedirgin hale getiren Mısırî, sarayda bulunan insanların düşüncelerinde olumsuz bir kişilik olarak belirginleşmektedir.

Bukağı romanında Edirne'de bulunan Saray-ı Cedid'in güzelliğinden bahsedilir. Şehrin dışında olan ve bahçelerinin güzelliği ile bilinen bir saraydır.

5.2.5 Karakollar

Azap Toprakları'nda, kendi toprağını Yunanlılara vermek istemeyen Mahmut Ağa'nın kızı Muhsine'yi, Yunanlılar karakola alır. Muhsine'ye karakolda bin bir türlü işkence yapılır ve tecavüz edilir. Söz konusu kapalı mekân karakoldur ve suçsuz Türklere kötülük yapılan bir yer olarak anlatılmaktadır. Emine Işınsoy, *Azap Toprakları*'nda mekân olarak karakola birçok kez yer vermiştir. Yunanlı jandarmalar Türklere işkence yeri olarak karakolu kullanmaktadır. Türkler jandarmalar tarafından her an karakola alınma korkusuyla yaşarlar. İşkence görmekten korkan Türkler, baskı altında ve Yunanlılardan nefret ederek yaşamlarını sürdürür. Yunanlı jandarmalar işkence yaparken zevk alıyor ve aldıkları zevki de kendi aralarındaki konuşmalarıyla belirtiyorlar. Yaptıkları eziyetlerden ve onları pisliğin içinde bırakmalarından, Türklere karşı duydukları kini, nefreti görürüz. Bu nefret, romanın sonuna kadar Türk ve Yunanlılar arasında geçen konuşmalarda daha da belirginleşir.

“Mahmut Ağa'nın yüzünde çizgiler donmuştu. Kirpiklerinin arasından baktı Niko'ya, ses çıkarmadı. Bodruma indi. Yolu iyi bilirdi, kaç kişiyi sırtlamış çıkarmıştı oradan... Önce karanlığın içinde bir şey göremedi. Yanık kokusu, çürümüş soğan kokusu çarptı burnuna. Keskin bir sigara dumanı vardı, tıkanı, öksürdü. Adım atmaktan korkarak arandı. Birden Muhsine'nin beyaz çıplak vücudunu seçti. Eğildi, kızıl nemli toprağın üstünde serilmiş yatıyor.” (A. T, s. 20)

“Niçin öldürmedin Allah'ım, niçin?.. Başka bir şey düşünemedi.” (A. T, s. 20)

Azap Toprakları'nda, aynı şekilde sevdiği erkek için Türk olmak isteyen Yunan kızı Eleni'ye de, karakolda kötü muamele eden ve kullanan teğmen, kendi halkını da çıkarları için kullanır. Karakol, Yunanlı subayların, askerlerin kötülüklerini, eziyetlerini uyguladıkları, kötü duyguların yaşandığı, kapalı bir mekân işlevini almıştır.

5.2.6 Fabrikalar

Sancı romanında önem taşıyan mekânlardan biri de fabrikalardır. Sol görüşü savunanlar özellikle fabrikaları kullanarak bu görüşü yayma düşüncesindedirler. Fabrikalara sızarak sol görüşe adam çekmek amacındadırlar. Fabrikalar romanda, çalışıp emeği karşılığında para kazanan insanların mekânı olmaktan çok, siyasî görüşü yaymak için çabalayan insanların mekânı haline dönüşür.

“Devrimci gençliğin amacı, devrim ateşini fabrika fabrika, köy köy, toplumun bütün sınıflarına doğru sıçratmak, bütün sınıflarda devrim yangını tutuşturmadır.” (S, s. 52)

Canbaz romanında da fabrikaların sosyalistler için önemli bir mekân olduğunu görürüz. Sosyalistlerin bakış açılarına göre, sosyalizmin yeşerdiği ve yayıldığı en önemli mekânlardan biri fabrikalardır.

“Mahallemizin bir iki kat sahibi, bir iki otomobilli sosyalistleri, elbet fabrika emekçilerini düşünmektedirler. Her şey onlar için... Ah, fakat çok şükür, Ankara bir fabrika şehri değil!” (C, s. 13)

Kaf Dağının Ardında romanında Mevsim, “Altın Çini” isimli modern bir çini atölyesini ziyaret eder. Bu atölyede insanların çamurla zarif vazolar yaptıklarını görür. Bu fabrika, Kütahya’nın değerlerinden birini yansıtmaya açısından önem taşır. Ayrıca, birçok değerli ilim adamının, sanatçının Kütahya’da yaşadığına, bunlardan birinin de Evliya Çelebi olup, adının verildiği bir mahalle olduğundan söz edilir. Kütahya’nın değeri üzerinde durulmaya çalışılır.

Bukağı romanında, Kahire de bulunan çok büyük, loş bir ortama sahip, ambar görünümlü bir Mum İmalathanesi’nde, mumun nasıl yapıldığına dair bilgi verilir.

5.3 Özel Mekânlar

5.3.1 Odalar

Küçük Dünya romanında Nur, İstanbul’da büyüüp yetişen bir kızdır. Ferit isimli bir delikanlı ile evlenir. Ferit’in işinden dolayı tayininin çıkması üzerine Urfa’ya yerleşirler. Bu yüzden Nur Urfa’da bir kültür şokuna uğrar. Hiç bilmediği bir yerde, bilmediği bir kültürün içinde, insanları tanımaya, yaşamlarını anlamaya çalışır. Urfa’da bulunan insanların adetleri farklı olup, önceleri Nur tarafından farklı şekilde karşılanmaktadır. Urfa’daki insanların düşüncesine göre oda, bir kadının ve bir erkeğin ev içinde mahremi, görevini üstlenmiştir. Bu bağlamda, oda özel mekân olarak önem taşır.

“-Evet, güzel herhâlde! Yalnız bütün işler yapılır, nikâh da kıyılmıştır ama ekseri damatla gelin, zifaf odasına kadar birbirlerini görmemişlerdir!” (K. D, s. 67)

Küçük Dünya romanında, Nur’un kocasından kaçış olarak gördüğü, yalnız kalarak kendisini rahatlattığı, her şeyi bolca düşleyebileceği mekân odasıdır. Nur, roman boyunca birçok kez, bu odayı bir sığınak olarak kullanır. Üzüntülerini, mutluluklarını yalnız kalarak sadece Murat’ın hayaliyle paylaşabildiği tek mekândır. Bu yüzden odalar, özel mekân niteliğini korumaktadır.

Çiçekler Büyür romanının şahıslarından olan İlay’ın annesi, doğumdan sonra kısırlık yaşamış, bu yüzden de kocası Kemal tarafından dışlanmıştır. Özel mekân olarak odalarında, bu problemi açık açık görebiliriz. Kısırlık yaşandıktan sonra, Kemal’in karısına sırtını dönerek uyuması, odanın kadın için anlamsız bir mekân haline dönüşmesine sebep olur.

Tutsak romanının önemli karakteri olan Ceren’in odası, yaşadığı olayların etkisiyle, huzursuz olduğu bir ortam halini alıp, uykuya dalmasını engeller.

Diyebiliriz ki oda, aklında ve içinde yaşadığı karmaşanın gizli mekânı olurken, aynı zamanda huzursuzluğunu en çok yaşadığı yer haline gelir.

Nisan Yağmuru romanında, Meryem bir gün dükkân da çalışan arkadaşlarını evine davet eder. Onların gelmesiyle evi şenlenir ve son derece güzel vakit geçirirler. Evde oluşan ortamın samimiyet ve sıcaklığından son derece memnun olan Meryem, evdeki huzursuzluğun Cahit'in anılarından kaynaklandığını anlar. Ayrıca evde, Cahit'e ait olan ve hiç değiştirilmemiş olan lacivert dolap odası, Meryem'in kocasının hayalini düşlediği bir yerdir. Meryem evini, kendi düşünceleriyle huzursuz hale getirdiğini anlar. Bu olaydan sonra Cahit'in eşyalarını ihtiyaçlı insanlara vererek, onun hayaliyle yaşamaktan vazgeçer. Meryem'in düşüncelerinin yenilenmesiyle, evi de yenilenir. Lacivert oda ölü bir mekân olmaktan çıkıp, eski mobilyalarıyla canlanır. Sıcak ve huzurlu bir mekân halini alır.

“Oda boşalmış; oda temizlenmiş; pırıl pırıl gece mavisi dolaplar, duvarlar, perdeler, hatta koca billur ayna, lacivert puf, tümü bir tanıdık, bir sıcak karşıladılar beni...” (N. Y, s. 184)

Cumhuriyet Türküsü romanında, Nazan'ın Mehmet Efendi ile tanışması sırasında, Nazan'ı hayrete düşüren Mehmet Efendi'nin odası tasvir edilir. Çalışma odası gibi betimlenen bu oda, tamamen beyaz perde ve örtülerle donatılmış, kitaplarla dolu olan, çalışkan, çok okuyan bilgili bir insanın karakterini betimleyici özelliktedir.

5.3.2 Çekmeceler

İnsanların var oluşunu sağlayan mekânlar gibi, eşyalarında var oluşunu sağlayan mekânlar vardır. Bu mekânlar bazen eşyaların görünmesini sağlarken, bazen de saklamak, gizlemek amaçlı kullanılmaktadır.

Gaston Bachelard'a göre, çekmeceler ya da dolaplar, boş olarak düşünülebilir. Ancak hayal edilen düşün betimlenebilmesi için bütün çekmeceler ve dolaplar doludur. Ayrıca, nesnelere evi olarak kabul edeceğimiz çekmeceler, sandıklar ve dolaplar, saklı kalmış psikolojilerin, düşüncelerin göstergesidir.

“Buralarda kilitli kalmış ne de çok psikoloji vardır! Bunlar bir tür “saklı olanın estetiği”ni içerir.”⁹⁹

Azap Toprakları romanında, Aydın Hoca'nın Türkçe yazdığı ve gizlediği şiir defteri, çekmecesinin içinde durmaktadır. Fakat Yunanlılara olan kını ve öfkesi ile çok sevdiği şiirlerini yazdığı defteri yırtmaya çalışır. Bu hareketi de, Aydın Hoca'nın ümitlerinin tükendiğinin bir göstergesidir. Aynı şekilde Yuannis'in çevirdiği oyunlardan birini gösterme amacıyla başka bir çekmecedeki, Mahmut Ağa'nın mal varlığını hediye ettiğine dair gizli bir belge çıkarılır. Çekmece yine gizlemek amaçlı kullanılır.

“Bekir açıp çekmecesini, defteri çıkardı. Aydın Bey kaptı elinden, tek tek koparıp sayfalarını yırtmaya başladı.” (A. T, s. 73)

Bu görüşten hareketle diyebiliriz ki, farklı farklı işlevlere sahip olan çekmeceler, Emine Işinsu'nun romanlarında bir şeyleri gizleme amaçlı kullanılmıştır.

5.3.3 Köşeler

Nisan Yağmuru romanında, ustanın dükkân içinde oda değil, kendine ait bir köşesi bulunur. Usta bu köşede yalnız başına işlerini yürütür. Diğer çalışanlarla, sadece sohbet vakitlerinde konuşur, bilgi alışverişinde bulunur. Bu köşe, ustanın dükkânda kendine ayırdığı özel bir bölgedir.

⁹⁹ Bachelard, G. (2014), *Mekânın Poetikası*, İstanbul: İthaki Yayınları, s. 30.

5.4 Genel Mekânlar

5.4.1 Tekkeler-Dergâhlar

Hacı Bektaş romanında, Hacı Bektaş Horasan'dan gelip, Sulucakarahöyük'e yerleşir ve burada bir tekke yaptırmak ister. Bu tekke, hem köylüye Allah'ın kurallarını yaymak, hem de kendisine müritler toplamak ve bu müritleri Anadolu'nun çeşitli yerlerine gönderip, Bektaşiliği yaymak için yapılır. Bu düşünceden hareketle, romanın sonunda mekân olarak Bektaşiliğin en çok Rumeli ve Anadolu'da yayıldığı hakkında verilen bilgiyi görürüz. Romanda genel bir mekân olan tekkenin özelliklerine geniş yer verilir. Buranın halkı ev yapmayı bildiği için, hep birlikte yardımlaşarak tekkeyi yaparlar. Tekke ayrıca, fakirlere, kimsesizlere, oralardan geçen yolculara, bir nevi geçici ev işlevini de üstlenir. Birçok insana ev olan tekke, belirli bir süre için gelmiş olsa bile, Allah yoluna girilmesi ve doğru yaşama kurallarının öğrenilmesini sağlayan, İslâm sembolü bir yer halini alır.

“Horasan erenlerinden ve bu büyük şahsiyetlerden biri olan Hacı Bektaş Veli, Türk kültürünün hamuruna önemli katkılarda bulunmuş, onun yaydığı hoşgörü ve sevgi Anadolu'nun sınırları ötesine Rumeli'den Çin'e kadar uzanmıştır.”¹⁰⁰

Hacı Bektaş romanında, roman kahramanı Hacı Bektaş, tekkede köyün erkeklerine satranç oynamayı ve akıllarını çalıştırmayı öğretmiştir. Bu oyun o zamanlarda yayıldı. Hacı Bektaş halkın yeni şeyler öğrenmesine katkı sağlar ve halkı eğitici bir kimlik kazanır. Bu düşünceden hareketle, mekân olarak tekkenin diğer bir işlevi olan eğiticilik ortaya çıkar. Eğitim özelliği de taşıyan tekke, gençlerin yeni bilgiler öğrenip diğer nesillere aktarımında önemli rol oynar.

¹⁰⁰ Odacı, S. (2010), *Emine Işınsoy'un Hacı Bektaş Veli Romanında Bektaşilik Algısı*, Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi, (55), s. 162.

“Böylece köyde, satrancı bir türlü kavrayamayıp, “çocuk eğlencesi” deyip dudak bükenler çıktıysa da Sulucakarahöyük köyü, bir de satranç ustaları ile ünlendi. Zileli arkasından geldi!..” (H. B. V, s. 183)

Bir Ben Vardır Bende Benden İçeri romanında Tapduk Emre'nin bulunduğu tekkenin, artık orada kalacak olan Yunus Emre'ye tasviri yapılmaktadır. Bu anlatımla, tekkenin fiziki yapısının ne kadar farklı olduğunu görürüz. Emine Işinsu'nun anlatımındaki incelik ve tasvirleriyle, zihnimizde bir tekkenin mekân özelliğinin nasıl olduğunu, bir tablo gibi hemen canlandırabiliriz.

“Senin o gün geldiğin büyük loş oda, sohbet ve zikir odasıdır, ismine “meydan” deriz, belki biraz fazla büyücek. Çünkü yol üstünde olduğumuz için, gelen giden çok olur. Bu binanın içinde mutfak var, Şah'ımızın haremlik, selâmlığı var, selâmlık daha küçük bir odadır. Hazret'le özel konuşmak isteyenler ve onun yalnız çalışabilmesi içindir. Eğer o selâmlıktaysa, çok mühim bir şey olmazsa rahatsız edilmez. Bir de hücreler vardır, meydana girmeden, hemen yan taraftaki minik odaları gördün mü?” (B. B. V. B. B. İ, s. 163)

Bir Ben vardır Bende Benden İçeri romanında, mekân olarak tekkelerde, halvete girmek kavramı belirginleşir. Halvete girmek, kırk gün kırk gece aç susuz, sadece Allah'a dua ederek ve namaz kılarak, ibadetle günlerini geçirmek anlamındadır. Bunun yapılmasının sebebi, insanın kendi nefsinden arınmasıdır. Nefis Allahın sevmediği, insanoğlunda istemediği bir duygudur. Yunus Emre'nin halvete girmesi, nefisini yenmesinde büyük bir etken olur. Halvete girilen mekânın ismi hücredir. Hücre dedikleri yer bir oda olup, küçük, kimsenin olmadığı ve karanlık bir mekândır. Sadece Allaha dua edilen ve namaz kılınan yer olan hücre, bir nevi Allah ile insanların aralarında bağ kurulan mekân olarak belirginleşir. Yunus Emre, Şam'dan döndüğü zaman hemen bu hücreye girer. İçini rahatlattığı, manevî bir mekân olan hücrede huzura erer.

“İşinsu ritüellere halvet sürecini de ekler.”¹⁰¹

Bir Ben vardır Bende Benden İçeri romanında, Yunus Emre tekkede birçok iş yapar. Ekmek kazanmanın yolunu öğrenir. Ailesini Sarıköy’e yolladıktan sonra artık tamamen dergâhta yatıp kalkar. Bu yüzden Yunus Emre’nin ikinci evi dergâh olur ve onun hayatında önemli bir rol oynar. Tekkeler ve dergâhlar dinsel mekânlar olmanın yanı sıra, insanlara meslek sorumluluğunu da yükleyen eğitici bir işleve sahiptir.

“Kimlik inşasında meslek önemlidir; İşinsu gerçekliği besleyecek bu ayrıntılarla iki şeyi birden gerçekleştirir: Bir yandan bütünlüklü bir kahraman oluşturur; diğer yandan o dönemdeki dergâhları, dinî ve meslekî eğitimi bir arada veren, toplumun inşasında aktif rol üstlenen kurumlar olarak anlatır.”¹⁰²

Bukağı romanında, Bursa’da ve Edirne’de yaptırılan güreşçi tekkelerinden bahsedilir. Bu tekkeler, Türk sporu olan güreşin yaygınlaştırılmasının dışında, askerlere, diğer spor faaliyetlerini de öğretmek amaçlı yapılmıştır.

Bukağı romanında, Kahire’de bulunan Abdülkadir Geylanî tekkesinin fiziki yapısı tasvir edilir. On altı sütunlu, tavanı nakışlı, beyaz mermerle döşenmiş avlusu ve kubbeli bir havuzu bulunan bir dergâhtır. Burada bulunan hücre isimli odalar vardır. Tekke, özellikle dinî ibadetlerin gerçekleştirildiği ve vaazların verildiği bir mekândır.

Bukağı romanında Niyâzî Mısırî, Uşak’tan Kütahya’ya gider. Kütahya’da Halvetî tekkesinde kalır. Tekkedeki görevi din konusunda halkı bilinçlendirmektir. Halk tarafından sevilen Mısırî, tekkede eğitici görevinde olan ulu bir kişidir.

¹⁰¹ Topçu, B.Ü. (2013), *Yunus Örneğinde Kahramanı Ete Kemiğe Büründürmek*, International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic, 8(1), s. 2629.

¹⁰² Topçu, B.Ü. *a.g.m.*, s. 2621.

5.4.2 Camiler

Azap Toprakları'nda cami, ibadet edilen yer olarak romanda sürekli yer almakta ve Türklerin camiye gidişi yasaklanmaktadır. Yunanlıların Türkleri yıldırma çalışmalarından biri olarak beliren kilise, camilerin karşısına yapılır. Birbirine zıt iki mekân olarak cami ve kilise, Türklük ve Yunanlılığın sembolü olarak belirginleşir. Türklüğün sembolü olan cami ile ilgili yasaklar, Türk halkının umutlarının yıkılmasına ve insanların sıkıntılarının artmasına sebep olur.

“Görüldüğü gibi anadilin yasaklanmasının yanı sıra dini bir uygulama olan erkek çocukların sünnet ettirilmesi ve camiye gidilmesi de yasaklanacaktır. Hatta camiye ortadan kaldırmak da yapılması planlanan uygulamalar arasındadır.”¹⁰³

Hacı Bektaş romanında, Sulucakarahöyük köyünün halkı camiye gitmemektedir. Hacı Bektaş birçok insana camiye gidip, Allah yoluna girme alışkanlığı kazandırır. Hacı Bektaş'ın camiye bağlılığı halkı da etkiler. Cami, örnek karakterin en çok kullandığı mekânlardan biri olarak belirginleşir.

“Romanda Hacı Bektaş'ı İslamın şartlarını yerine getirmiş veya getirmekte iken görürüz. Romanın hemen başında Hacı Bektaş ilk olarak ikinci namazını kılmak üzere camide karşımıza çıkar.”¹⁰⁴

Emine Işınsu *Çiçekler Büyür* romanında, cami minaresinin üzerine yasak olduğu halde gizlice asılan Türk Bayrağı'nı gören İlay'ın hissettiği mutluluğu, milliyetçilik duygusunu yoğun bir şekilde mekânla birlikte bütünleştirerek işler.

“İşte orda, karşıda, minarenin üstünde! Onu böyle yükseklerde, onu böyle mavi göğü arkasına almış dalgalanırken... hür görmemiştim.” (Ç. B, s. 161)

¹⁰³ Koçal, A. (2010), *Emine Işınsu'nun "Azap Toprakları" ve "Çiçekler Büyür" Adlı Romanlarında Balkan Türklerinin Trajedisi*, Süleyman Demirel Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi, (22), s. 144.

¹⁰⁴ Odacı, S. (2010), *Emine Işınsu'nun Hacı Bektaş Veli Romanında Bektaşilik Algısı*, Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi, (55), s. 165.

Kaf Dağının Ardında romanında, Mevsim'in yaşadıklarıyla birlikte, dine karşı bir hassasiyetinin geliştiğini görürüz. Bu yüzden mekân olarak Eyüp Sultan'ı ziyarete gider. Burada yaşadığı olumsuz bir olay sonucunda, mezarlığa girer. Mezarlık, Mevsimi rahatlatan, huzur veren bir mekân olarak belirir.

Kaf Dağının Ardında romanında, Mevsim Kütahya'da umduklarını bulabilmek için Ulu Camiye girer. Ulu Cami'de, bir adamın çilehane denilen bir odada, ibadet ettiğini görür. Bu olay, Emine Işınsoy'un tasavvuf konulu romanlarında, halvete girmeye eşdeğer şekilde anlatılır.

Bukağı romanında, Mehmed Diyarbakır'dan sonra Mardin'i ziyaret eder. Mardin'de de mekân olarak Ulu Cami'ye gider. Orada ibadet eder ve Ulu Cami'nin hamamında yıkanıp temizlenir.

Bukağı romanında, Malatya'da bulunan Ulu Cami'nin yapısı, mimarisi ve güzelliği hakkında bilgiler verilir.

“Kubbenin ortasında çini mozaiklerle Süleyman Peygamber'in mührü işlenmiştir, zaten eyvan ve kubbeler bölümü, sırlı tuğlalar, patlıcan moru ve firuze çini mozaik süslemelerle, pek güzeldir efendim, velhasıl bir sanat abidesidir.” (B, s. 29)

Hacı Bayram romanında, aynı zamanda Kayseri'de bulunan camilere temas edilir. Lâlâ Cami, Kurşunlu Cami, Hacı Kılıç Cami ve bunun gibi birçok caminin olduğu bilgisi verilirken, medreselerin çokluğu, bunun yanında da Huand Hatun Medresesi'ne isim olarak değinilir.

Bukağı romanında, Mehmed İstanbul'u gezer ve çok beğenir. İstanbul'un güzelliğini göz kamaştırıcı bulur. Aynı zamanda, Sultan Ahmed Cami'nin huzurlu bir yer olduğunun üzerinde durur.

Bukağı romanında, Mimar Sinan'ın eserlerinden bazılarına dokunulur. Bunlar, Selimiye Cami, Taşlık, Şeyhi Çelebi, Defterdâr camileridir. Bu camilerin, sanat eseri olduklarına temas edilir. Eserde mekânlarla ilgili Ansiklopedik bilgilere rastlanır. Bu bilgiler romanlarda tanıtım amaçlı yer alır.

5.4.3 Türbeler-Mezarlıklar

Azap Toprakları romanında, Bekir'in canı sıkkın olduğu zaman rahatlamak amaçlı gittiği genel mekân, mezarlıktır. Burası onun sığınağı olmuş, üzüntüsünü o an paylaşabildiği özel bir mekân haline gelmiştir. Roman boyunca birçok kez üzüntülü haldeyken mezarlığa giden Bekir, orayı kendine mesken edinmiş ve duygularını dile getirip, uyumaktan bile çekinmediği bir yer haline dönüştürmüştür. Bekir'in duyguları mezarlıktaki sahnelerde belirginleşir, yalnızlığı ve özlemi ortaya çıkar.

“Bilindiği gibi Müslüman Türklerde mezar-mezarlık, insanın kendisi ile hatta geçmişi ve geleceği ile beraber olduğu, bunun içinde huzur duyduğu mekânlardır.”¹⁰⁵

Çiçekler Büyür romanı şahıslarından olan İlay'ın dedesi gençken, Bulgarlarla savaşmak için evlerini terk edip dağa çıktıklarını, geceleri köye inip baskın yaptıklarını, topraklarını geri kazanabilmek için çaba harcadıklarını anlatır. Bir gece gene baskından sonra, köyden uzakta bir ırmağın kıyısında yaralı bir kız bulur. Sarışın, güzel kızı kurtarma çabaları boşa olur. Kurtaramadığı kıza âşık olmuştur. Bu yüzden, ölümünden çok etkilenir ve onu serin, gölge, ulu bir çamın altına gömer. Toprağında kırmızı laleler açar. İlay'ın dedesi tarafından tasvir edilen mekân, kötü bir ölümün karamsarlığını kapatabilmek için huzurlu bir mezar olarak yaratılmaya çalışılır.

Bukağı romanında, Niyâzî Mısırî'nin türbesinin Limni adasında bulunduğu söz edilir. Niyâzî Mısırî gömülürken sürekli sürgüne gönderilmesi

¹⁰⁵ Karaca, İ. (2006), *Tarihi Romanlarda Mekân ve Coğrafya*, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi, 34(34), s. 84.

yüzünden ayağında, çıkarılmasına izin vermediği bukağılarla gömüldüğüne dair anlatılan rivayetle ilgili bilgi verilir. Bu türbeyi ziyarete gelen insanlar, Niyâzî Mısırî'nin yolunda yani Allah yolunda olan insanlardır. Mısırî'nin türbesi, ulu bir mekân olarak gösterilir.

Bukağı romanında Mehmed, Bursa'da bulunan Orhan Gazi'nin mezarını ve diğer türbeleri ziyaret eder. Emir Sultan Türbesi, Müslümanlar tarafından ziyaret edilen bir yer olarak anlatılır. Mehmed, Emir Sultan Türbesi'ni ziyaret ederken, odanın zengin ve ihtişamlı görüntüsü yüzünden yeterli sıcaklığı hissedemez. Maddiyatın göz önünde olduğu türbe, Mehmed'in içine sıkıntı verir.

Bukağı romanında Mısırî, sarayda bulunan idareciler tarafından, ayaklarında bukağılarla Rodos'ta bulunan bir kaleye hapsedilir. İkinci sürgünü ise Limni Adası'na olur. İki sürgünde de halk tarafından ziyaret edilen ve sevilen Mısırî'nin türbesi de, Limni adasındadır.

5.4.4 Okullar-Üniversiteler

Azap Toprakları'nda, genel mekân örneklerinden olan Türk Okulu'nda verilen Türkçe eğitim, daha sonraları Yunanlılar tarafından değiştirilir. Türk Okulu bir nevi Türklüğün mekân sembolü olurken, Yunanlıların Türklüğü silme hedefleri ile okulun ismi ve renkleri değiştirilir. Yunan yanlısı bir Türk olan Hasan, Aydın Hoca yerine öğretmenliğe getirilir ve okulda Türkçe yasaklanır. Yunanlıların okulda yaptıkları bu hareket ile çocukların ve gençlerin düşüncelerinin Yunanistan hakkında değiştirilmesi hedeflenmektedir. Bu bağlamda, romanda okul, sadece eğitim görülen yer değil, düşüncelerin etkilenmesi ve yayılması yönünden önemli bir genel mekân hâlini alır.

Azap Toprakları romanında olduğu gibi, *Çiçekler Büyür* romanında da olan, eğitimdeki değişikliği görürüz. Eğitimdeki değişikliğin okullardaki düzeni etkilemesi

kaçınılmaz bir sonuçtur. Türk Okullarının kapatılması, Bulgarca eğitimin verilmeye başlanması ve Türkçe konuşmanın yasaklanması bunun örnekleridir. Çocukların kimisi üniversite okuyamama düşüncesi yüzünden liseye gitmeyip tarlalarda çalışmaya başlıyor, kimisi de liseden sonra tarlalarda işçilik görevi alıyor. Türk gençlere üniversite okumanın yasaklanması, yapılan bütün bu değişikliklerle gençlerin ideallerini gerçekleştirememesi ve dolayısıyla çalışma hayatına girmeleri ile Türk halkının okuma oranı düşürülüp, başarılı olmalarının engellenmesi hedeflenmektedir.

Emine Işınso *Sancı* romanında, Türkiye'deki ülkücüler ve solcular arasında geçen mücadeleyi, Türkiye'nin çektiği sancılı dönemleri anlatır. Türkiye'nin birçok yerinde bu olaylar yaşanırken, özellikle üniversitelerde, gençler arasında büyük bir savaşa dönüşür. Solcu gençler tutsaklarını Yüksek Öğretmen Okulu'nda tutuyor, ülkücü gençler ise İlahiyat Fakültesi'ne kaçıp sığınıyorlar. Romanda genel mekân olarak üniversitelerin üzerinde yoğunlaşılır. Özellikle Orta Doğu Teknik Üniversitesi, çoğunlukla sol görüşü savunan gençliğin faaliyetlerinin gerçekleştiği yerdir. Öğrencilerin temin ettikleri silahlar bile burada gizlenmektedir. Birçok üniversitede, özellikle sağ görüşlü öğrencilerin yaşadıkları karışıklıklar öğrenimlerini de etkilemektedir. Üniversitelerdeki yönetimlerin bile bu olaylar karşısında tepkisiz kalmaları, o dönemdeki yaşanan korkuların göstergeleridir.

“-Evet efendim, İstanbul Yüksek Öğretmenli, 250 kadar komandonun, fakültelere girmesine solcular mâni oluyorlarmış. İmtihan devreleri geçmiş, bu yüzden rektörle konuşup...” (S, s. 94)

Sancı romanında, üniversitelerin yaşanan olaylardaki işlevi ve ciddiyeti çok büyüktür. Sol görüşlülerin yürüyüş sırasında sağ görüşlülere, Siyasal Bilgiler ve

Hukuk Fakültesi'nin çatısından, molotofkokteylleri ve asit tenekeleri atıp, küftmeleri bunun bir göstergesidir.

Sancı romanı kahramanı Dursun Önkuzu, bir gün okula giderken solcular tarafından kaçırlır. Solcular onu döverek, okulun dördüncü katına çıkarıp, köycülük odasına götürürlər. Bu oda bir sınıf olup, solcular tarafından köycülük odası olarak isimlendirilir. Burada Dursun'a işkence yapılır. Dursun'un bu sınıf içinde bulunduğu durum, sağ görüş ile ilgili gizliliklerini ifşa etmek üzerinedir. Devlet Dergi Yazıhanesi ile ilgili soruları yanıtlamayan, gizliliği koruyan Dursun'u, sınıfın bulunduğu dördüncü kattan aşağı atıp, öldürürler.

Canbaz romanı şahıslarından olan Sevgi Selen Atasoy, üniversite öğrenimini Gazi Eğitim Enstitüsü'nde görür. Bu enstitünün diğer üniversitelere göre daha sakin olduğu, olayların çıkmadığı bir yer olduğu üzerinde durulur. Diğer üniversitelerde ise okul hâkimiyeti aynı görüşte olan öğrencilerin çokluğuna göre belirlenmektedir. Bilhassa, Orta Doğu Teknik Üniversitesi sol görüşü savunanların mekânı haline gelmiştir. Ayrıca Orta Doğu Teknik Üniversitesi'nde saklanan devrimcilerin silahları, okulu Karargâh özelliğine bürümüştür. Özellikle, Jandarmanın bu okula baskınlar düzenlemesi, üniversitelerdeki gençliğin bu derece birbirleri ile savaş içerisinde olması, öğrencilerin okul hayatlarını da önemli ölçüde etkiler.

Tutsak romanının şahıslarından olan Selma'nın evinde, Canan ile Selma sohbet edip, içki içerler. Bu sohbetle birlikte, Selma Ankara'da ilkbaharın gelişini, şimdiki hâliyle, eski hâlinin hayali arasında kıyas yaparak anımsar. Kolejden Cebeci'ye Ceren'le yürüdüklerini hatırlar. Eskiden Eğitim Derneği Yenişehir Lisesi isimli olan okul şimdi batı zihniyetiyle kolej idi. Kız ve erkek öğrencilerin eskiden farklı değerlere sahip olarak ve bu değerlere sahip çıkarak öğrenim gördüklerini, şimdikilerin ise batıyı örnek alarak yabancılaştığını, mekân isimlerinin değişikliğe

uğramasıyla belirterek, okulun gençlerin hayatlarını yönlendirmedeki etkisine temas edilir. Aynı zaman da doğu ve batı değerlerinin farklılığını da ortaya koyar.

Çiçekler Büyür romanında Mehmet Ali, Bulgar hizmetine girebilmesi için Yenipazar'daki teknik lise olan Han Asparuh'a gönderilir. Mektubunda liseyi betimlerken, İlay'a karşı olan hislerine rağmen, heyecanı ve mutluluğu göze çarpıcı mahiyettedir. Lise bittikten sonra ise yüksek tahsil için Peter Beron Eğitim Enstitüsü'ne gider. Bu okullar, Mehmet Ali'nin İlay'dan uzaklaşmasına sebebiyet veren mekânlar olur.

“Öldüğünü düşününce o kadar üzuldüm ama, şimdi seni görmeyi hiç canım çekmiyor!” (Ç. B, s. 407)

Hacı Bayram romanında, Zülfaz (Solfasol) köyünde medrese olmadığı için Numan Ankara'da bulunan Kara Medrese'ye okumaya gider. Bu medrese onun ilmi öğrendiği ve başarılı olmasını sağladığı, eğitici mekân olma açısından önem taşımaktadır. Bu medrese, tek katlı, üstü kubbeli olan bir dershaneye, kütüphaneye, tuvalete, abdest alma yerine sahip olan ve içinde hücre isimli odaların bulunduğu bir yerdir. Ayrıca bu medrese, öğrencilerin ibadetlerini de yaptıkları yerdir.

5.4.5 Lokantalar-Restoranlar

Havva romanı şahıslarından Berrin Hanım, Hümeyra'nın en yakın arkadaşıydı. Çocukken Havva ile annesinden fazla ilgilenip, yalnızlığına ortak olurdu. Havva annesi öldükten sonra Berrin hanımı görmemiştir. Berrin hanım ile Havva, uzun süre sonra ilk kez birbirlerini salaş bir balıkçı lokantasında görürler. Berrin hanım burada arkadaşlarıyla eğlenirken, Havva'yı gördüğüne çok mutlu olur. Bu mekân Havva'nın sevdiği bir yerdir. Balıkçı lokantasından sonra, hiç bitmeyecek olan dostlukları başlar.

Havva romanı kahramanı Havva'nın ve Mehmet'in tanışmasına yardımcı olan mekân Mavi Kaplan adlı bir bardır. Havva, özgür olmaya alışmış, bir insana bağlı kalmanın nasıl olduğunu bilmeyen, yalnız yaşadığı bir hayata alışmıştır. Havva, Mavi Kaplan isimli barda yaptıkları sohbetlerden, özgürlüğünü kısıtlamadığı için etkilenmiş buna rağmen bir süre kendi içinde karışıklık yaşayarak ve bunu düşünceleriyle bize aksettirerek, bulunduğu mekândan hayali bir mekâna geçiş yapmış ve tekrar gerçek mekâna dönmüştür. Havva'nın o gece verdiği olumlu yanıt neticesinde, mekânla iç içe giren mutluluk duygusunu, düşüncelerinde görürüz.

“Bu yüzden galiba “çıkma” teklifini hemen kabul ettim. Milyonlarca yıldız ağdı, gelip saçlarıma, gözlerime kondular..ay, eğilip kulağıma; “En doğrusunu yaptın.” dedi. Mehtabın içinde yürüyorduk, Boğaz, o eski bildik Boğaz değildi. Yabancı da değildi. Daha ziyade bir dost, Dost'a benzer bir dosttu. Dalgaların kıvrımlarındaki ışıklar, bir başka türlü çırpınıp yanıyordu, lacivert altınlar gibi... Gece de bildik, uykularımı kaçırın gece değildi; aylaktı, serseriydi. Mavi boncuklar alıp lacivert boncuklar satıyordu... Mehmet, elimi tuttu. Yüreğimden bir güven duygusu patlayıp taşıp Mehmet'e yöneldi. Salkım saçak neşeler içindeydim; gülüyordum, mutluydum.” (H, s. 49)

Havva romanı şahıslarından olan Havva, zamanla, Ayşe isimli bir kıza karşı olan kıskanma hissi yüzünden, sevgisini ve mutluluğunu sorgular ve bu karışık düşüncelerini yine hayali bir mekânla bağlantılı bir şekilde aktarır. Mehmet'e karşı duyduğu güvensizliği, onu babasına benzettiğine dair sözlerinden anlarız. Babasına karşı çocukluğundan itibaren duyduğu öfkeyi, Mehmet'e karşı beslediği duyguları üzerinde kullanır.

“Peki neler değişti şu bir yıla yakın zamanda? Artık yıldızlar ağmıyor mu, artık gece mavi boncuklar alıp lacivert boncuklar satmıyor mu, ay kulağıma fısıldamaz oldu, hanidir suskun..” (H, s. 49)

Ak Topraklar romanında, Yamtar ve Bayındır'ın karşılaştığı Naki'nin Meyhanesi bir Rum mekânı olarak belirginleşir. Bu mekâna karşı, Yamtar ve

Bayındırın hisleri netleşir. Romanda içki içilen ve kızlarla eğlenilen bir yer olarak beliren meyhane, Rumlara özgü bir mekândır.

Kaf Dağının Ardında romanında, Mevsim'in Orçun'la Anadolu Hisarı'nda salaş bir kahvede geçirdikleri akşam üzerinde durulur. Bu mekân, güneşin batmasıyla havanın güzelliği ile birlikte tasvir edilirken, Mevsim'in yaşadığı mutluluk duygusu açık bir şekilde belirir. Yine aynı şekilde, kırlarda, evde, denizde ve buna benzer mekânlarda geçirdikleri süre içinde, siyasi görüşleri konuşmadıkları müddetçe ikisi de mutludur. Siyasî olayların ve görüşlerin mekânı etkilediği açık bir şekilde belirir.

Cumhuriyet Türküsü romanında, mekân olarak Avrupaî tarzda olan Lebon anlatılır. Lebon ışıltılı, lüks ve varlıklı insanların mekânı olarak tasvir edilir. Bu mekân Osmanlıcı olan şahıslar tarafından benimsenmese de, yabancı subayların ve Avrupai olan kişilerin gittikleri yer olarak gözler önüne serilir.

“Çikolata, konyak ve Parfüm kokularına karışan iyi cins erkek lavantaları... Pırıl pırıl pastanenin içi. Bu pırıltılar yalnız elektrik ışıklarından gelmiyor; kadınların çıplak boyunlarını, kollarını süsleyen mücevherler en az elektrik ışıkları kadar parlak, cazip... Orada bir sandalyenin arkasına bırakılmış samur etol, burada bir beyaz tilki!” (C. T, s. 229)

5.4.6 Hamamlar-Çeşmeler

Küçük Dünya romanında, genel mekân örnekleri arasında hamama değinilir. Hamam eskiden Türk adetlerine göre insanların gidip temizlendikleri yer işlevine sahipken, Urfa'da gelinin düğünden sonraki cuma günü akrabaları ve davetlileri ile gidip eğlendiği bir mekân olarak anlatılır ve bu sayede de hamam gelenekselleştirilir. Son dönemlerde eğlendirme özelliği yüklenen mekân, insanların sadece temizlenip, kirlerinden arındıkları değil, üzüntülerinden, olumsuz düşüncelerinden de kurtuldukları, manevî yönden rahatlatıcı bir mekân hâline gelmiştir.

Bir Ben Vardır Bende Benden İçeri romanında, mekân olarak hamam, birçok insanın gittiği, sadece yıkanma, temizlenme özelliğiyle belirir.

Bukağı romanında, Diyarbakır'daki hamamlar, yıkanma ve temizlenme amaçlı kullanılmaktadır.

Hacı Bayram romanında, Numan Zülfaz (Solfasol) köyüne tatil amaçlı döndüğü zaman, mekân olarak çeşme başında su dolduran ve sohbet eden kızları görür. Gülçiçek adlı kıza âşık olur. Çeşme başındaki kıızı görünce çok heyecanlanmanın verdiği karışık duygular içine giren Numan, kendi içinde bir mahcupluk yaşar. Bu romanda, çeşme başı, aşkın sembolü haline de gelmiştir.

Fernand Braudel'e göre, çeşme başı, eskiden köyün kadınlarının sohbet ettikleri, sohbet ederken de işlerini yaptıkları mekân olarak bilinirken, aynı zamanda nadiren zıt olaylarla karşı karşıya kalındığı mekân hâlini de alabilir.

“Bütün bu işler onların ne komşu kadınlarla görüşmelerine, ne de çeşme başında gevezelik etmelerine engel olur; o çeşme başı ki, kadınların birbirleriyle kaynaştıkları ama aynı zamanda çekişme ve kavgalara da sahne olan, erkekleri ister istemez işe karışmaya zorlayan geleneksel yerdir.”¹⁰⁶

5.4.7 Ocaklar-Partiler-Kuruluşlar

Sancı romanında ülkücülerin toplandığı, sağ görüşü savundukları mekân olarak belirginleşen, genellikle kendi aralarındaki gizliliği korudukları yer, Devlet Dergi Yazıhanesi'dir. Bu mekân, güven duyulan insanların toplandığı, korkularını bir tarafa bırakıp birleştikleri en önemli yer olarak gözler önüne serilir.

Canbaz romanı şahıslarından olan Sevgi Selen'in annesi Gülnaz, kızını büyütürken Bandırma'da Tekel Tütün Yaprak İşleme Fabrikası'nda işçi olarak çalışır. Bu dönemlerde kadınların işçi olarak çalışmasının doğru karşılanmadığına dair bilgiler verilir. Gülnaz, güçlü, inatçı ve kendi ayakları üzerinde durabilen bir kişiliğe sahiptir. Bu yüzden de sendikacılığa başlar ve sendika başkanlığına kadar yükselir. İş hayatının başlangıcını sağlayan mekân fabrika olurken, yükselişini sağlayan Birleşik Yağ İş Sendikası'dır.

¹⁰⁶ Braudel, F. (2015), *Akdeniz Tarih, Mekân, İnsanlar ve Miras*, İstanbul: Metis Yayınları, s. 128.

Çiçekler Büyür romanında, köyün meydanında toplanan halka konferanslar düzenlenir. Gençler için ise belediye salonunda konferanslar verilir. Belediye salonu ayrıca, gençler için kolektif çalışmalarının yapıldığı mekân olarak da gösterilir. Bu mekânda, Türk gençleri Bulgarlaştırma çalışmaları yapılır. Belediyenin bodrum katı ise, kurallara karşı gelen kişilerin cezalandırıldıkları yerdir. Ayrıca romanda belediye salonu, Türk gençlerin gruplanarak, gizlice örgüt işlerini yürüttükleri mekân halini alır.

Çiçekler Büyür romanında, bayrağın asılması olayında şahitlik etmek için İlay'ı belediyenin üst katında bir odaya alırlar. İlay bu odanın tasvirini yaparken, odanın güneş görmediği, soğuk olduğu, rutubetli, tozlu ve pis kokulu bir ortam olduğunu anlatır. Odada gösterişli eşyaların olduğu fakat tozlu olduklarına dokunulur. Bu oda, İlay'ın içindeki duygularla birlikte aktarılırken, bir nevi karakoldaki sorgu odası mahiyetinde gözler önüne serilir.

Çiçekler Büyür romanında, belediye bodrumu, cezalandırılmaların yapıldığı yerdir. *Azap Toprakları* romanındaki karakolun bodrumu ile aynı işleve sahip olan bu mekân, çok kötü işkencelere maruz kalan Türk halkının acılarının gösterildiği mekân halini alır. Aynı mekâna götürülen kadınlarla birlikte İlay'ın gördüğü eziyetlere şahit olduğumuz mekân tasvir edilirken, pislik içinde kalmış kadınlar, çürümüş etler ve kadınların kanlarıyla bütünleştirilerek, eziyetin seviyesi gösterilir.

“Tasvir, insanın ve olayın mekânla ilişkisinin boyutlarını göstermesinin yanında, vakanın ritmine de tesir eder. Aksiyonu durduracak tasvirler olabileceği gibi, aksiyona anlam yükleyen, hız veren tasvirler de olabilir.”¹⁰⁷

Cumhuriyet Türküüsü romanında, mekân olarak Türk Ocakları, görevleri ve bu karışık dönemde yaptıkları değişikliklerden bahsedilir. Kadın ve erkek ayrılığını

¹⁰⁷ Narlı, M. (2002), *Romanda Zaman ve Mekân Kavramları*, Sosyal Bilimler Dergisi, 5(7), s. 103.

kaldırıp, aralarında eşitliği getiren Türk Ocağı, Anadolu insanı için yararlı bir cemiyettir. Birçok konuyla ilgilenen Türk Ocağı'nın, Türkiye'nin içinde bulunduğu karışık durumu atlatıp, kalkınmasındaki başarısına katkısı büyüktür.

Tutsak romanında, Atakan Ankara'dayken Türk Ocağı'na gider ve orada önemli şahsiyetlerle tanışır. Bu önemli kişiler Atakan'a, dış Türkler meselesinin, Türkiye'nin meselesi olduğu ve Ankara ile irtibat halinde olacaklarını söyler. Bunun üzerine Irak'ta, Irak Türkleri Kültür ve Yardımlaşma Cemiyeti isimli bir dernek kurulur. Emine Işınsu'nun romanlarında, dış Türkler meselesinde, Türk Ocakları bir nevi bütün Türklerin sığındıkları ve bilinçlendirildikleri mekân hâlinde belirir. Mehmet Soğukömeroğullarına göre: “Tutsak romanındaki Türk Ocakları, 1950'li yıllardaki Türk Ocaklarının yapısını teşkil eder. Bu dönemdeki Türk Ocakları, özellikle Dış Türkler konusunda önem arz ederken, “anti-komünist ve şuurlandırma” anlayışına sahiptir. Fakat Tutsak romanında, Türk Ocaklarının bu anlayışı işlevsel olarak yerine getirmediğini” belirtir.¹⁰⁸

Kaf Dağının Ardında roman şahıslarından olan Mevsim'in sevgilisi Orçun, İlerici Öğretmenler Derneği'nin yönetim kurulundadır. Roman kahramanı Mevsim ile sevgilisi Orçun'un solculuk düzeyleri, fikir ve düşünce bakımından farklılıklar gösterir. Bu dernek, Orçun'un aşırı solculuk eğiliminin göstergesidir.

5.4.8 Hastaneler

Azap Toprakları'nda, Bekir, Muhsine'nin deliren kardeşi Hüseyin'i Yunanlılardan izin almadan köyden kaçıtır. Bekir, Türk sever Hristo isimli bir Yunan arkadaşı yardımı ile Hüseyin'i Gümülçine'ye, tedavi amaçlı hastaneye götürür. Genel mekân örneği olan hastanede, Türklere bakılmaması üzerine, Hristo'nun çevirdiği oyun sayesinde Hüseyin tedaviye alınır. Hastanelerin Türklere bakmaması, onları

¹⁰⁸ Soğukömeroğulları, M. (2013), *Türk Romanında Türk Ocağı Algısı*, International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic, 8(9), s. 2217-2226.

kabul etmemeleri yüzünden, insanlar ölüyordu. Türklerin canlarının kıymetsiz görülmesi, onlara azınlık, düşman toplum gözüyle davranılması ve yaşamlarını güçleştiren kurallar yüzünden her an sıkıntı içinde yaşarlar. Romanda genel mekân örneği olan hastane ise Türk halkına bu sıkıntılarını artıran bir diğer unsur olarak yerini alıyor.

Sancı Romanının kahramanı Dursun Önkuzu, çocukken geçirdiği bir kaza yüzünden Zile Köyünün hastanesine yatırılır. Genel mekân olan Zile hastanesindeki hemşireler fakirlere karşı ilgisizdirler. Bunun bir sebebi köy şartlarındaki hastanenin, kısıtlı imkânlarla sahip olmasıdır. Buna rağmen hastanenin Dursun'un sağlığına kavuşmasına yardımcı olan bir mekân olduğunu anlarız.

“Mekân, vakanın bir ögesi olarak, aksiyonun oluşmasına veya şekil almasına da etki eder. Bazı mekânlar şahısları “engelleyen” veya onlara “yardım eden” bir görev alabilirler.”¹⁰⁹

Cumhuriyet Türküsü romanında, Ankara'da bulunan Cebeci hastanesi Nazan'ın duygularıyla karışık olarak tasvir edilir. Her yerin beyaz duvarlarla dolu olduğu, pis bakımsız bir mutfak, ağır yaralı yatağa mahkûm olan, manevî olarak yardım bekleyen hastalarla, beyazlığın kirlenişi, çekilen acılar dile getirilir. Hastane, insanların acılarına tanık olan ve aynı zamanda iyileşmelerine yardımcı olan bir mekân halindedir.

5.4.9 Alışveriş Merkezleri-Çarşılar-Parklar

Küçük Dünya romanında, genel mekân örneklerinden olan çarşının özellikleri de değinilir. Urfa'nın genel mekânlarından biri olan kapalı çarşı anlatılır. Bu çarşı, görünüş olarak basit bir şekilde tasvir edilse de, mekân olarak kültür yansıtıcısı konumundadır.

¹⁰⁹ Narlı, M. (2002), *Romanda Zaman ve Mekân Kavramları*, Sosyal Bilimler Dergisi, 5(7), s. 99.

“Asfalt cadde bitince, daracık, upuzun bir sokak başlıyor. İrili ufaklı taşlı, toprak bir yol ve bu yolun iki yanına dizilmiş minnacık, karanlık dükkânlar. Havada keskin bir baharat, kekik ve küf kokusu iç içe. Cemekânsız dükkânların kapılarında renkli boncuklar, alacalı bulacalı basmalar, bakır işleri, kilimler, heybeler, daha bir sürü şey asılmış.” (K. D, s. 144)
Hacı Bayram romanında anlatılan Medine Şehrinin çarşılarında, eşyaların

bolluğu ve güzelliği, özellikle incilerinin methodıldığı dile getirilir.

“Ticari hayatın merkezi, çarşı ve pazarlardır.”¹¹⁰

Bukağı romanında, Diyarbakır’ın çarşılarını gezen Mehmed, Gümüşçüler Çarşısı’na gider. Bıçak, kılıç, hançerci dükkânlarını gezer.

5.4.10 Oteller-Hanlar

Bukağı roman kahramanı Mehmed, üç katlı olan kâgir Hasan Paşa Hanı’nı görür ve şimdilik kaldığı Küçük Han’la kıyas yapar. Ayrıca Hüsreviye Medresesi’ni de görür.

Havva romanında, Havva, Berrin Hanım ve Ayşe Bolu Dağı’na gezi amaçlı gittiklerinde motelin doğallığı hakkında bilgiler verilmektedir. Doğa ile iç içe olan motel, sadeliği ve huzurlu bir ortam oluşuyla dikkat çeker. Motelde, aynı zamanda ormanda da bulunan huzur verici ortam, insanların hareketli yaşamlarından çıkıp, sakin bir yaşama, geçici olarak adım attıkları mekân olarak gösterilmiştir. Burası, Havva için Mehmet olmadan bile mutlu olabileceği bir mekândır. Bu mekânda, insan hayatında huzurun önemi ön plâna çıkarılmıştır.

“Motel ne kadar sevimli ve sıcak; duvarlar ahşap, merdivenler ahşap..bir sürü şömine, odunlar sıralanmış, yakılmaya hazır... Renkler; limon küfü yeşil ve bejin her tonu..bana göre huzurun renkleri, koltuklarda ekoseleşiyor, perdelerde çubuklanıyor.” (H, s. 144)

“Orman her şeyden uzak, tabiatın içinde ve aynı zamanda dışında, başlı başına bir dünya, bir âlem.” (H, s. 145)

¹¹⁰ Braudel, F. (2015), *Akdeniz Tarih, Mekân, İnsanlar ve Miras*, İstanbul: Metis Yayınları, s. 134.

Çiçekler Büyür romanında, İlay'ın ilk kez otel gördüğünde verdiği tepki ve hayret içinde kalması, Bulgarların Türk halkına uyguladığı baskıcı politikanın bir göstergesidir. Yoksulluk içinde yaşayan Türk halkının, yeniliklerden haberdar olmaması, cahil bırakılması ve sürekli tarlalarda çalıştırılması, bu politikanın maddeleri arasında olup, ciddi sonuçlar doğurmaktadır.

“Otel dedikleri yer, böyle güzel mi olurmuş, şaşırıp kaldım.” (Ç. B, s. 435)

Tutsak romanında Orhan, Kızılcahamam'da bir otelde, dostu Fatma ile görülmüştür. Bu mekân yasak ilişkisini gizlediği yer olarak karşımıza çıkar.

Kaf Dağının Ardında romanında, babası tarafından Mevsim'e doğum günü hediyesi olarak, Sirkeci'de bulunan küçük bir han verilir. Mevsim ise bu mekânı babasından bağımsız olarak, kendi geçimini sağlamak için gelir kaynağı olarak kullanır.

Bukağı romanında, insanların kervanlara katılarak gece konakladıkları yer olarak gösterilen kervansarayların fiziki yapısına dokunulur. Kervansarayların içinde, eczane, yemekhaneler, yatakhaneler, aşhaneler, mescitler, hamamlar, ayakkabıcılar, hastaneler ve nalbantlar bulunmaktadır. Bu mekânlar, insanların ihtiyaç duyabileceği her şeyi bünyesinde barındırma özelliğine sahiptir.

Tutsak romanında, Orhan Ceren'in hiçbir zaman kendisinden daha başarılı olmasını istemiyor. Bu yüzden, öfkelenildiğinde ressamlık mesleğine kadar dil uzatabiliyordu. Yenilgisinin, güçsüzlüğünün acısı çıkarttığı mekân olarak, randevuevi belirginleşir. Bu mekâna gittikten sonra kendine olan güveninin içten içe arttığını görürüz.

5.4.11 Meydanlar

Çiçekler Büyür romanında, mekân olarak meydan, Türk halkının toplanıp işe gittiği, toplu duyuruların yapıldığı ve Türklere ibret olması için cezalandırma

işlemlerinin yapıldığı çok işlevli bir mekân olarak gözler önüne serilir. Türk halkının mutsuzluk duygusunun belirlediği, bazı zamanlar da ise isyan ettikleri mekân halini alan açık bir alandır. Roman şahıslarından Arif'in öldürülüp, meydan da bütün halka gösterilmesi ve isyan çıkarıcıların dövülmesi, meydanın işlevlerinden birine örnektir.

Fernand Braudel'e göre; Birçok işlevi olan meydan, basit bir toplanma alanı olabileceği gibi ağır cezaların da gözler önüne serildiği bir mekânda olabilir.

“Meydan, insanların birbirleriyle buluştuğu, gevezelik ettiği, hemşerilerin toplandığı, kitle gösterilerinin yapıldığı, önemli kararların alındığı ve idam cezalarının infaz edildiği yerdir.”¹¹¹

Hacı Bayram romanı şahıslarından olan, Allah aşkı ile zikir yapan Meczip Ali, mekân olarak Ulu Çınar'ın altını kullanır. Ulu Çınar köyün meydanında olan bir ağaçtır ve Meczip Ali bu Ulu ağacın altını kendine ev edinmiş, ibadetlerini yalnız olarak burada yapmaktadır.

5.4.12 Kahvehaneler

Bukağı romanında, Sultan Murad zamanında, sigaranın yasaklandığına dair bilgi verilir. O dönemlerde mekân olarak kahvehanelerde halkın politika konuştuğuna dair söylentiler çıkınca, kahvehaneler yıktırılır. Kahvehaneler bu dönemde, erkeklerin eğlence amaçlarının dışında, gizli konuların konuşulduğu özel bir mekân halini alır.

Fernand Braudel'e göre, “Kahveye içki içmek için değil, bir erkek topluluğunda yerini almak için gidilir.”¹¹²

Cumhuriyet Türküsü romanında, Abdülgalip yine hayalinde, Yahya Kemal ile yakın arkadaş olduklarını ve mekân olarak Sirkeci'nin Yıldız Kıraathanesi'nde

¹¹¹ Braudel, F. (2015), *Akdeniz Tarih, Mekân, İnsanlar ve Miras*, İstanbul: Metis Yayınları, s. 133.

¹¹² Braudel, F. (2015), *Akdeniz Tarih, Mekân, İnsanlar ve Miras*, İstanbul: Metis Yayınları, s. 135.

yazılarını hür bir şekilde değil korku ile yazdıklarını, serbest düşünemediklerini, bunun zıddı olarak Paris'te Quartier Latin'de bir kahvede, hürce her konuda konuşabildiklerini, korkusuzca düşünebilip dile getirebildiklerini karşılaştırma yaparak, iki şehir arasındaki hür düşünebilme ile düşünememe tezatlığını da ortaya koyar.

Bölüm 6

SONUÇ

İnsanoğlu, kendi yaşamını mekâna bağımlı olarak sürdürür. Mekânda değişen ve gelişen şartlar, insanlar üzerinde olumlu veya olumsuz etkiler bırakırken kimi zaman iyi, kimi zamanda kötü bir hayatı yaşamamıza sebep olur.

Emine Işınsu romanlarında mekânı, mekân-insan ilişkisi içinde işlemeyi başarmıştır. Kahramanların ruh hallerine göre mekân anlatımlarının farklılaştığını ve mekândaki olumlu ya da olumsuz etkenlerin insanların psikolojilerine etkilerini açık bir şekilde gözler önüne sermiştir. Bazı romanlarında mekân anlatımlarını daha üstün bir anlatımla okuyucuya aktarırken, bazılarında basite indirgeyerek anlatmıştır. Genel olarak bakılırsa, tasavvuf konulu romanlarında mekân anlatımının güçlü olduğunu görürüz. Bu romanlardaki mekânlar hakkında yer yer geniş bilgi verilirken, bazen de ansiklopedik bilgi verildiğini görürüz. Emine Işınsu'nun romanlarında sosyal ve siyasî olaylar, mekândan daha fazla önem taşımaktadır. Genellikle, onun romanlarında yer verdiği mekânlar, sosyal, siyasî ve tarihî olaylar ışığında ele alınmıştır.

Emine Işınsu, yazarlığının ilk dönemlerinde genellikle siyasî olayları, milliyetçi bakış açısıyla ele almış ve bunu mekânla birlikte işlemiştir. Türkiye'deki karışık dönemleri ele aldığı *Canbaz*, *Sanıcı*, Dış Türkler konusunu ele aldığı *Azap Toprakları*, *Çiçekler Büyür*, *Tutsak* romanı, tarihi konulu olan Kurtuluş savaşını ele aldığı *Cumhuriyet Türküsü* ve Anadolu'nun fethine kadar geçen süreci ele aldığı, *Ak Topraklar* romanı bunun bir kanıtıdır. Işınsu yazarlığının orta döneminde tasavvuf

konusuna olan ilgisini *Havva*, *Kaf Dağının Ardında* ve *Nisan Yağmuru* romanlarında hissettirirken; son dönemlerde yazdığı *Hacı Bektaş*, *Bukağı*, *Hacı Bayram*, *Bir Ben Vardır Bende Benden İçeri* romanlarıyla, tamamen tasavvuf konulu biyografik romanlar yazmıştır. İlk romanı olan *Küçük Dünya*'da yazarın kendi yaşanmışlığının izlerini görürken, aynı şekilde son romanı olan *Bir Aile*'de de kendi yaşamının birebir kopyalarını görürüz.

Öte yandan, Emine Işinsu'nun romanlarında bulunan mekânlar, konunun içeriğine göre değişiklik göstermiştir. Milliyetçi Türk kimliğiyle işlediği ve Dış Türkleri ele alındığı *Azap Toprakları* romanında ana mekân Yunanistan ve Yunanistan'da kaybedilmiş bir Türk köyü olan Gümülcine'dir. Aynı şekilde *Çiçekler Büyür* romanında ana mekân Bulgaristan ve Bulgaristan'da bulunan fakat Balkan savaşları sonucunda kaybedilmiş Türk köyleri olan Yenipazar, Şumnu, Razgrat, Sofya ve Pazarcık'tır. Yine *Tutsak* romanında ana mekân İstanbul, Ankara, Irak'ta bulunan ve kaybedilmiş Türk toprağı olan Kerkük'tür. Bu açılardan bakıldığında Batı Trakya'da kaybedilen Osmanlı toprakları, mekân olarak bu romanların eksenini oluşturur. Emine Işinsu'nun bu mekânları ele almasında aile köklerinin ve milliyetçi bir ailede yetişmesinin büyük etkisi vardır. Türkiye'deki karışık dönemleri ele aldığı *Canbaz* romanında Ankara, Sivas, İstanbul, Zara, *Sancı* romanında ise Zile Köyü, Ankara mekân olarak yer alır. Bu iki romanda öğrenci olaylarının merkezi hâline gelen ve çok fazla üniversiteyi bünyesinde bulunduran Ankara, milliyetçi bakış açısının hissedildiği yazarın bizzat tecrübeleriyle ele alınmıştır. Tarihî roman niteliğinde olan *Cumhuriyet Türküsü* romanında İstanbul'un işgali ve Ankara'nın kurtuluş umudu olması olarak iki mekân gözler önüne serilirken, *Ak Topraklar* romanında Malazgirt zaferine kadar geçen sürede Türkmenlerin toprak arayışları, savaşları, Anadolu'nun fetih aşamalarında gerçek tarihi mekânlar olarak

belirginleşen Rey, Malazgirt, İstanbul, Horasan üzerinde durulur. Bu mekânların ele alınmasındaki sebep, Türklerin bugünlere gelirken çektikleri sıkıntıları veya bunun tam tersi kazandıkları zaferlerini nesilden nesile aktarmaktır. Milliyetçi kimliğinin ağır bastığı bu eserlerde ele aldığı mekânlar tarihi belgelerden hareketle kaleme alınmıştır. Tasavvuf konusuna olan ilgisini gördüğümüz *Havva* romanında mekân olarak Ankara ve İstanbul, *Nisan Yağmuru* romanında Ankara, *Kaf Dağının Ardında* romanında Ankara, İstanbul yine merkez mekânlar halindedir. Tasavvuf konulu olan romanlarından *Hacı Bektaş*, *Bukağı*, *Hacı Bayram*, *Bir Ben Vardır Bende Benden İçeri* de genel olarak bu şahsiyetlerin buldukları mekânları tarihi belgeler ışığında ve kendi edebiyat coğrafyasıyla birlikte işlemiştir. *Hacı Bektaş* romanında Çat Köyü ve Sulucakarahöyük, roman kahramanın resmi belgelerle yaşadığı yer olarak kabul edilmiş ve Emine Işinsu tarafından bu belgelerden hareketle ele alınmıştır. Yine aynı şekilde *Bukağı* romanında Malatya, Diyerbakır, Mardin, İskenderiye, Kahire, İstanbul, Bursa, Edirne, Rodos Kalesi, Limni Adası, Niyazî Mısırî'nin gerçek hayatta gittiği, yaşadığı ve öldüğü mekânlar olarak, kanıtlanmış verilerle ele alınmıştır. *Hacı Bayram* romanında Ankara, Bursa, Şam, Mekke, Medine, Zülfaz Köyü mekân olarak ele alınırken, *Bir Ben Vardır Bende Benden İçeri* romanında Sarıköy, Sulucakarahöyük, Konya, Şam gibi mekânlar gerçek tarihi mekânlardan hareketle kaleme alınır. Emine Işinsu tasavvuf konulu, tarihi biyografik eserlerini kaleme alırken, mekân ile roman kahramanlarını, gerçek yerlerden hareketle oluşturmuş ayrıca İslam'ın yayıldığı bölgelerde de hatırlatma yapmıştır. İlk romanı olan *Küçük Dünya*'da İstanbul ve Urfa mekânlarında kendi yaşanmışlığının izlerini görürken, aynı şekilde son romanı olan *Bir Aile*'de de Ankara, Tanaşa, İstanbul belirgin olan mekânlar halinde görürüz. Bu romanlarında hem mekânsal olarak hem de kişisel olarak Emine Işinsu'nun kendi otobiyografisine yer verdiğini görürüz.

Osmanlı Devletinin kaybettiği topraklar, bu topraklarda yaşayan azınlık Türkler, kendi yaşanmışlığı ve deneyimleri hayat coğrafyası ve edebiyat coğrafyası, Müslümanlıkla ilgili düşünceleri ve milliyetçi düşüncelerinin etkisiyle, romanlarında işlediği mekânlar farklılaşırken, çoğunlukla Ankara incelediğimiz eserlerin odak noktası olan Şehir olarak belirginleşir.

KAYNAKÇA

Aktaş, Ş. (2000), *Roman Sanatı ve Roman İncelemesine Giriş*, Ankara: Akçağ Basım Yayım.

Alınacıık, Ş. (2012), *Emine Işınsu Hayatı, Şahsiyeti, Edebî Faaliyetleri*, Fikir Sanat ve Edebiyatta Töre Dergisi, 1(1), s. 5-159.

Antakyalıoğlu, Z. (2013), *Roman Kuramına Giriş*, İstanbul: Sanat ve Kuram Dizisi.

Aytaş, G. (2005), *Emine Işınsu'nun Tiyatroları*, Türkbilig Türkoloji Araştırmaları Dergisi, 6(9), s. 5-6.

Bachelard, G. 2014, *Mekânın Poetikası*, İstanbul: İthaki Yayınları.

Braudel, F. (2015), *Akdeniz Tarih, Mekân, İnsanlar ve Miras*, İstanbul: Metis Yayınları.

Dönmez, M. (2011), *Emine Işınsu'nun Azap Toprakları Romanının Arketipal Eleştirisi*, Uluslararası Sosyal ve Ekonomik Bilimler Dergisi, 1(2), s. 64-67.

Enginün, İ. (2012), *Yeni Türk Edebiyatı Tanzimat'tan Cumhuriyet'e (1839-1923)*, İstanbul: Dergâh Yayınları.

Enginün, İ. (2015), *Cumhuriyet Dönemi Türk Edebiyatı*, İstanbul: Dergâh Yayınları.

Harnuboğlu, M. (2014), *Mekân ve mekânın algılanış biçimleri: Halide Edip Adivar'ın otobiyografisi Mor Salkımlı Ev üzerine bir inceleme*, Fe Dergi, 6(2), s. 28.

Işinsu, E. (2012), *Küçük Dünya*, İstanbul: Bilge Kültür Sanat Yayınevi.

_____. (2013), *Bir Aile*, İstanbul: Bilge Kültür Sanat Yayınevi.

_____. (2013), *Bir Ben Vardır Bende Benden İçeri*, İstanbul: Bilge Kültür Sanat Yayınevi.

_____. (2013), *Canbaz*, İstanbul: Bilge Kültür Sanat Yayınevi.

_____. (2013), *Nisan Yağmuru*, İstanbul: Bilge Kültür Sanat Yayınevi.

_____. (2013), *Tutsak*, İstanbul: Bilge Kültür Sanat Yayınevi.

_____. (2013), *Azap Toprakları*, İstanbul: Bilge Kültür Sanat Yayınevi.

_____. (2014), *Ak Topraklar*, İstanbul: Bilge Kültür Sanat Yayınevi.

_____. (2014), *Kaf Dağının Ardında*, İstanbul Bilge Kültür Sanat Yayınevi.

_____. (2015), *Çiçekler Büyür*, İstanbul: Bilge Kültür Sanat Yayınevi.

_____. (2015), *Hacı Bektaş*, İstanbul: Bilge Kültür Sanat Yayınevi.

_____.(2011), *Cumhuriyet Türküsü*, Ankara: Elips Kitap Yayıncılık.

_____.(2012), *Bukağı*, İstanbul: Bilge Kültür Sanat Yayınevi.

_____.(2014), *Hacı Bayram*, İstanbul: Bilge Kültür Sanat Yayınevi.

_____.(2014), *Havva*, İstanbul: Bilge Kültür Sanat Yayınevi.

_____.(2015), *Sancı*, İstanbul: Bilge Kültür Sanat Yayınevi.

Kaplan, M. (2012), *Nesillerin Ruhu*, İstanbul: Dergâh Yayınları.

Karaca, İ. (2006), *Tarihî Romanlarda Mekân-Coğrafya*, İstanbul Üniversitesi
Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi, 34(34), s. 72-79.

Kefeli, E. (2006), *Edebiyat Coğrafyasında Akdeniz*, İstanbul:3F Yayınevi.

Kefeli, E. (2009), *Coğrafya Merkezli Okuma*, International Periodical For the
Languages, Literature and History of Turkish or Turkic, 4(1), s. 424-432.

Koçal, A. (2010), *Emine Işınsu'nun "Azap Toprakları" ve "Çiçekler Büyür" Adlı
Romanlarında Balkan Türklerinin Trajedisi*, Süleyman Demirel Üniversitesi
Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi, (22), s. 139-145.

Kökdemir, A. (2015), *Emine Işınsu Hayatı-Şahsiyeti-Sanatı-Fikirleri-Eserleri: Fikir
Sanat ve Edebiyatta Töre, Hayatı, Şahsiyeti, Edebî Faaliyetleri*, s. 6-9.

Narlı, M. (2002), *Romanda Zaman ve Mekân Kavramları*, Sosyal Bilimler Dergisi, 5 (7), s. 99-102.

Necatiğil, B. (1988), *Edebiyatımızda İsimler Sözlüğü*, İstanbul: Varlık Yayınları.

Necatiğil, B. (1994), *Edebiyatımızda Eserler Sözlüğü*, İstanbul: Varlık Yayınları.

Odacı, S. (2010), *Emine Işinsu'nun Hacı Bektaş Veli Romanında Bektaşilik Algısı*, Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi, (55), s. 161-170.

Soğukömeroğulları, M. (2013), *Türk Romanında Türk Ocağı Algısı*, International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic, 8(9), s. 2217-2226.

Stevick, P. (2010), *Roman Teorisi*, Ankara: Akçağ Yayınları.

Şengül, M.B. (2010), *Romanda Mekân Kavramı*, Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, Volume 3 / 11 Spring 2010, s. 528.

Tanzimat'tan Bugüne Edebiyatçılar Ansiklopedisi (2010), İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

Topçu, Ü.B. (2013), *Yunus Örneğinde Kahramanı Ete Kemiğe Büründürmek*, International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic, 8(1), s. 2618-2630.

Tümer, G. (1984), *İnsan-Mekân İlişkileri ve Kafka*, İstanbul: Sanat-Koop Yayınları.

Wellek, R ve Warren, E. (1983), *Edebiyat Biliminin Temelleri*, Ankara: Kültür ve
Turizm Bakanlığı Yayınları.

Web adresleri

<http://www.biyografi.net/kisiyrinti.asp?kisiid=219>.

<http://www.yunusemre.gov.tr/index.php/about-2/494-sar-koeylue-yunus>.